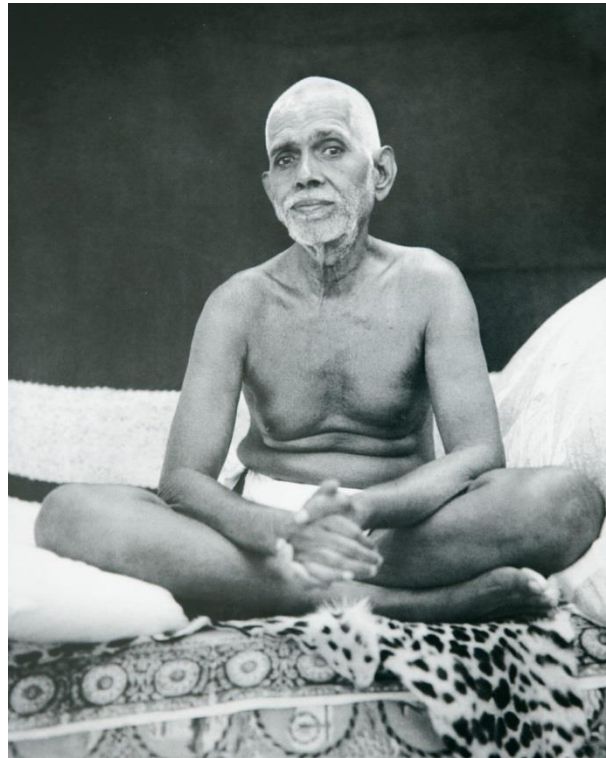

Guru Ramana

– vzpomínky a postřehy –

Sulejman Samuel Cohen

Celý vesmír není ničím než drobnou vlnkou na nekonečném oceánu *sat-čít-ánanda* Ramany. Medituji o Něm – o Vznešeném, který přebývá v dutině Srdce a překračuje veškeré myšlení.

(Šrí Ramana Gíta)

Z anglického originálu *Guru Ramana, memories and notes*, vydaného Šrí Ramanášramem v roce 2012, přeložil LH.

Zveřejněno na www.rudolfskarnitzl.cz, s laskavým svolením Šrí Ramanášramu.

© Sri Ramanasramam, Tiruvannamalai, India

Věnováno BHAGAVÁNOVI,
který rozptyluje nevědomost

Poznámka vydavatele

Jsme rádi, že již po osmé vydáváme cennou a dojemnou knihu o Šrí Bhagavánovi, napsanou S. S. Cohenem. Byl to věrný stoupenec, s výsadou pohybovat se s Mistrem. Mohl jej zblízka sledovat, zažívat jeho milost, studovat jeho učení v tom správném světle a také všechno zaznamenat.

Do tohoto vydání knihy *Guru Ramana* jsme zahrnuli i drobný spisek *Zbylé vzpomínky na Ramanu*, což jsou neméně podnětné paměti S. S. Cohena, které byly až dosud vydávány samostatně.

Věříme, že pro duchovní aspiranty budou na jejich cestě obě knihy zajímavé a prospěšné.

V. S. Ramanan, vydavatel,
Šrí Ramanášram, Tiruvannamalai

Z obálky knihy

Sulejman Samuel Cohen byl původem žid a pocházel z Iráku. Profesí byl účetní. Cohen přijel do Indie ve svém mládí a usadil se zde po zbytek života. Pár let pracoval v Bombaji, pak se stal členem Teosofické společnosti a dalších pět let žil jako její vedoucí v Madrásu, v Adijaru.

Během tohoto období se Cohen doslechl o Ramanu Mahárišim. Do Šrí Ramanášramu přijel se záměrem strávit zde 14 dní. Nakonec zde zůstal 14 let, od roku 1936 až do doby, kdy Maháriši v roce 1950 opustil tělo. Byl jedním z mnoha věrných stoupenců, kteří žili v Palakottu, v osadě sádhuů blízko ašrámu.

Cohen byl požehnán tím, že získal Bhagavánův slib. Když po postavení chatky v Palakottu vykonal obřad k jejímu otevření, požádal Mahárišiho: „Bhagaváne, dal jste domov mému tělu. Nyní potřebuji vaši milost, abych dosáhl věčného domova pro moji duši. Kvůli tomu jsem zpřetrhal všechny své lidské vazby a přišel jsem.“ Bhagaván si stoupl do stínu stromu, tiše hleděl na klidnou hladinu vodní nádrže a po chvíli odpověděl: „Sem vás přivedlo vaše pevné přesvědčení, nemusíte se ničeho obávat.“

Cohen pobýval v Tiruvannamalai ještě několik let po *mahánirváně* (fyzickém odchodu) Mahárišiho. Na penzi pak odešel do Vellore, kde vedl tichý život. Zemřel v květnu 1980 a jeho samádhi je pod správou ašrámu.

Cohenova obšírná znalost učení Bhagavána a pevná oddanost k Bhagavánovi jej inspirovaly k tomu, že o svém Mistrovi začal psát knihu. Jeho vzpomínky jsou pozoruhodné a Bhagavánovo učení objasňují zářivým způsobem. Jeho spisy inspirovaly generace stoupenců na jejich cestě.

Do této publikace byla rovněž zahrnuta malá Cohenova brožurka: *Zbylé vzpomínky na Ramanu*. Jistě i ona více přiblíží Mahárišiho čtenářovu srdci.

Úvod

Tato kniha, jak naznačuje její podtitulek, obsahuje některé z mých vzpomínek a poznámek, které jsem si tu a tam napsal během svého dlouhého pobytu v Ramanášramu.

Vzpomínky na důvěrný kontakt se slavným Mistrem Šrí Ramanou Mahárišim, trvajícím více než čtrnáct let, jsou vskutku nesmírné, ale většina z nich je duchovní podstaty a musí tak zůstat nevyřčená.

První část obsahuje následující vzpomínky – mé první dojmy z Mistra, jeho duchovní vliv na stoupence, jak to chodilo v tehdejší ašramu, několik autobiografických záznamů a epizod.

Druhá část obsahuje výňatky z mých zápisníků, v nichž jsem si čas od času poznamenal anglický překlad odpovědí Mistra na otázky, a to téměř ihned, jakmile byly zodpovězeny. Výňatky pokrývají prakticky všechny dotazy, které by na této cestě mohl začátečník položit, a vlastně byly položeny mnou anebo v mé přítomnosti.

Třetí část je deník, který jsem si vedl v posledních dvou letech Mistrova života. Popisuje zejména závěrečné okamžiky pozemské cesty tohoto zářného člena božského druhu Rišiů, kteří po tisíce let posvěcují zemi svojí přítomností a svým vznešeným vyučováním Absolutna. Hledající jakékoli kasty či víry, rasy nebo barvy pleti v něm našli svůj ideál dokonalého Mistra. S křišťálově jasným úsudkem Gaudapadiho a Šankary a s klidnou, neochvějnou zbožností (*Parábhakti*) ke svrchovanému hledání, vlastní učitelům védanty a cesty *džňány*, přesvědčuje rozum i cit. Ale nade vším tím je jeho čistota a láska, která z něj vyzařuje a nekonečně vylévá svůj blažený vliv na veškeré jeho okolí, a tak jej opravňuje nazývat „Bhagavánem“, což je jméno, které mu dali jeho brzcí stoupenci, když byl ještě mladíkem, a to se zřetelem k jeho důslednému *tapasu* a pravé znalosti Absolutna, kterou již v tomto věku vykazoval.

S. S. Cohen, Vellore

Část I – Vzpomínky

1 – Příjezd

Třetího února 1936 brzy ráno se nacházím na vozíku taženém koněm, který se kolébá po nerovné, dvě a půl míle dlouhé cestě mezi vlakovým nádražím v Tiruvannamalai a Ramanášramem. Dvě bezesné noci ve vlaku z Bombaje mě unavily na těle i na duchu. Hlava se mi točila a mé pocity byly zmatené. Doufal jsem, že si v ášramu nějak odpočinu, ale když jsem tam konečně přijel, nikde jsem neviděl živou duši. Za chvíli se objevil obtloustlý muž s velkou hrbolatou hlavou a jasně červenými rty od věčného žvýkání betelu. Byl to, jak jsem zjistil později, „právní zástupce“ ášramu, který občas vystupoval jako sarvádhikarí (správce). „Jste pan Cohen? Pojdte rychle za mnou, než půjde Maháriši na procházku,“ zavolal. Poslechl jsem ho. Byl jsem velmi nedočkavý spatřit velkého mudrce, jehož existence mě po tři dlouhé měsíce znepokojovala dnem i nocí. Zavedl mě do malé jídelny. Ve dveřích jsem požádán, abych si sundal boty. Když jsem se je pokoušel rozšněrovat, můj zrak padl na příjemně vyhlížejícího muže středního věku uvnitř místnosti, který na sobě neměl nic než *kaupin* (bederní roušku). Jeho zrak byl chladivý jako měsíční paprsky, seděl na podlaze před listem – talířem, který byl téměř prázdný, a pokyvoval na mě s nejsladším představitelným úsměvem.

Byl to Maháriši osobně. Má, únavou již přetížená, mysl ještě více zmatkovala ve snaze dostat se dovnitř. Ale tkaničky od bot vzdorovaly. Zatahal jsem za ně a přetrhl je. Pak se znovu objevil můj průvodce a řekl mi: „Pokud máte nějaké ovoce jako dar, tak je teď předejte.“ „Je v mém kufru na šaty,“ odpověděl jsem a strčil ruce do kapes pro klíče. Ale klíče nikde. Ztratil jsem je ve vlaku nebo na nádraží, nevěděl jsem kde, jak jsem spěchal do ášramu. Řekl jsem to právnímu zástupci a ihned jsem to pustil z hlavy a vstoupil do místnosti.

Bylo ášramovým zvykem uctít nového návštěvníka tím, že dostal své první jídlo v řadě přímo naproti Mahárišimu, sotva čtyři stopy od něj. Takto byl umístěný i můj list – talíř se dvěma rýžovými koláči. Koláčů jsem si nešímal, i když jsem se jich rukama dotkl. Všechn můj pohled byl nasměrován k míruplnému vzezření Šrí Bhagavána. On mezitím dojedl a pomalu svinoval list betelu ke žvýkání, jako kdyby tak schválně prodlužoval svoji přítomnost. Náhle ze zadních dveří, které byly průchodem do malé kuchyně, vešel nějaký člověk a polohlasně v tamilštině cosi Mahárišimu řekl. Porozuměl jsem jen jednomu slovu „klíče“. Maháriši pak vstal, na rozloučenou na mě pohlédl a odešel z jídelny. Rychle jsem zhltnul půl koláče, naráz vypil čaj a vyšel ven, abych našel pokoj, kam byla dopravena má zavazadla. Ale bohužel jsem se nemohl vykoupat nebo se alespoň převléknout – všechno bylo zamčené v kufru na šaty. Byl jsem v rozpacích a uvažoval jsem, že rozbiji zámek, když někdo oznámil, že Šrí Maháriši půjde do haly určené pro *daršan*. Zanechal jsem úvah a hnál se s kloboukem a v kompletním obleku přímo k hale. Za mnou klidně, nenuceně, ale pevným krokem vstoupila vysoká, impozantní postava Mahárišiho.

V hale jsem s ním byl sám. Radost a mír zalily mou bytost jako nikdy předtím. Tak nádherný pocit čistoty a dobra jsem měl v pouhé jeho přítomnosti. Má mysl o něm již dříve hluboce rozjímala – ne jako o člověku z masa a kostí, ačkoli i to bylo nádherně zformováno a ve své podobě bylo

přitažlivé, ale jako o nehmotném principu, který se mohl zcela projevit i navzdory překážce v podobě hutného, materiálního těla. Až po chvíli jsem si začal uvědomovat své okolí a viděl jsem, jak se na mě dívá velkýma, pronikavýma očima, které v úsměvu a svou dětskou nevinností vyjádřily božské konejšení. Náhle jsem cítil, jak cosi padá do mého klína a slyšel jsem zvonění klíčů – mých klíčů! Nesmírně zmaten jsem pohlédl na Mahárišiho. Nějaký muž – Šrí Rámasvámí Pillai – který mi hodil klíče, vešel a vysvětlil, že na kole zajel na nádraží a tam našel přednostu stanice, který ho již očekával. Během pár minut, po které stál vlak ve stanici, nějaký pasažér vstoupil do kupé, které jsem vyprázdnil a viděl klíče na sedadle. Zvedl je a – div divoucí – donesl je na nádraží k přednostovi. Ten si nějakým zábleskem intuice uvědomil, že by klíče mohly patřit návštěvníkovi ášramu, kterého viděl vystupovat z vlaku, a tak očekával, že se pro ně někdo zastaví.

Byla to série zázraků, které se k mému prospěchu odehrály v krátkém rozmezí sotva devadesáti minut, během nichž jsem byl slastně nevědomý, pohlcený úchvatnou osobností tohoto pozoruhodného lidského magnetu – Šrí Ramany Bhagavána.

Je zbytečné psát, že od tohoto dne se stal Ramanášram mým stálým domovem.

2 – Očekávání

Dny splývaly v týdny, týdny v měsíce a onen cizinec netrpělivě očekával Velký Zážitek – každý den byl *ten* den a každý okamžik byl *ten* okamžik. Indové nikdy nespěchají – ví, jak řádně pracovat. Hledí vážně vpřed a pokračují se svojí prací, naplněni skálopevnou důvěrou. Ale cizinec, zvyklý pracovat v časovém rozvrhu, je připoutaný k hodině a datu, jako by měl mít s někým schůzku. Když hodiny bijí, připraví se, strnule usedne, zavře oči a čeká na schůzku. Hodiny znovu bijí, otevře své oči, postaví se a odloží svoji naději na večer nebo na druhý den ráno a jde pryč.

Když takto uplynula řada měsíců a nic překvapivého se nestalo, jeho duše se vší horlivostí křičí: „Jak dlouho, ó Bože, jak dlouho?“ Když tu náhle – co se s ním stalo! Podívá se zpět na své staré já a pohlédne na to přítomné – milostivý Bože, jaká změna! A diví se, co se mohlo přihodit během šesti krátkých měsíců. Pak v něm rozbřeskne Velké Tajemství – skrytý vliv onoho božího člověka, v jehož zářícím oceánu se každý den koupal – to byla ta schůzka. Přeci jenom se to odehrálo, ačkoli si cizinec toho nebyl vědom.

3 – Vanapraśtha – les neboli život v ášramu

(Vanapraśtha je v tradičním hinduismu třetí životní stádium, kdy stárnoucí člověk opouští rodinu a odchází medítovat do ústraní lesa – pozn. překl.)

Tak začala poutníková *vanapraśtha*. Jeho duch se zvolna šourá k jeho dychtící duši. Nový život byl pro jeho tělo tvrdý, změna byla velmi drastická. V Ramanášramu bylo vysvobozujícím, význačným rysem to, že, na rozdíl od jiných ášramů, zde neexistovalo žádné donucování. Nebylo nutné dodržovat nějaký program, nekonal se žádné schůzky, výuka či *bhadžany* (*zpívání zbožných písní – pozn. překl.*). Tělo tak bylo ušetřené dalšího napětí, aby třeba muselo v časných ranních hodinách vstávat nebo se někam dostavit v nevhodný čas, a tak dále. Bhagaván byl nejsvobodomyšlnější guru v tom, že nikdy neuvažoval o nutnosti vytvořit pravidla a nařízení, která by ovládala životy jeho stoupenců. Také ani nevěřil v běžnou, vynucenou disciplínu, protože on sám bez ní dosáhl toho nejvyššího a odhalil jasně zřejmou pravdu, doloženou jeho vlastní zkušeností – tedy že Realizace se v pravý čas a svobodným podnětem vzedme z nitra, podobně jako vpučí a vykvetou rostliny.

Jistě je pravda, že ne všichni hledající jsou zralí tak, jako byl Bhagaván, kterého náhle zalila záplava Realizace v jeho sedmnácti letech (*v šestnácti – pozn. překl.*), a tak potřebují jistou ukázněnost, aby přeměnili svůj těkavý život ve světě, na nějž jsou zvyklí, v jógovou sebekontrolu. Přesto však zvnějšku předepsaná kázeň nemůže přinést požadované plody nebo je udržet. Kázeň, o níž je známo, že uspěje, je vnitřní, je podstatná, odhodlaná a ochotně žitá jistým vnitřním nutkáním probuzeného intelektu. Proto Bhagaván nechal své stoupence, aby své životy žili naprosto volně a jak nejlépe mohli. Tato fyzická svoboda mi značně pomohla překonat několik prvních, obtížných měsíců mého nového života.

Po celý únor 1936 jsem bydlel v ášramu v kompletně holé místnosti, která měla písčitou podlahu a zdi a střechu z palmového listí. V březnu jsem si pro sebe začal stavět malou chatku v blízkosti ášramu, což bude vylíčeno v další kapitole. Když jsem se přestěhoval, nebyla ještě zcela dokončená. Přes den jsem tam však pobýval jen zřídka. Má mysl byla upnutá na Místra, takže jsem trávil své dny a část nocí v hale, kde Bhagaván žil a spal.

Zde jsem tiše seděl a poslouchal hovor návštěvníků s Bhagavánem a jeho odpovědi, které byly občas přeloženy do angličtiny, zvláště pokud byl tázající cizinec nebo ze severní Indie. Ale nebylo to vždy. Jeho odpovědi byly čisté a jemné. Bhagavánův vliv prostupoval vše, nejenom jeho ticho, ale i jeho slova. V začátku byl pro mě ze všeho nejvíce patrný kontrast mezi shonem a spěchem života, který jsem nyní změnil o sto osmdesát stupňů. Dřívější život – to bylo plýtvání energií, falešné hodnoty, pošetilé naděje z ideálů, které jsou duté jako rákos, bezútešný styk s lidmi, s nimiž má člověk jen málo společného, společenská pravidla stanovená nesčetnými generacemi sobectví, konvence a pověry, nemožnost mluvit o špíně politiky, moci a bohatství a hořká žárlivost a nenávisť, kterou lidé chovají ve svých myslích. Proto je malým zázrakem, že se Bhagaván zjevil jako světlo majáku v jinak neproniknutelné temnotě, jako útočiště míru.

Bhagaván byl v té době v pořádku, těšil se pevnému zdraví svého středního věku a mohl si tak dovolit být k dispozici stoupencům téměř po všechny hodiny dne. Roky 1936 – 1938 byly pro nás opravdu velice šťastné. Mohli jsme se shromáždit kolem jeho pohovky a mluvit s ním důvěrně, jako

by to byl milovaný otec. Směli jsme mu povědět všechny naše trable a ukázat dopisy našim přátelům, nebyly v tom žádné zábrany. Po osmé hodině ranní, když byla hala obsazena jen příslušníky ášramu, jsme seděli kolem něj a vedli „rodinné řeči“ asi tak do desíti hodin. Pak nám Bhagaván vyprávěl příběhy z Púrán nebo ze životů světců, kdy se poddával návalům emocím při zobrazení velkých *bhaktických* scén nebo ohromných lidských tragédií, ke kterým byl vždy mimořádně citlivý. Tehdy mu tekly slzy, které se marně pokoušel zadržet. Některé příběhy jsou pozoruhodné, jako tento. Kábir byl velkým *bhaktou* (oddaným stoupcem) a před několika staletími žil v nebo blízko Benáresu. Ačkoli vlastnil *siddhis* (okultní síly), vydělával si na živobytí tkalcovstvím. Jednoho dne, když pracoval na tkalcovském stavu, vstoupil dovnitř nesmírně rozrušený žák a řekl: „Pane, venku je kejklíř a přitahuje velké davy tím, že nechává viset svoji hůl ve vzduchu.“ Kábir, který měl rád všechny opravdové světce a byl ukázkou kejklířství znechucen, vyběhl ven s velkým klubkem nití v ruce, aby kejklíře zostudil. Tam uviděl dlouhý bambus, visící ve vzduchu. Kábir vhodil do vzduchu klubko nití, které se směrem vzhůru odvíjelo, takže nakonec celá nit strnula ve vzduchu bez jakékoli podpory v daleko větší výši než kejklířova tyč. Lidé, včetně samotného kejklíře, zůstali stát v úžasu a stejně tak byly užaslé i oči Šrí Bhagavána, zatímco se jeho ruka zastavila v pozici nad hlavou, jako když Kábir vyhazoval vzhůru klubko nití.

Při jiné příležitosti Bhagaván přednesl z paměti báseň Vaishnava Saint, v níž se vyskytují slova: „Sevři mě ve svém náručí, ó Pane,“ kdy se paže Bhagavána spojily v prázdném kruhu před ním a jeho oči zářily zbožným žářem, zatímco se jeho hlas třásl s potlačovaným vzlykáním, které nám neuniklo. Bylo to fascinující, vidět jej při předvádění těchto scének, které vyprávěl, a být přítomen podobně radostné náladě jako tato.

Některí stoupcem a jeho sloužící si zvykli spát přes noc na podlaze haly. Bhagavánův spánek byl velmi lehký. Čas od času se probouzel a téměř vždy upozoroval někde poblíž sluhu. Zcela probuzený mu řekl několik slov a znovu usnul. Jednou či dvakrát vyšel na několik minut ven a v pět ráno, když z města přišli pěvci Véd, tak jej již našli probuzeného, jak s někým hovoří jemným, tichým hlasem. Tehdy začal zpěv *parajánam* a pokračoval necelou hodinu, během níž nikdo nemluvil a Bhagaván často seděl se zkříženýma nohama, zcela ponořený do sebe. Pak šel do koupelny, na snídani a na malou procházku po hoře a vrátil se asi o půl osmé, když se do haly začali trousit návštěvníci a stoupcem – muži, ženy, děti – než asi kolem deváté hodiny zaplnili halu. Takže ranní hodina *parajánam* byla pro meditaci nejlepší, protože zde bylo málo lidí, nebyly zde ženy a děti, nebylo horko a mysl se ještě zcela neprojevila, aby spustila obvyklý povyk. Nad tím vším pak zářil Bhagaván v tichu jeho samádhi, které prostoupilo halu a meditaci jeho stoupcem.

Nemohl jsem však pečovat o Bhagavána jako jeho sluha a neměl jsem ani prospěch z jeho přítomnosti, a to pro ospalost mé mysli. V průběhu života jsem, jako špatný spáček, nikdy nedokázal spát alespoň šest hodin před šestou hodinou ranní. Další tendencí, kterou se mi nepodařilo zcela překonat, byla nesnášenlivost na hluk, jehož byla hala jen zřídka prostá. Nehledě na volný přístup pro všechny, tu byla také možnost zpěvu, který se rozezněl kdykoli, kdy to člověk nečekal, třeba v okamžiku, kdy se hala ponořila do tiché atmosféry, vhodné k meditaci. Náhle odněkud v hale zazněl soprán, který notoval nějaký chvalozpěv nebo přednášel určitou *shloka* (verš) v jihoindickém jazyce, který byl následován dalším tenorem či sopránem, který s tím prvním často soutěžil, dokud Bhagaván ve svých obvyklých hodinách nevyšel ven. Byly to tyto časy: 9:45 – jen na pár minut, 11:00 na oběd, po kterém následovala polední procházka po Palakottu, 16:45 odpolední procházka po hoře, která předcházela večerním *parajánam* a 19:00 na večeři. Nejlepší, co jsem mohl udělat, tak bylo zůstat v polo meditativním nebo rozjímavém stavu a na své skutečné meditace jsem si vyhradil klidnou samotu mé místnosti. Major Chadwick, jediný neindický obyvatel Ramanášramu, který mě svým

příchodem předešel přesně o tři měsíce, se zajímal, proč vlastně medituji v pokoji. Já jsem se naopak zajímal, jak se může v hale důkladně meditovat uprostřed takového vyrušování. Osobní výstřednosti jsou patrné dokonce i v těchto nedůležitých záležitostech. Osamělé hodiny pro meditaci jsem bral z času, kdy Bhagaván nebyl v hale.

Každé druhé ráno jsem sám chodil celou *pradakšinu* – asi 15 kilometrovou nepřetržitou cestu kolem Arunáčaly – která mi zabrala přesně tři hodiny. Mělo to svůj zvláštní přínos. V tuto brzkou hodinu jsem obecně míval náladu na meditaci v chůzi, zvláště pak, když jsem si z toho udělal zvyk. Výhoda pravidelnosti při praxi *sádhany* je tu zcela zřejmá. Dalším faktorem pro úspěšnou *pradakšinu*, z mého hlediska největším, bylo počáteční rozhodnutí nevzpomínat během této tříhodinové cesty na minulost, neohlížet se zpět. Možná, že mé myšlenky ulétly stranou nebo tak nějak, ale nikdy jsem nedovolil své paměti, aby zničila mé ticho. Vždy, když jsem zachytil plazivou vzpomínku, okamžitě jsem přenesl pozornost do rytmu svých kroků, dokud mysl znovu nenabyla svého klidného stavu. Tento vcelku namáhavý úkol, zakoušený zejména ve druhé polovině cesty, samočinně vyvolal duševní klid bez přílišného úsilí. Z nějakých důvodů se mi tato praxe velice dařila.

Ze zpětného pohledu je nutné varovat *sádhaky* před úskoky vzpomínek, které nesmírně škodí a ničí klid mysli, který je pro úspěšnou *sádhanu* nezbytný. Nedá se dost dobře zdůraznit potřeba zanechat vzpomínek na minulost se všemi jejími pokusy a omyly, vzpomínek na to, co se nevykonalo a co ano, na smutky, strach, vášeň, lásku a nenávisť, osobní tragédie atd. Všechno je to prach, je to pomíjející, včetně zdánlivě trvalých lidských pout, a to nemluvíme o bohatství a slávě, nemá cenu toho litovat. Kromě přirozeného stavu čistého bytí není nic neměnné a stálé.

Jiné vyrušování v hale bylo způsobené rozdáváním darů přímo na místě, což byly manga, rozinky, sladkosti, datle nebo jen upražená rýže. Stávalo se, že jídlo, po té, co se jej nejdříve Bhagaván dotknul a ochutnal, kolovalo po hale, takže kdo byl zrovna hodinu nebo tak ponořený do meditace, se mohl po otevření očí potěšit kousky jídla v blízkosti svých nohou nebo ve svém klíně.

Tento zvyk byl moudře ukončen v roce 1938, kdy se všechny dary sbíraly a rozdávaly v jídelně během jídla nebo mezi návštěvníky, kteří nemohli jíst obvyklé jídlo.

Stálý příliv návštěvníků byl určitou pomocí v tom, že poskytoval velice nutný odpočinek v jinak napjatém životě. A za druhé – zvláštní problémy, které sebou návštěvníci přinášeli, byli užitečné pro studium. Pro studium lidské mysli a nekonečných neštěstí, které jsou mysli podmíněny. Problémy mysli a situace, které tyto problémy vyvolávají, jsou nekonečně početnější, nežli rozmanitost, kterou fyzický vesmír působí na naše smysly. A navíc sledovat dokonalé způsoby, jakými Bhagaván tyto problémy řešil, bylo *sádhanou* samo o sobě. Racionalita byla naprostou podstatou Bhagavánových argumentů. Třebaže konečná odpověď na všechny otázky byla vždy stejná, a sice: „Zjistěte, kdo jste,“ Bhagaván se nejdříve seznámil s tazatelem takovým způsobem, který byl pro něj nevhodnější, a pak jej pomalu nasměřoval ke zdroji všech problémů – k osobnímu já – a k pochopení, že realizace pravého Já je univerzálním lékem. Psychologové se zabývají jen činností mysli, ale Bhagaván jde ke zdroji mysli či osobního já. Bylo zázrakem, že všichni návštěvníci byli Bhagavánem příjemně ovlivněni, někdy dokonce bez toho, že by chápali proud jeho myšlenek. Lidé jsou zvyklí považovat *siddhis* za spolehlivé znamení Dokonalosti, ale jen málo dokáže porozumět jemnému vlivu skutečně Dokonalého člověka, který bez úmyslných zázraků přemění lidi, kteří se s ním dostanou do kontaktu. A co víc, pravé stoupence vlastně Bhagaván promění v *muktas* anebo v úspěšné poutníky na cestě *mukti*, na níž jsou *siddhis* zcela zbytečné. Mnoho z těch, kdož měli neocenitelnou výsadu pobývat dlouho s Bhagavánem, svědčí o blaženosti, kterou vyvolávala už jen jeho pouhá přítomnost. To je ta nejvyšší a nejryzejší *siddhi*, která vždy doprovází *džňánu* (poznání pravého Já či Nejvyšší Dokonalosti).

Když se množství návštěvníků zmenšilo, Mistr občas s humorem vzpomínal na svá školní léta a domov nebo vyprávěl mnoho zážitků se *sádhu* a stoupenci z dob, kdy ještě žil na Arunáčale. Jeden z příběhů se týkal „zázraku“ jaký se jednou přihodil ve Skandášramu. Jednou jej jeho matka zanechala v hlubokém *samádhi* v místnosti a odešla do města. Když se vrátila, ke svému velkému úžasu jej našla, jak sedí na zahradě pod stromem, když dveře byly stále ještě zavřené závorou zvenčí. Byla tímto „zázrakem“ tak ohromená, že o něm vyprávěla každému, koho potkala. Skutečnost byla taková, jak vyprávěl Bhagaván, že si zevnitř otevřel okenice a pak je zvenčí, jen z pouhého zvyku, opět zavřel na závoru.

Mistr velmi často hovořil o svém dřívějším životě ve velkém chrámu Arunáčaléšvara, během jeho prvního roku, kdy odešel do Tiruvannamalai (1896). Zatímco mu uličníci dělali problémy, vzdělání dospělí si jej velice vážili, ačkoli byl tehdy teprve mladíkem. Zbožní lidé téměř denně vyhledávali jeho společnost na schodech svatyně Subramanja. Po této stránce byli horliví jacísi dva právníci. Během jednoho hinduistického svátku připravili velkolepou večeři a pak přišli za ním, aby si jídlo vzal, ale jeho nehybné ticho jim naznačilo odmítnutí tohoto pozvání. Neměli jinou možnost, než aby použili síly, tak jej uchopili a zvedli, dokud nesouhlasil, že s nimi půjde. Bhagaván prohlásil, že to byl jediný dům v Tiruvannamalai, ve kterém kdy byl. Také v jiném případě jej fyzicky odnesli, posadili do čekajícího vozíku a dali mu najíst. Nebylo to ale v rodinném domě, nýbrž v Ishanya Mutt – ášramu – pro *sannjásiny* zvláštní kasty, v severní části města.

Později došlo k přestávce mého života v Tiruvannamalai. Koncem roku 1938 jsem pocítil, že musím na chvíli odjet, jak to bude vylíčeno v další kapitole. Nerozcházel jsem se se svojí *sádhanou*, naopak – bránil jsem, aby degenerovala do nicneřikající, jednotvárné rutiny. Té jsem se obával, že by mohla zničit nebo přerušit trvalé inspirace, nezbytné pro udržení úsilí. Naplánoval jsem si tedy poklidnou cestu po jižní Indii. Navštěvoval jsem chrámy a pobýval delší či kratší čas na svatých místech, jak to určila duchovní nálada. Všude mě dobře přijali. Žádný chrám přede mnou nezavřel dveře, jak se to někdy stává těm, kdo nejsou hinduisty. Kamkoli jsem přišel, působilo Bhagavánovo jméno jako amulet, zvláště když jsem si v začátku (1936) osvojil nošení indického oblečení, žil jsem v bráhmanských ulicích a jedl čistě vegetariánské bráhmanské jídlo. Dokonce jsem na nějaký čas ani nenosil boty, koupal se v hinduistických vodních nádržích a účastnil se večerních bohoslužeb v chrámu s posvátným popelem na ruku a na čele. Tohle všechno mé *sádhaně* velice prospělo. Koncem roku 1939 jsem pobýval v Ánandášramu v Kanhangad, na sever od pobřeží Kerala, jemuž předsedal Svámí Ramdás. Plánoval jsem, že tu zůstanu několik týdnů, ale nějak jsem tam zůstal více než osm měsíců.

Ánandášram je skvěle umístěný. Na východ se táhne malé pásmo nevelkých kopečků, které jsou věčně zelené od monzunových dešťů. Směrem na západ zvolna klesá dolů k moři planina, posetá políčky, řídké roztroušenými vesnickými chatrčemi, kokosovými háji a plantážemi tabáku. Do toho je vklíněný okraj města, mnohem menšího než Tiruvannamalai. Ášram je daleko od silnice, je tu klid, přirozenost, sladká, idylická jednoduchost, díky které se toto místo pro mě stalo tehdy útočištěm. Byl jsem zde spokojený, prodloužil jsem svůj pobyt a všechno to ve mně svým způsobem pracovalo. Mé tehdejší náladě vyhovovala i zvláštní atmosféra ášramu. Velice brzy jsem začal pociťovat mentální rozdíl mezi zdejším ášramem a Ramanášramem. A velice mě pobavilo, když jsem přišel na způsob, jak mě ovlivňoval Ramdás. Posílil mé tendence z dospívání, které mi tehdy dělali potíže a které jsem zkoušel potlačovat. Byla to upovídání, netrpělivost v činnostech, prudké změny nálady, extrémní citlivost na zvuk, záchvaty ochromující plachosti apod. Strávil jsem patnáct let (od roku 1925) víceméně o samotě a v tichu, ale Ánandášram mě vtáhl do světa, do spontánnosti mého dospívání, a to po většinu času, kdy jsem tam byl.

Ramdásovou přítomností se srdce naplnilo radostí, podobnou Krišnově *leela* (hře) v Brindavanu. Radost prostoupila všechno – pahorky, pasoucí se dobytek, okolní tváře a zejména vzduch, který jsem dýchal. Všechno dýchalo radostí, všechno dýchalo Ramdásovou mantrou RAM. V duchovním životě některých stoupců se nejvíce počítá ryzí bhakti, bez ohledu na různá označení a jména. Ánandášram byl, mimo jakékoli pochyby, zcela nacpaný bhakti, ale byla to bhakti živená radostí. Radost a láska vytékal každým pórem Ramdásova bytí a nakazila vše v jeho blízkosti.

Když jsem se v červenci 1940 vrátil do svého ášramu, probíhala už druhá světová válka a temnota zachvátila srdce a myli lidí. Bomby padaly na Varšavu jako déšť. Polsko a Československo byly podrobeny. Milióny nevinných mužů, žen a dětí byly nahnány do koncentračních táborů. Jejich úděl byl děsivý. Maginotova linie praskla a drobila se. Paříž klesla pod mocnou armádou vetřelce.

Očekával jsem, že na životě Ramanášramu spatřím nějaké známky této šířící se devastace, ale po příjezdu jsem nic nenašel, kromě – k mému překvapení – zdvojnásobení počtu stoupců. Jediná fyzickou změnou, jakou jsem pozoroval na těle Mistra, byly začínající známky stárnutí, které přinutili vedení, aby zkrátili noční hodiny, kdy byl k Bhagavánovi přístup. Také v poledne byly dveře haly zavřené po dobu dvou hodin, a to aby si odpočinul – bylo to poprvé v historii ášramu. Bhagaván nejdříve namítal, ale brzy se se situací smířil, protože měla určitý smysl.

Proud návštěvníků stále vzrůstal, takže brzy se posezení, ubytování a snadný přístup k Mistrovi s osobními záležitostmi staly obtížné. Platila nová pravidla, kdy dopisy a texty napsané stoupcem musely nejdříve projít cenzurou v kanceláři, než byly ukázané Bhagavánovi. Nebylo to bez důvodů. Jeden či dva stoupci využili Mistrovu soucitnou povahu a napsali mu – rukou a drobným písmem – několika stránkové dopisy o často zdánlivých duchovních problémech, na které Bhagaván upíral zrak po jednu nebo i dvě hodiny. Byl příliš pečlivý, aby nechal i jen jediné slovo nepřečtené, což tyto lidi povzbuzovalo k tomu, aby psali ještě delší dopisy, často denně. Představovali si, že jejich listy jsou pro Bhagavána velice zajímavé. Nakonec to muselo vedení zarazit a zakázat veškerou korespondenci s Bhagavánem.

O rok nebo dva později se kolem ášramu začaly objevovat kolonie stoupců, ponejvíce s rodinami. Jak Bhagavánovo tělo sláblo, jeho síla působit na jiné a přitahovat je rostla, takže se neustále zvětšoval příliv osadníků a návštěvníků z celého světa – byli to slavní filozofové, učenci, politici, ministři, provinciální guvernérů, generálové, zahraniční diplomaté, členové mezistátních misí. Ti všichni přicházeli, ať už byla válka, nebo mír, déšť, nebo svítlo slunce. Tato přehlídka se zvětšovala a zvětšovala a dosáhla vrcholu v roce 1950, v posledním roce jeho pozemského života. Mistr poskytoval vedení až do konce. Během celé historie ášramu nebylo nikdy bráněno požádat jej slovně o duchovní poučení, s výjimkou jeho posledních dnů, kdy byl již velice nemocný a ležel, takže se návštěvníci sami dohodli, že jej nebudou obtěžovat.

Jak šel čas, Mistrovu ideje a jeho duchovní stav ve mně pevně zakořenily a já jsem mu přestal klást otázky nebo ho zdržoval při jeho procházkách mimo ášram, jak jsem to dělal během prvních šesti měsíců toho, co nazývám svým *Vanaprašt* životem. Od té doby se všechny mé duchovní otázky – chcete-li, můžete je nazvat problémy – sami vyřešily, a to různými způsoby. Konečný závěr, ke kterému jsem po těch šesti měsících došel, jsem jednoho dne oznámil Bhagavánovi. Jeho laskavý souhlas s mými slovy se projevil gestem jeho ruky a řekl: „Ve vaší moci je toho hodně. Zbytek musí být zcela nechán na guruovi, který je oceánem Milosti a Milosrdenství, sídlícím v Srdci, jako vlastní, pravé Já hledajícího.“

4 – Yatra – Putování

„Myšlením na Tebe jsem byl sevřen Tvojí Milostí.
Jsem jako pavouk v Tvé pavučině:
Držíš mě jako oběť a spolkneš mě v čase Tebou určeným.
(*Akšaramanamala* od Šrí Mahárišiho)

V dubnu 1936 dokončili dělníci poslední úpravy mé malé, blátem pokryté chatrče v Palakottu a ačkoli zdi a vápenná omítka byly ještě mokré, rozhodl jsem se tam přestěhovat hned příští den.

Palakottu je rozsáhlý, asi deseti akrový, háj v oblasti, kterou vláda před osmdesáti lety přidělila spolku Vira-Šiva, aby tu pěstovali květiny pro velký chrám Arunáčalaéšvara v Tiruvannamalai. Leží na západním okraji Ramanášramu (*dnes je Palakottu součástí Ramanášramu – pozn. překl.*) a má čistou, udržovanou a hlubokou nádrž vody, která je sezónně napájena dešťovou vodou, stékající ze svahů posvátné hory Arunáčaly, nehledě na dva či tři přírodní prameny ve spodní části Palakottu. Kolem obrovských, staletých stromů, rostoucích v tomto háji, stavěli stoupenci Šrí Ramany Bhagavána již řadu let své malé *kutirs* (chatky), kde v různých dobách pobývali Paul Brunton, Jógi Ramiah, Šrí B. V. Narasimhasvámi – autor „Seberealizace“, Šrí Muruganar Svámí – tamilský básník, který ke chvále Šrí Bhagavána sepsal rozsáhlý svazek básní, a mnoho dalších. Někteří *sádhakové* zde žijí stále. V Palakottu, což bylo jediné obydlené místo v okruhu jedné míle od ášramu, jsem si pro svoji chatku vybral osamělé místo severozápadně od vodní nádrže, lemované stinnou pěšinou, po které Šrí Bhagaván chodíval na své polední procházky. Mohl tak denně sledovat, jak práce na stavbě pokračují a někdy se zedníky prohodil pár slov. Čtvrtého dubna jsem ho seznámil se svým záměrem, že v chatce začnu okamžitě bydlet.

Bhagaván věděl o mém chronickém astmatu a zřejmě si myslel, že příliš riskuji, když chci žít na místě, které potřebuje dva až tři měsíce k tomu, aby se vysušilo. Zpozoroval jsem, že se svým obvyklým „ano“ váhá, ale já jsem na ubytování tlačil a nebyl jsem ochotný to odložit ani o den. Tak jsem dokončil přípravy na obřad prvního zapálení ohně, který je zde znám jako *griha-pravéšam* a který se měl konat nazítří.

Na pátého dubna jsem do své chatky pozval stoupence a kolem poledne, cestou zpět ze své procházky, se zastavil sám Mistr. Odmítnul židli, kterou jsem měl pro něj připravenou a jako další si dřepil na rohože, které kryly podlahy. Po slavnosti pak Bhagaván odešel. Z povzdáli jsem ho následoval, čekal jsem, dokud se stoupenci nerozptýlí a pak jsem k němu přistoupil: „Bhagaváne,“ začal jsem, „dal jste domov mému tělu. Nyní potřebuji Milost, aby poskytla věčný domov mé duši, pro kterou jsem zpřetrhal všechny své lidské vztahy a přišel sem.“ Bhagaván se zastavil ve stínu stromu, mlčky hleděl na klidnou vodní hladinu nádrže a po chvíli odpověděl: „Sem vás přivedlo vaše pevné přesvědčení. Jsou tu nějaké pochyby? Jak by se dalo o něčem pochybovat!“ Přijal jsem to.

Uplynuly tři roky. Mistr denně procházel kolem mé chatky. Zpočátku byl zvyklý se na dvě či tři minuty skrýt před poledním sluncem na mojí verandě. Byl jsem skromný a nijak jsem ho neobtěžoval. Ale jednoho dne jsem na verandu pošetile postavil židli, a tím se stalo, že ji Bhagaván už nikdy

nenavštívil. Třebaže si byl Bhagaván vědom, jak jej uctíváme, tak byl mimořádně citlivý na sebemenší nesnáze, které by tím nám nebo komukoli jinému mohl způsobit. Proto si vysvětlil pro něj umístěnou židli jako překážku mého odpočinku – takže si jí nevšímal.

Jak jsem se již zmínil, uplynuly tři roky ode dne *griha-pravéšam*, roky velkého sebe analyzování, neustálých pokusů prohlédnout Mistrovu mysl, roky úvah, studia, meditace a tak dále. Byly to roky nesmírného úsilí v přizpůsobení se zcela novým životním podmínkám, roky fyzického a duševního napětí. Nepochybně to byly intenzivní roky. Ve skutečnosti byly tak silné, že jsem cítil, že musím ihned odejít a Mistra jsem o tom informoval.

„Bhagaváne,“ oslovil jsem ho jednoho dne nedaleko mé chatky, „cítím silné nutkání odejít na *yatru* (pouť) na jih – Čidambaram, Šrírangam, Rámešváram,...“ ale s pohledem na jeho tvář mě silně udeřila myšlenka: „*Yatra!* K čemu? Pořád pochybuješ?“ Okamžitě jsem si vzpomněl na jeho dřívější slova: „O čem by bylo možné pochybovat?“ a jako bych odpovídal na jeho slovní otázku, pokračoval jsem: „Ne Bhagaváne, nyní cítím, že potřebuji na několik měsíců změnu. Chci je strávit na svatých hinduistických místech.“ Bhagaván prosbu schválil úsměvem a zeptal se na termín, kdy vyrazím a také, zda by mohl něco udělat pro můj pobyt na různých místech, která navštívím. Nesmírně potěšen jeho starostlivostí jsem odpověděl, že půjdu jako asketa a s ubytováním budu spoléhat na osud.

O tři měsíce později jsem ležel na rohoži na mysu Comorin, úžasně uvolněný od duševního napětí, které mi působila fyzická forma Mistra. V samotě jsem se oddal úvahám o jeho blaženém tichu a v klidu jsem odpočíval. Ticho jeho mysli mě pronásledovalo všude, kam jsem šel – v nádherném, drahokamu podobném chrámu Panny Marie, na březích širého, modrého oceánu, v písčinych dunách, rybářských vesnicích, v nekonečných kokosových hájích, které se táhly podél mořského pobřeží i ve vnitrozemí. Cítil jsem Bhagavánovo působení v hlubinách mé duše a křičel jsem: „Ó Bhagaváne, jak jsi mocný a jak vznešený! Neposkvrněná čistota tvé mysli prostupuje vše! S tím, co tvé něžné city činí, my, tvoji stoupenci, vzhlížíme k tvým kvalitám, které nemají sobě rovna. Tvoje něžnost, vyrovnanost, obdivuhodné vzezření, tvůj klidný, osvěžující úsměv, sladkost slov, která plynou z tvých úst, záře tvé všeobsažné lásky, tvůj nerozlišující pohled na vše, na každého, dokonce i na nemocná, zbloudilá zvířata!“

5 – Mistrovo působení

Vliv Šrí Ramany na ryzí hledající, kteří nechali svět za sebou a stali se poutníky na cestě k Absolutnu, je vskutku ohromný, protože takoví aspiranti se dotýkají souhlasného akordu v jeho duši, a tím vyvolávají odezvy nesmírné rezonance.

Můj blízký přítel se mnou jednou sdílel zkušenost, jak krátký hovor s Mistrem zastavil jeho zbytečnou snahu po okultismu a zavedl ho na cestu poznání (*džňány*), kterou mu Bhagaván předložil a která se těm, kdo ji sledovali, ukázala být nesmírně prospěšná. Zde jsou jeho vlastní slova.

„Bylo to v jednom z těch šťastných červencových dní... Po několikaměsíčním pobytu v ášramu, kdy jsem poslouchal, uvažoval a debatoval sám se sebou, jsem se nakonec rozhodl seznámit Mistra s neklidným stavem mé mysli. Po dvanáct let jsem byl horlivým studentem theosofie. Vstřel jsem její představy a teorie, které se v téměř každém důležitém bodě střetávaly s učením Mahářiših. Střet theosofie a védánty. Zjistil jsem, nehledě na protikladná tvrzení theosofie, že tato učení vedou podél paralel, která se nikdy nesetkají. Okultní theosofie hovoří o sférách a pláních, cestách na planety, o neviditelných mistrech, hierarchiích, adeptech, paprscích, mimosmyslových zasvěceních a schůzkách, a stěží, pokud vůbec, o Skutečnosti, o níž výhradně hovoří Mahářiši a védánta, totiž o našem já, našem životě, naší existenci. Hledajícímu je ve skutečnosti znovu a znovu připomínáno (*v učení védánty – pozn. překl.*), že okultní síly jsou protikladné pravdě, kterou hledají.

Nakonec jsem nabyl přesvědčení, že Mistr hovořil z přímé, odůvodněné zkušenosti a toho dne jsem uschoptil svou mysl k tomu, aby s ním promluvila. Bylo to v osm hodin ráno, než se hala zaplnila stoupenci. Šrí Bhagaván právě vstoupil a sotva se stačil usadit na svém obvyklém místě, když jsem přišel k jeho pohovce a dřep si na holou podlahu. Přítomen byl jenom sluha, který udržoval kouř z kadidla a zrovna připevňoval nové kadidlo na stříbrný stojánek. Ten však nerozuměl anglicky. Pokud jsem mohl poznat, tak nic neposkytovalo Mahářišimu větší potěšení, nežli pozorně naslouchat duchovním problémům svých stoupenců a poskytovat jim radu. Tato vědomost mě povzbuzovala, abych mu pomalu a stručně, v jednoduché angličtině objasnil pochyby, které lomcují mojí myslí. Když jsem skončil, zůstal chvíli zamyšlen a pak mi v angličtině, i když se větším přemýšlením, řekl: 'Ano, máte pravdu. Všechny předsudky musí zmizet. Jedině samotná praxe vám ukáže, kde je pravda. Držte se jen jedné formy *sádhany*.'

To bylo jasné vodítko. Ale bez ohledu na slova, která pronesl, jsem byl náhle sevřen drtivým nutkáním upřímně se mu odevzdat, aby mě vedl v mé duchovní touze, abych opustil všechny metody, které jsem dříve sledoval a všechny víry, na nichž jsem vystavěl své naděje. Můj osud a vše, co jsem byl, přešlo navždy tímto okamžikem do posvěcených rukou Šrí Bhagavána.“

Ale toto nebyl jediný případ spontánního odevzdání se. Duchovní odevzdání se, jak bychom to mohli nazvat, není duševním činem a už vůbec ne ústním prohlášením, ale je výsledkem Milosti, která přichází ve svém čase a samovolně, aby způsobila bezděčné odpadnutí sebe prosazujícího se prvku v přirozenosti *sádhaka*, protože tento prvek překáží v jeho cestě ke konečné realizaci. Někdy je to náhle, někdy pozvolné, takže si toho ani sám stoupenec nemusí povšimnout. Milost, třebaže přichází z Gurua prostřednictvím jeho vlastní přítomnosti, není náhodná, ale je zcela získaná tvrdým vnitřním bojem, dlouhými etapami utrpení, modlitbami, sebe očišťováním a intenzivní touhou po

realizaci. Utrpení stáčí mysl dovnitř a nakonec z hloubi duše vyždímá výkřik po osvobozujícím světle pravdy a po nalezení božského učitele, který jediný ho může přivést ke spáse.

Část II – Rozhovory

Úvod

Do ášramu přicházeli návštěvníci ze všech koutů světa a všech společenských vrstev. Otázky, které kladli, tak přirozeně odrážely jejich duševní obzory, náboženské a filozofické smýšlení, sociální představy, vlastní osobní záliby a obavy, jejich vnitřní podněty atd. Mnoho z nich vyjevilo ryzí touhu po pravdě, vlastně duchovní hlad. S výjimkou nezodpověditelných nebo jasně svárlivých otázek Bhagaván zpravidla laskavě zodpovídá všechny otázky, a to plně, spontánně a klidně. Některé odpovědi jsou vyjádřeny s humorem, pokud je humor přítomný i v dotazech. Jiné odpovědi zahaluje do slovních hříček, zvláště když dotazy ohledně problému světa mění na duchovní pokyny, což někdy tazatele mate. Ale nejlepší odpovědi jsou ty, které se týkají *sádhany* a jógové praxe.

Většina ze stoupenců, snad tisíce, jsou *grihastas* (hospodáři), kteří vedou normální život ve svých domovech, chodí do zaměstnání a v meditacích následují Bhagavánovo učení, jak nejlépe jen mohou. Téměř všichni z nich čas od času navštíví ášram, aby získali z božského plamene daršan a světlo pro jejich vnitřní lampu, což jim během intervalů odloučení pomáhá udržovat spojení s Bhagavánem a ochraňovat svoji duševní rovnováhu.

Nepatrná skupinka těchto hospodářů se usadila uvnitř ášramu nebo v jeho sousedství, přičemž někteří z nich v ášramu slouží, další zase meditují a studují. Všichni mají z Bhagavánovy společnosti prospěch díky *guru-sang*, o němž se říká, že zrychluje vývoj daleko více než *sat-sang*.

Krátce po mém příjezdu do Tiruvannamalai jsem dostal nápad zapsat co nejvíce z hovorů, které se v mé přítomnosti odehrály, a přeložit je do angličtiny. Bhagaván vždy hovořil v tamilštině, s výjimkou otázek, které byly pokládány v telugu nebo malajalam, kdy odpovídal stejným jazykem. Návštěvníci, kteří žádný z těchto jihoindických jazyků neznali, slyšeli odpovědi skrze anglického tlumočnicka. Třebaže Maháriši dokázal docela dobře anglicky číst a rozumět, neuměl dostatečně dobře mluvit, a to kvůli nedostatku praxe. Všechno, co jsem musel udělat, bylo soustředit celou svoji pozornost na rozhovor, zkusit si jej zapamatovat a potom, když jsem se vrátil do své místnosti, doslovně a jak nejlépe to jen bylo možné vše zapsat do svého zápisníku, dokud byl vzpomínky v mé mysli ještě svěží. To vše bylo dáno zákazem psát nebo si v hale dělat poznámky, s výjimkou k tomu určeného stoupence, a i s tím se po dvou letech přestalo. Takže tohle byl můj jediný plán, abych si pro sebe uchoval cenné ústní pokyny Mistra.

V prvním roce svého pobytu jsem byl horlivým a častým tazatelem, hlavně v technice meditace. Bhagavánovy odpovědi na tyto otázky jsem zaznamenal obzvláště pečlivě. Část dotazů se v knize objeví pod mojí iniciálou C. nebo pan C. Většinu záznamů jsem seřadil podle předmětu, a pokud to bylo možné, tak i v časovém pořadí. Pro pohodlí čtenáře se začíná s lehčími dotazy.

1 – Zábavné rozhovory

Nesmírná úcta, kterou Bhagaván vzbuzuje, je příčinou, že se novým návštěvníkům zdá příliš důstojný a majestátný, a tedy nepřístupný žertu, ale brzy si tito návštěvníci uvědomí skutečnost, že kultivovaný humor a vtip mají kořeny v božské blaženosti, kterou si duchovní mistři užívají v pozoruhodné míře. Dívají se na všechny projevy a události jako na pouhou hru Pána, na jeho *lílu*, na jeho vesmírný tanec, který je plností radosti a krásy. Nic však není mé mysli vzdálenější, nežli v těchto záznamech kohokoli hanět nebo naopak vyzdvihovat jeho humor. Následující rozhovory pouze zrcadlí smýšlení některých návštěvníků, že na vážné dotazy by měly přijít ještě vážnější odpovědi. Je tedy jen správné, že čtenář nahlédne jak vážné dotazy návštěvníků, tak i humorné odpovědi Bhagavána.

1. – Návštěvník věřící v nadosobní

Dr. H. z malé skupiny Američanů, kteří v únoru 1936 strávili v ášramu několik týdnů, se Bhagavána zeptal, jestli existuje osobní Bůh – Bůh ve tvaru.

Bhagaván: Ano, je to Íšvara.

Dr. H.: (s údivem) Cože? Existuje s očima, nosem, ušima a tak dále?

C.: Když jsem v kabale a púránách četl, že Bůh má tyto orgány, pak jsem se smál.

Bhagaván: Pak byste se měl smát i svým vlastním orgánům.

2. – Obchodník

Někdy později přišel Dr. H. znovu do ášramu, tentokrát sám. Zůstal zde několik dní. Doslechl se o posvátnosti hory Arunáčaly a o množství *siddhů* (světců s psychickými silami), kteří nemají fyzická těla, ale přebývají ve svých astrálních tělech a občas se v těle zjeví nějaké privilegované osobě. Během poslední noci svého pobytu si vzal do hlavy, že ji musí strávit na hoře, protože doufal, jak se později svěří svému příteli, že se o samotě setká s některým z těchto *siddhů*. Aniž by si uvědomoval problémy s nočním pohybem po hoře, potuloval se mezi balvany dlouho po setmění.

Šrí Bhagaván, který v těch dnech bděle dohlížel na nově příchozí a zejména na cizince, se s ním minul, a když mu řekli, že jej viděli, jak pozdě večer jde do kopce, ihned poslal stoupence s plynovými lampami, aby ho našli. Nakonec byl Američan nalezen a přiveden zpět.

Vyčerpaný a s mokřými šaty od nastalého mrholení vstoupil do haly. Stála tam židle z rákosy – jediná v hale – přímo naproti pohovky Bhagavána. Sedl si na židli a začal vyprávět o svém dobrodružství na kopci. Když skončil, obrátil se na Bhagavána a naivně řekl:

Američan: Oh, Maháriši, pokud mi poskytnete seberealizaci, budu vám velice vděčný.

Bhagaván: Hm! Hm!

Američan: Opravdu budu velice šťastný. Zítra odsud odjždím a stále budu na vás myslet.

Bhagaván: (trochu se usmívající) Nikam nepojedete.

Američan: (myslí si, že Mahářiši použije *siddhis* k tomu, aby mu překazil odjezd; je tím velice vystrašený) Cože? Určitě odjedu. Mám naléhavou práci ve Spojených státech. Pas mám v pořádku a mám rezervované místo na lodi. Pro svoji zpáteční cestu jsem udělal vše nezbytné. Jak to myslíte, že neodjedu?

Bhagaván: (stále se usmívající) Nikam nepojedete, protože jste nikdy nepřijel. Pohybovalo se jen auto, loď, vlak atp. Sám jste nic nedělal, jen jste po celou dobu seděl, dokud jste zde nezapozoroval sám sebe.

Američan: (s úlevou) Jo, tak.

3. – Pedant

V letním ránu vstoupil do haly Tamilec středního věku a asi na půl hodiny se posadil. Jeho neklid a těkající oči naznačovaly, že jeho mysl tíží něco vážného. Nakonec promluvil s předstíranou pokorou, což bylo patrné i z toho, že se rozhodl mluvit v angličtině.

Návštěvník: Svámí, my, nevědoucí lidé, hodně čteme, v naději, že získáme alespoň nějaký náznak pravdy. Ale běda, čím více čteme, tím více pravda ustupuje našemu poznání. Přečetl jsem veškerou západní filozofii – od Descartese až po Bertranda Russella – dohromady jsou k ničemu. Ale i naši mudrci se mezi sebou neshodují. Šankara říká: „Opakujte 'já jsem brahman' a stanete se brahman.“ Madhváčarija zase, že duše je od brahman vždy oddělená. Vy prohlašujete: „Zkoumejte 'kdo jsem já' a uspějete.“ Jiní učitelé poskytli zase jiná řešení. Není to všechno matoucí? Kdo z vás má pravdu?

Návštěvník: (po marném, asi pětiminutovém čekání, pokračoval se zvýšeným tónem) Svámí, po které cestě mám jít?

Bhagaván: (s lehkým mávnutím ruky) Jděte tou cestou, kterou jste přišel.

4. – Misionář

Jednoho rána vstoupilo do haly několik skvěle oblečených Evropanů. Mírně se před Bhagavánem uklonili a usadili se v první řadě. Za jejich vedoucího byl ihned rozeznán jakýsi starší misionář, slavný svými vášnivými kázáními v YMCA (*společnost mladých křesťanů – pozn. překl.*), na křesťanských univerzitách a ve veřejných přednáškových síních indických měst a městeček. Byl tu s ním i jeho osobní tajemník. Kazatel začal s otázkou, která směřovala k jeho oblíbenému tématu. Po několika odpovědích se na něj nakonec Bhagaván obrátil s tím, že pravé Já je konečná skutečnost prostá totožnosti a motivu zvědavce. To bylo pro kazatele dostatečnou záminkou k tomu, aby spustil proud citátů z křesťanského písma, které doplnil vlastními výklady.

Naštěstí, než kazatel zašel příliš daleko, major Chadwick, které v té době obvykle v hale meditoval, mohutným a silným hlasem, který jej zcela překvapil, zakřičel z jiného konce haly na protest, že si myslí, že kdo je moudrý, tak mlčí. Kazatel krátce na to opustil halu i se svojí společností.

5. – Filozof

Duben 1943. Dospívající mladík, červenající se trémou, se zeptal velice měkkým, bázlivým hlasem:

Mladík: Svámí, mohu v tomto životě vidět Boha?

Bhagaván: (mírně se usmívající) Nejdříve mi řekněte, co je ve vaší otázce ono „já“, kdo, co a kde je Bůh a co míníte slovem „život“?

Mladík sklopil oči a zůstal tiše.

Ze zadní části haly se do popředí prodrál jakýsi starší muž s tužkou. Na kus papíru napsal otázku a předal ji Mahářišimu. Bhagaván si ji přečetl a široce se usmál. Byla to otázka na čas a prostor.

Bhagaván: Smím vědět, kdo tuto otázku klade – prostor, vy sám nebo čas?

Návštěvník: Samozřejmě, že já.

Bhagaván: Znáte ono já?

Návštěvník: (po malém váhání) Nechte otázku já filozofům a odpovězte na můj dotaz.

Hlas z haly: Cože? Čas či prostor je vám dražší nežli vaše vlastní já?

Bhagaván: (dívá se na zmateného návštěvníka) Všechny tyto otázky jsou zbytečné. Jednu věc musíte mít na mysli, a to, že žádná otázka nemůže být vyřešená bez poznání sebe sama. V uvědomění pravého Já se všechny problémy vyjasní a vyřeší.

6 – Vědec

O dva týdny později se do haly zatoulal student přírodních věd.

Student: Věda říká, že atom je tvořený centrálním jádrem, dále elektrony, které jej obíhají a mezilehlým prostorem. Je vztah mezi Bohem a dokonalým člověkem ten samý nebo je tu rozdíl? Mám tím na mysli, že ačkoli Bůh a *džánin* jsou jedno, přesto si zachovávají svoji oddělenou totožnost.

Bhagaván: Kdo je to – dokonalý člověk?

Student: Kdo sám sebe zdokonalil prostřednictvím *sádhany*.

Bhagaván: Takže otázku kladete proto, že si sám myslíte, že jste nedokonalý. Nebude pro vás lepší provádět *sádhanu*, zdokonalit sám sebe a pak zjistit, co se stane? Proč se nyní znepokojujete ohledně stavu, který přichází pouze o dokonalosti? Faktem je, že jste to vy, kdo je již nyní dokonalý a vaše předpokládaná nedokonalost je jen váš vlastní výtvar.

7 – Skeptik

2. duben 1937

Velmi zaneprázdněný polský novinář přišel dnes dopoledne na pár hodin, během nichž očekával, že mu bude ukázána pravda tím nejjasnějším možným způsobem.

Polák: Ve vašich knihách jsem četl, že bychom měli zkoumat podstatu našeho „já“ proto, abychom poznali pravdu, kterou nazýváte pravé Já. Z pohledu biologie mám vlastní odpověď na otázku své identity. Co si však přeji znát, je, kdo jste vy – vy, kdož mluvíte o pravém Já a o kom se zdá, že to zažil? Pokud jiný člověk potvrdí vaši výpověď a postupně to tak udělá milion lidí, pak pravděpodobně ono pravé Já existuje.

Bhagaván: Vy sám snad své já nemáte? Pak byste se v otázce vašeho vlastního já nacházel pouze v oblasti pravděpodobnosti.

Polák: Ano, ale nikdo si nemůže být čímkoli jistý. Ani Bůh nemůže být prokázán s absolutní jistotou.

Bhagaván: Ponechme Boha prozatím stranou. Co vy sám o sobě?

Polák: Já chci potvrzení, že pravé Já existuje.

Bhagaván: Hledáte potvrzení sebe sama od jiných? Jak to víte, že jiní lidé existují.

Polák: Díky mým smyslům.

Bhagaván: „Moje“ obsahuje „já“, které tyto smysly vlastní. Připouštíte svoji existenci a zároveň po jiných žádáte, aby vám ji potvrdili. Také uznáváte jistotu svých smyslů, které spatřují jiné lidi, a současně vše popíráte. Takže vidíte, jak popíráte sám sebe. Skutečnost je taková, že jiní lidé neexistují – není žádná osoba ve smyslu „ty“. Každý člověk, třebaže je oslovený jako „ty“, sám sebe nazývá „já“. Dokonce i potvrzení, které od jiných lidí vyžadujete, pochází od jejich „já“. „Ty“ a „oni“ se vykytují jen jako „já“, bez něj jsou bezvýznamní.

Polák: Pokud máte pravdu, tak co se pak stane s pokrokem a vědou?

Bhagaván: Pokrok a věda mají význam jen pro vnímající mysl. Kde je pokrok, když je v hlubokém spánku nebo při ztrátě vědomí mysl nepřítomná? Cílem veškerého pokroku a vědy, jak připouštíte, je pravda, která je čistou inteligencí, podkladem vědomí, z něhož vyráží myslící mysl a v němž se nakonec rozpustí. Tehdy je dosaženo to, co nazýváte „dokonalostí“, k čemuž se nás snaží věda vést. To je to, co nazýváme realizací pravého Já. Je to uvědomění si zdroje mysli.

2 – Život, smrt, znovuzrození a sebevražda

Smrt, stejně jako život a znovuzrození tvořily námět většiny otázek, které návštěvníci pokládali. Smrt je ta největší pohroma, jíž se lidé obávají. Omar Khajam zpívá:

...předtím, než i my do prachu klesneme
prach v prach a pod prach se rozprostře,
svatá vína, svaté písně, svatí zpěváci a svatý konec“.

A není to jen představa člověka coby pouhého prachu a představa hrobu, jako jeho posledního cíle. Hrůza z věčného zániku se pevně zmocní a ochromí všechna srdce, dokonce i ta nejstatečnější.

Pro Mahářišiho je smrt a stejně tak i život jen pouhá myšlenka. Když „bdíte“, bez ustání myslíte a když usnete a sníte, pak nemyslíte o nic méně. Ale když přejdete ze snění do spánku beze snů, vaše myšlenky ustanou a vy se těšíte z nerušeného klidu, dokud se znovu nezbudíte a nepokračujete se svým myšlením a s ním i ve vašem nesoustředěném, neklidném stavu.

Život je ubohý, protože se skládá z myšlenek. Když smrt zabije tělo, po krátkou dobu převládá, bezesný, od myšlenek volný stav. Ale myšlení se brzy opět uvede v činnost ve snu – v astrálním světě a pokračuje až do plného „probuzení“, které se, po dalším bezesném období, odehraje v novém těle. Denní cyklus probuzení a spánku je miniaturou lidského cyklu života a smrti a střídání aktivity a klidu ve vesmíru.

Podstatou, která tvoří novou formu – tělo, jsou myšlenky a pocity a dále míruplné bytí, z něhož myšlenky a pocity vyvstávají. K překročení zrození a smrti proto musíme překročit procesy myšlení a přebývat ve věčném bytí.

4. ledna 1937

1. Návštěvník se ptá Šrí Mahářišiho:

Návštěvník: Jak může být překonán strašlivý strach ze smrti?

Bhagaván: Kdy vás tento strach popadá? Dostaví se, když nepozorujete své tělo, řekněme v bezesném spánku nebo jste-li pod vlivem chloroformu? Ne, obtěžuje vás jen, jste-li plně „probuzený“ a vnímáte svět, včetně vašeho těla. Pokud je nevnímáte a setrváváte ve svém čistém, pravém Já, jako např. v bezesném spánku, tak na vás nemůže žádný strach působit.

Pokud sledujete tento strach až k jeho podstatě, kterou je obava ze ztráty, pak zjistíte, že objektem ztráty není tělo, ale mysl, která v něm působí a skrze niž je poznáváno okolní prostředí a přitažlivý svět jako soubor toho, co lze vidět, slyšet, cítit atd. Nejedna člověk by se rád zbavil svého nemocného těla a s tím i všech problémů a potíží, které tak vznikají, pokud by byl schopen pokračovat v uvědomování. Je to uvědomování, vědomí, nikoli tělo, o jehož ztrátu máme strach. Lidé milují existenci, protože ona je věčným uvědomováním, a to je jejich vlastní, pravé Já. Tak proč se nedržet čistého uvědomování právě teď, zatímco jsme v těle, a zbavit se tím veškerých obav?

2. Návštěvník z Mysore, pan M. četl některé theosofické knihy a zůstal zde několik měsíců, během nichž se je pokoušel vstřebat. Chtěl by vědět, jak je to se znovuzrozením.

Pan M.: Theosofie učí, že mezi smrtí a znovuzrozením existují intervaly v rozpětí 50 až 10 000 roků. Proč tomu tak je?

Bhagaván: Neexistují žádná měřítka pro určení přechodu z jednoho stavu vědomí do druhého. Všechny tyto odhady jsou jen domněnky. Je ovšem pravdou, že někteří jedinci se znovuzrodí dříve, jiní později. Ale musí být jasně porozuměno tomu, že se nejedná o duši, která odchází a přichází, ale o myslící mysl jedince, která vzbuzuje zdání (*smrti a zrození – pozn. překl.*). Ať se mysl vyskytne na jakékoli úrovni, je činná a sama pro sebe vytváří tělo – ve fyzickém světě je to fyzické tělo, ve snovém světě pak snové tělo, které zmokne snovým deštěm a onemocní snovými nemocemi. Po smrti fyzického těla zůstává mysl po nějakou dobu nečinná, podobně jako v bezesném spánku, přebývá mimo světy, a proto nemá tělo. Ale brzy se znovu stane aktivní a v novém světě a v novém astrálním těle, dokud nepřijme další tělo, což nazýváme „znovuzrozením“. Ale *džňánin*, seberealizovaná bytost, jehož mysl už přestala být činná, zůstává smrtí neovlivněn. Nikdy neumírá a nerodí se. Pro něj se již řetěz iluzí přetrhl navždy.

Nyní je jasné, že není žádné skutečné narození, ani žádná skutečná smrt. Je to mysl, která v tomto procesu vytváří a udržuje iluzi skutečnosti, dokud není zničena seberealizací.

12. dubna 1937

3. Dáma z Holandska, paní Gonggrijp, pobývající v Adyaru, je zde na třídní návštěvě. Chce znát příčinu všudypřítomné touhy po životě, jež je v písmu Pálí známá jako *Tanha*.

Paní Gonggrijp: Co je příčinou *tanhy*, žízň po životě, touhy po znovuzrození?

Bhagaván: Pravé znovuzrození je smrt ega v duchu. To je význam ukřižování Ježíše. Vždy, když existuje ztotožnění s tělem, tak je tělo stále k dispozici, jedno zda v tomto či jiném životě, a to tak dlouho, dokud vědomí těla nezmizí splynutím se zdrojem – duchem čili pravým Já. Kámen vržený vzhůru je neustále v pohybu, dokud se nevrátí ke svému zdroji – zemi. Pak odpočívá. Bolest hlavy působí trable, dokud není obnoven stav, který byl před nástupem bolesti.

Dychtění po životě vězí v samotné podstatě života, kterým je absolutní existence – *sat*. Ačkoli je vědomí svojí podstatou nezničitelné, tak klamným ztotožněním se se zničitelným nástrojem, tělem, vstřebává falešnou obavu ze své pomíjivosti. Proto se tento nástroj snaží zachovat na věky, což vede k sérii zrození. Ale ať tato těla žijí jakkoli dlouho, nakonec zaniknou a odevzdají se pravému Já, které jediné trvá ve věčnosti.

Pan C.: Ano. V knize „Hlas ticha“ od H. P. Blavatské se říká „vzdej se svého života, chceš-li žít.“

Bhagaván: Vzdejte se nesprávného ztotožnění a pamatujte, že tělo neexistuje bez pravého Já, zatímco pravé Já může existovat bez těla. Ve skutečnosti je stále bez něj.

Pan C.: V mysli paní Gonggrijp se objevily pochyby, když zaslechla, že se člověk může v nějakém jiném životě zrodit ve zvířecím těle, což je v rozporu s tím, co ji učí theosofie.

Bhagaván: Nestarejte se o toho, kdo se rodí a klade tuto otázku. Nejdříve zjistěte, zda se vůbec narodil a jestli existuje opravdové narození a smrt. Zrození a smrt náleží jen egu, které je klamem mysli.

5. května 1943

4. Pan B. je horlivým stoupencem Bhagavána. Před několika dny přišel o svého jediného syna, což otřásl jeho vírou v Mahárišiho a v boží milost. Několik dní se na protest vyhýbal ášramu, ale dnes přišel, aby „urovnal spor“ se Šrí Bhagavánem, a přinesl si dlouhý seznam připravených otázek. Když dostal několik odpovědí, byl tím uspokojen.

Pan B.: Co je víra?

Bhagaván: Víra, láska, milost – všechno je to vaše podstata, je to pravé Já.

Pan B.: Pokud ano, tak víra a milost jsou dosažitelné jen uvědoměním si pravého Já. A vše, co před tímto uvědoměním nazýváme vírou, je nestálé a falešné.

Bhagaván: Je to tak.

Pan B.: Je smutek myšlenkou?

Bhagaván: Všechny myšlenky jsou teskné.

Pan B.: Takže i příjemné myšlenky musí být teskné?

Bhagaván: Ano, protože myšlenky odvrací naši pozornost od pravého Já, které je nezřetěleným štěstím.

Pan B.: Co přivedlo Bhagavána k Arunácale?

Bhagaván: Co přinutilo všechny, aby sem přišli?

Pan B.: Chci vědět, jestli existuje nějaký rozdíl mezi duchovním náhledem Bhagavána, když odešel z Madurai, a dneškem.

Bhagaván: Žádný. Převažovala ta samá zkušenost, aniž by se změnila.

Pan B.: Tak kde se u Bhagavána objevila potřeba psát chvalozpěvy na slávu Arunácaly? Udělal to sebe nebo pro nás?

Bhagaván: Nevím, proč jsem je napsal. Možná pro ostatní.

Pan B.: Co je život?

Bhagaván: Materialisté říkají, že život je tělo, duchovně založení lidí pak říkají, že je to konečné vědomí. Záleží, jak se na to díváte.

Pan B.: Co je smrt?

Bhagaván: Je to zapomenutí naší pravé podstaty.

V tento okamžik jiná návštěvník přerušil rozhovor dotazem, zda je sebevražda špatným činem.

Bhagaván: Zabití nevinného těla je samozřejmě špatné. Sebevraždu je nutné vykonat na mysli, v níž je utrpení uloženo, a ne na těle, které je neživé a necitelné. Mysl je skutečným viníkem, strůjcem muk, jež popouzí k sebevraždě, ale chybným úsudkem se trestá nevinné, necitelné tělo.

3. září 1948

5. Z Bangalore přijely tři anglo-indické doktorky. Jedna z nich přišla nedávno při letecké nehodě o svého manžela. Zeptala se Bhagavána:

Dáma: Existuje znovuzrození?

Bhagaván: Víte, co je zrození?

Dáma: Ovšem, nyní vím, že existuji, ale chci vědět, jestli budu existovat i v budoucnu.

Bhagaván: Minulost! ... Přítomnost! ... Budoucnost!

Dáma: Ano, dnešek je výsledkem včerejška, minulosti. A zítřek, budoucnost, bude výsledkem dneška, přítomnosti. Mám pravdu?

Bhagaván: Není zde žádná minulost ani budoucnost. Existuje jen přítomnost. Včerejšek byla přítomnost, kterou jste zažila, a zítřek bude také přítomnost, když ji budete zažívat. Proto se zkušenost odehrává jen v přítomnosti a mimo zkušenost nic neexistuje.

Dáma: Jsou pak minulost a budoucnost pouhou představou?

Bhagaván: Ano, dokonce i přítomnost je jen představou, protože pocit času je čistě mentální. Podobně je mentální i prostor, a proto zrození a znovuzrození, které se odehrává v čase a prostoru, nemůže být ničím jiným než představou.

22. února 1949

6. Do haly vstoupil vysoce vzdělaný návštěvník ze severní Indie, v úctě se položil před Šrí Bhagavánem a sedl si do první řady. Vynikající angličtinou se zeptal:

Návštěvník: Co je příčinou a počátkem vesmíru?

Bhagaván: Žádné svoje starosti nemáte?

Návštěvník: Samozřejmě, že mám. Chci znát, co je život, smrt, vědomí a podobně.

Bhagaván: Vezměme to od začátku. Kdo žije život, kdo je vědomý? Vy, například, žijete život?

Návštěvník: No ovšem, vím, že jsem na živu, protože vidím své tělo.

Bhagaván: Vidíte své tělo vždy? Co se s ním a s vesmírem stane, když jdete spát?

Návštěvník: Nevím. Je to tajemství.

Bhagaván: Nemusíte vědět, co se s nimi stalo, ale přestáváte kvůli tomu existovat?

Návštěvník: Nevím.

Bhagaván: Jak právě teď víte, že existujete?

Návštěvník: Nyní si uvědomuji a vidím svoje tělo, jak se pohybuje a myslí.

Bhagaván: Svoje tělo však můžete spatřit v pohybu a při myšlení i tehdy, když bude tvrdě spát v Tiruvannamalai.

Návštěvník: Je to tajemství. Dá se říci, že já jsem stálý, věčně přítomný a mění se jen mé ego?

Bhagaván: Takže si myslíte, že tu jsou dvě osoby – stálé „já“ a ego. Je to možné?

Návštěvník: Tak mi prosím ukažte cestu do skutečnosti.

Bhagaván: Skutečnost je vždy přítomná, podobně jako plátno, na němž se pohybují filmové snímky. Když se objevují obrázky, plátno není vidět. Zastavte obrázky a objeví se plátno, které bylo celou dobu přítomné, je to vlastně jediný objekt, který existoval. Všechny vesmíry, lidé, předměty, myšlenky a události jsou pouze obrázky, které se pohybují na plátně čistého vědomí, které jediné je skutečné. Tvary a jevy pominou, ale vědomí trvá stále.

O několik dní později dal Šrí Bhagavána na podobnou otázku, kterou položil Dr. Godel, francouzský lékařský důstojník ze Suezského kanálu, odlišnou odpověď. Doktorovi řekl: „Musíte rozlišovat mezi ryzím „Já“ jako takovým a „já“-myšlenkou. To druhé, jsoucí pouhou myšlenkou, vidí osoby a předměty, spí, vstává, jí a myslí, umírá a je znovuzrovnováno. Ale ryzí „Já“ je čistým bytím, věčnou existencí, prostou nevědomostí a myšlenkové iluze. Pokud zůstáváte jako „Já“, jako vaše samotné bytí, bez myšlenek, pak se „já“-myšlenka rozplyne a klam iluze navždy zmizí. V kině můžete vidět

obrázky jen v šeru. Jakmile se rozsvítí všechna světla, tak obrázky zmizí. Podobně zmizí i všechny objekty v záplavě světla svrchovaného *átmanu*.“

Dr. Godel: To je transcendentní stav?

Bhagaván: Ne, koho a co by tento stav překračoval? Existujete jen vy sám.

3 – Štěstí a utrpení ve stvořeném

4. května 1937

Čte se kniha, v níž je otázka, zda byl svět stvořený pro štěstí nebo pro utrpení. Všechny oči se otáčejí k Bhagavánovi a čeká se na odpověď.

Bhagaván: Stvoření není ani dobré ani špatné, je, jaké je. Je to lidská mysl, která do něj vkládá všechny druhy představ, jelikož vidí věci z vlastního úhlu pohledu a jak se jí to podle svého vlastního zájmu hodí. Žena je vždy jen ženou, ale jedna mysl ji nazývá matkou, jiná sestrou, další tetou atd. Muži milují ženy, nenávidí hady a kámen u cesty je jim lhostejný. Tyto vazby způsobují veškerou bídu světa. Stvoření je jako posvátná smokvoň – ptáci přilétají, aby se najedli ovoce nebo se ukryli ve větvích, lidé se chladí v jejím stínu, ale někteří se mohou oběsit na větvích. Přesto strom stále pokračuje ve svém tichém životě, bezstarostný a není si vědom toho, jak je využíván. To jen lidská mysl vytváří své vlastní potíže a potom křičí o pomoc. Je Bůh tak stranický, že by dal jedné bytosti mír a druhé zármutek? Ve stvoření je místo pro všechny, ale člověk odmítá vidět dobro, zdraví a krásu a skuhrá, jako hladový tulák, který se posadí vedle chutného jídla a místo, aby natáhl ruku po jídle, tak pokračuje ve svém bédování. Čí je to chyba? Boha nebo člověka? Ale naštěstí pro člověka jej Bůh nikdy neopustí. Vždy mu dá novou příležitost prostřednictvím gurua a písem, která je vedou k tomu, aby vyzoroval chyby svého počínání a nakonec získal věčné štěstí.

Návštěvník: Víme, že potěšení tohoto světa jsou na nic a dokonce i bolestivá, ale přesto po nich toužíme. Jak se zbavíme této touhy?

Bhagaván: Myslete na Boha a tyto sklony postupně odpadnou. Pokud se svojí oddaností a modlitbou čekáte na dobu, až všechny touhy zmizí, pak mi věřte, že budete čekat velmi, velmi dlouho.

4 – Karma

15. srpna 1948

Návštěvník ze severu se zdá být neobyčejně rozrušený. Se silným pohnutím požádal o rozřešení několika otázek, z nichž jedna byla: proč existuje na světě tolik zla a proč se více daří zločincům než dobrým lidem? Jestli je to způsobeno karmou, kdo takovou karmu stvořil a zda by měla být takto rozdělená, tedy různá karma různým jedincům, když tito lidé se pak stávají příčinou velké bídy a nepokoje?

Šrí Bhagaván, vědom si trápení tazatelova nitra, byl k němu nekonečně laskavý. Na všechny jeho otázky odpověděl jasně a srozumitelně. O karmanu prohlásil: „Čí je karma? Existuje dvoje tvoření – boží a lidské. Boží tvůrce je svobodný a prostý karmy. Lidská tvorba je mnohá a s rozličnými karmany. Pokud člověk odloží svoji vlastní tvorbu, pak zde nebudou různí lidé a rozličné karmany. Tak zmizí bída. Ten, kdo umrtví lidské tvoření, vidí jen nebesa. Ostatní spatřují peklo.

Je zkušeností každého inteligentního člověka, že zlo dříve či později dopadne na jeho konatele. Proč tomu tak je? Protože pravé Já je jediné ve všem. Když vidíte ostatní, vidíte jen sám sebe v jejich tvarech. 'Miluj bližního svého' znamená, že byste ho měl milovat proto, že on je vaše pravé Já.“

5 – Svobodná vůle, neúmyslné konání

19. června 1936

1. Návštěvník chce vědět, jestli existuje něco takového, jako svobodná vůle.

Bhagaván: Čí vůle to je? Dokud je zde pocit konajícího, je zde i pocit užívajícího a pocit individuální vůle. Ale když je tento pocit díky praxi *vičáry* ztracen, bude boží vůle konat a usměřňovat události. Osud je překonaný *džňánou*, sebepoznáním, které je mimo vůli a osud.

9. listopadu 1936

2. Pan C. se zeptal, ve kterých obalech *džívy* je umístěna vůle.

Bhagaván: Vůle je k záměru směřující síla „já“, která rozhoduje a nutí k činu. Tudíž je od „já“ neodmyslitelná. V kterém obalu je umístěná? Musí být tam, kde je pocit já, tedy v *vijnanamayakosha*. *Annamayakosha* je fyzický obal. *Pranamayakosha* je obal životní síly. *Manomayakosha* je obal myšlenek a pocitu vnímání subjektu a objektu. A *vijnanamayakosha* je obal pocitu já, odkud povstává já-vědomí, individuální vůle a rozhodnutí. Ale opravdu není nutné zabíhat do takových detailů. Měli bychom se zajímat o pravou podstatu „já“, které je čepem všech těchto obalů a světů. Opravdové Já je Nejvyšší Skutečností.

19. května 1936

3. Na jeden den přijel francouzský doktor filozofie. Zeptal se: „Jak by měl hledající pracovat?“

Bhagaván: Tak, aniž by se považoval za činitele, tzn., že by měl pracovat bez pohnutky či nebýt pevně svázaný s úkolem. Například, když jste se vydal na cestu z Paříže, bylo toto místo zahrnuto do vaší cestovní trasy?

Doktor: Ne.

Bhagaván: Nyní vidíte, že jste sem přišel bez předchozího plánování. Bhagavadgíta říká, že nikdo nemůže zůstat nečinný a že smyslu lidského zrození bude dosaženo, ať už člověk chce nebo nechce. Proto moudrý dovolí, aby se smysl zrození naplnil sám od sebe.

10. února 1944

4. V této souvislosti je vhodné zde uvést ojedinělý příklad toho, jak boží vůle automaticky konala ve prospěch oddaného stoupence skrze neúmyslné konání.

Šiva, jeden z mistrových sloužících, byl asi před měsícem nějakého důvodu odvolaný ze služby a ihned odjel do své vesnice. Vrátil se minulou noc a v naší přítomnosti vylíčil Šrí Bhagavánovi následující příběh. Řekl:

Asi před měsícem, den po odchodu z ášramu, jsem dojel vlakem do své vesnice a vystoupil na nádraží. Uviděl jsem tam jednoho z mých příbuzných. Když mě spatřil, rozběhl se ke mně a zakřičel: „Ahoj, přijel si, právě když sem se ti chystal poslat telegram. Tvůj otec umírá a nutně tě chce vidět.“

Byl jsem ohromený, když jsem si uvědomil, že jsem byl odvolán ze služby proto, abych zde mohl být včas. Když jsem přišel domů, můj otec, který už ani neotvíral oči a nemluvil, je náhle otevřel, spatřil mě a řekl: „Tak jsi nakonec přišel, *santóšam* (jsem šťastný).“ Do hodiny pak zemřel.

6 – Ego

17. února 1937

1. Paní Džinaradžadása, manželka bývalého prezidenta theosofické společnosti, bydlící v Adyjaru, v Madrásu, se chce dostat ke kořeni lidského ega, které způsobuje takové neshody mezi národy, rodinami a jedinci.

Paní Džinaradžadása: Jaký je rozdíl mezi egem a pravým Já?

Bhagaván: To, co přichází a odchází, vyvstává a zapadá, rodí se a umírá, je ego. To, co věčně trvá, nikdy se nemění a je prosté vlastností, je pravé Já.

Paní Džinaradžadása: Je možné říci, že Bůh je plamen a my jsme jiskry?

Bhagaván: Jiskry vyletují z plamene a padají od něj pryč na zem, zatímco my se nikdy nenacházíme mimo Boha.

Paní Džinaradžadása: Cožpak Bůh je v člověku? Není oddělený od nás samotných? Přece přirozeně zde musí být tvůrce tohoto vesmíru.

Bhagaván: Pokud slovy „nás samotných“ myslíte své tělo, pak existuje jeho tvůrce. Ale pokud myslíte čisté, pravé Já, pak zde není nic jiného, než to. Když objektivizujete a spatřujete vesmír, pak jste nuceni vidět kromě sebe mnoho věcí a předpokládáte existenci Boha – tvůrce. Tělo, Bůh a svět společně vyvstávají a klesají z a do pravého Já. Pokud Boha oddělíte od pravého Já, pak bude bez pravého Já, tzn., bude mimo existenci, tedy neexistující.

Paní Džinaradžadása: Předpokládám, že člověk musí přeměnit ego-já v pravé Já.

Bhagaván: Ego-já vůbec neexistuje.

Paní Džinaradžadása: Tak proč působí tolik nesnází? Podívejte se na zmatek, jaký mezi národy a lidmi vytvořilo. Je to strašné.

Bhagaván: Kdo má trápení? To trápení je také jen představou. Bolest a potěšení náleží egu, které si je samo představilo. Když ego zmizí, díky neustálému zkoumání jeho podstaty, zmizí také iluze potěšení a bolesti a zůstane jen jejich zdroj – pravé Já. Ve skutečnosti není ega ani nevědomosti.

Paní Džinaradžadása: Ale jak ego vyvstalo?

Bhagaván: Ego neexistuje, jinak byste byla dvojí namísto jediné – vy, jako ego a vy, jako pravé Já. Vy jste však jediný, nedělitelný celek. Tažte se do nitra sebe sama a zdánlivé ego a nevědomost zmizí.

Paní Džinaradžadása: Proč tedy potřebujeme vykonávat koncentrační cvičení?

Bhagaván: Koncentrace, meditace a veškerá duchovní praxe není konaná s uvědoměním si pravého Já, protože pravé Já je vždy-přítomné, ale s uvědoměním si nevědomosti, která však neexistuje. Každý člověk připouští svoji vlastní existenci a nepotřebuje zrcadlo, aby se o tom přesvědčil. Bytí je uvědomění, které je pravým opakem nevědomosti. Tak proč člověk trpí? Protože si sebe sama představuje jako něco jiného, než čím ve skutečnosti je, například jako toto, tamto či jiné tělo. Představuje si – jsem Gopal, syn Parashuramy, otec Natesana atd. Ve skutečnosti je jediné vědomé „já jsem“, prosté kvalit a navršení jmen a forem. Vidí člověk v bezesném spánku své tělo a všechny

tyto kvality, tvary a barvy? Přece nepopírá, že on sám existuje dokonce i bez těla. Musí se držet této existence, tohoto jediného bytí – *kaivalya* – i když je v bdělém stavu. Moudrý člověk jednoduše je. „Jsem, který jsem (Já jsem toto Já jsem),“ shrnuje celou pravdu. Metoda je obsažena ve výroku „Buď tichý a věz, že Já jsem Bůh.“ Co znamená „být tichý“? Ustání myšlení, které je vesmírem forem, barev, vlastností, časem a prostorem, všemi koncepty a poučkami.

Návštěvník se zeptal: „Pokud je ego či „já“ jen iluzí, kdo potom ztrácí tuto iluzi?“

Bhagaván: „Já“ ztrácí iluzi „já“ a přesto zůstává jako Já. Zdá se vám to jako paradox, ale pro *džňánina* to tak není. Vezměte si příklad bhakty. Jeho „já“ se modlí k Pánu, aby jej s ním spojil. To je bhaktovo odevzdání se. To, co po tomto odevzdání se zůstává, je věčné Já, které je Bohem, absolutnem, samotným *paramátmanem*. Co se stalo s oním „já“, které se původně modlilo? Jakožto neskutečné jednoduše zmizelo.

18. listopadu 1936

2. Návštěvník – *Sušupti* (bezesný spánek) je tak míruplný, že by v něm člověk rád zůstal jak nejdéle je to jen možné, ale nemůže. Proč?

Bhagaván: Stále jsme v *sušupti*. Být si toho vědomý i v *džagrat* (stav bdění) je *samádhi*. *Adžňánin* nemůže v *sušupti* zůstat dlouho, protože jej ego vystrčí ven. I u *džňánina* se ego stále znovu a znovu zvedá, ačkoli jej spálil. Je to kvůli *prárabdha karmanu* (část *karmanu*, která musí být odžita v přítomném životě – pozn. překl.). Takže ego se objevuje u *džňánina* i *adžňánina*, ale s jedním rozdílem – zatímco *džňánin* se těší z transcendentní zkušenosti a drží svoji *lakšja* (zacílení, pozornost) vždy upevněnou v jejím zdroji, tak *adžňánin* si tohoto naprosto není vědom. Bývalé ego není pro *džňánina* škodlivé. Je to jen pouhá kostra jeho obyčejného já, podobná spálenému lanu (které si zdánlivě drží tvar, ale není možné s ním nic svázat – pozn. překl.) Neustálým upřením své pozornosti na zdroj, na Srdce se ego rozpustilo, jako panenka vyrobená ze soli, vhozená do oceánu.

14. března 1943

3. Profesor M. Venkataramiah (později znám pod jménem Svámí Rámananda Sarasvátí) se zeptal, zda světlo, které dává „aham“ – pocitu já – identitu a poznání (světa), je nevědomostí nebo je to *čit* (čistě vědomí). Bhagaván odpověděl:

Bhagaván: Je to jen odražené světlo *čit*, které způsobuje, že „já“ se samo považuje za odlišné od ostatních a vytváří objekty. Kvůli zrcadlení zde musí být povrch, na němž se odlesk odráží.

Ella Maillart: Co je tímto povrchem?

Bhagaván: Při uvědomění si pravého Já zjistíte, že odraz i povrch, na němž se odlesk odráží, ve skutečnosti neexistují, ale že oba jsou jedním a tímtéž *čit*. Je to svět, který pro svoji existenci vyžaduje umístění a světlo, aby byl pozorovatelný. Ale oba povstávají současně. Proto fyzická existence a vnímání závisejí na světle mysli, které se odráží z pravého Já. Jako mohou být filmové obrázky viditelné prostřednictvím odraženého světla a jen v temnotě, tak také obrazy světa jsou vnímané jen díky světle pravého Já, které se odráží v temnotě *avidja* (nevědomosti). Svět nemůže být spatřován v naprosté tmě nevědomosti, jak je tomu v hlubokém spánku, ale ani v dokonalém světle pravého Já, jak je tomu při seberealizaci nebo v *samádhi*.

7 – Nebezpečí filozofie

10. dubna 1937

Vysoce vzdělaný návštěvník, jehož hlavním zájmem byl člověk a jeho tělesná soustava, chtěl, aby Šrí Bhagaván ze své zkušenosti vysvětlil, jak je to s lidskými těly, jejich *koshas* (obaly) a funkcemi, s jejich *átma – buddhi – manas* atd.

Bhagaván: (když podal krátké vysvětlení) Nejrozumnější filozofické školy se svými spleťnými bludišti prohlašují, že vše vyjasňují a odhalují pravdu, ale ve skutečnosti působí zmatek tam, kde žádný zmatek nemusí být. K pochopení čehokoli zde musí existovat chápající bytost. Proč si dělat starosti s jejími těly, s její *ahankárou*, *buddhi*, se stvořením, s Bohem, s *mahátmy*, světem – se vším, co vůbec není já? Proč nepřebývat v sobě samém a být v klidu? Vezměte si například védántu. Mluví o patnácti *pránách*, jejich jménech a funkcích a nutí studenta naučit se to zpaměti. Nebylo by dostačující, pokud by se učil, že jen jedna *prána* koná veškerou práci pro zachování života v těle? Nebo *antahkarana*, říká se, že je tu proto, aby bylo možné myslet, toužit, usilovat, uvažovat atd. K čemu všechny tyto detaily? Viděl někdo *antahkaranu* nebo všechny *prány*? Opravdu existují? Všechno jsou to pojmová členění, vymyšlená učiteli filozofie, díky jejich přílišné analýze. Kde všechny tyto pojmy končí? Proč se má nejdříve udělat zmatek a pak se vysvětlit? Šťastný ten, kdo v bludištích filozofie neztratí sám sebe, ale jde přímo ke zdroji, z něž vše vyvěrá.

8 – Odevzdání se

Návštěvník: Co je vzdání se sebe sama?

Bhagaván: Je to to samé, jako kontrola mysli. Ego se podrobí, když uzná vyšší moc *átmanu*. To je začátek odevzdání se. Ačkoli ego bez pravého Já nemůže existovat, přesto, kvůli neznalosti tohoto faktu, zůstává vzpurné a jedná podle své vlastní iniciativy a vůle.

Návštěvník: Jak je možné nepoddajné ego podrobit?

Bhagaván: Buď hledáním jeho zdroje, čímž ego samočinně zmizí, nebo vědomým odevzdáním všech jeho činů, motivů a rozhodnutí, čímž se přetíná jeho kořen. Zvyky vytvářejí klamný názor, že myšlení je neustálá zvyklost, ze které je nemožné se osvobodit. Ale dotazování a rozlišování tento klam spálí. Nikdo neuspěje bez úsilí. A těch pár úspěšných vděčí za své vítězství vytrvalosti.

Návštěvník: Lidé si v úctě lehají na zem před Bohem či gurem aby, jak předpokládám, prokázali nebo alespoň ukázali své odevzdání.

Bhagaván: Pravým odevzdáním je rozpouštění ega v jeho zdroji, v Srdci. Bůh není oklamán tělesným pokleknutím. Bůh v uctívajícím vidí, kolik ega ještě zůstává v plné síle a kolik už je na pokraji sebezničení.

9 – Mája

Mája je ze všech aspektů filozofie advaity nejobtížnější k pochopení a ještě těžší je tento pojem vysvětlit. Někteří ji vykládají jako nevědomost, jiní jako sen, další pak hovoří o iluzi, ale uspokojujivé vysvětlení poskytne jen zkušenost, zatímco diskuze vedou jen k velkému nedorozumění, protože čím více se mája objasňuje, tím více se zahaluje.

Při jedné návštěvě ášramu v roce 1939 jsem se potkal s kanadskou dámou. Přijela do Indie „hledat pravdu“ a navštívila již mnoho jogínů a ášramů. Posledním z nich byl Rámakrišna Mutt v Madrásu. Jako obvykle jsme spolu hovořili o józe, meditaci atp., ale když jsem zmínil slovo „*mája*“, zalapala po dechu, sevřelo se jí hrdlo a hlas se jí zadrhl: „Nemluvte o tom,“ zašeptala, „ti lidé z Rámakrišnovy misie se mě chystali zničit, ale Bůh přišel, aby mě zachránil a tak jsem unikla.“

Já: Jak to myslíte, chtěli vás zabít? Vždyť jsou to *sanjásinové*.

Dáma: Mé tělo ne, ale moji duši. Říkali mi, že nic neexistuje. Žádný svět, žádné lidské bytosti, žádné stromy, nic, nic – vše je iluzí, mojí vlastní představou, a že nemohu zničit iluzi dříve, než se vzdám sebe samé. Ale co ze mě bude – bez duše a bez myslí?

Neměl jsem jinou možnost, než změnit téma hovoru.

Ale vysvětlení Šrí Bhagavána je nádherné, jak bude patrné z následujících rozhovorů.

15. dubna 1937

1. Pan C. chce znát tajemství této obrovské vesmírné iluze.

Pan C.: Mluvíme o světě jako o iluzi. Přesto lze ve světě vysledovat přísné zákony, které dokazují, že je velmi dobře naplánován a řízen.

Bhagaván: Ano, ten, kdo iluzi projektoval, jí dal zdání řádu a dojem plánu.

Pan C.: Všechny duchovní školy, s výjimkou advaity, dávají důležitost tvůrčímu aspektu skutečnosti, který nazývají Bohem. Mluví o prorocích, světcích, písmech apod. Tohle všechno je iluze?

Bhagaván: Ti všichni existují stejným způsobem, jako existujete vy, jako tazatel. Žijete v relativním světě, takže oni také. Jinak byste se o nich nedozvěděl. Ve snech člověk také vidí dobře řízený svět se světci, svatými písmy apod. Ale všichni zmizí v okamžiku, kdy se probudí. Stejně tak i probuzení z tohoto světa snů do Svrchovaného Vědomí způsobí, že všichni zmizí.

Pan C.: Ale jak může vedle pravdy vzniknout iluze? Jak vznikne klam?

Bhagaván: Mája není klam, i když se to tak zdá, ale je aktivní stranou Skutečnosti. Je to tvůrce forem ve Vědomí a formuje různost, která klam způsobuje. Pochopte, že tato veškerá různorodost je ve vědomí a nikde jinde. Je pouze v mysli. Nějaký *džíva* vidí jiného *džívu* a zapomíná na svoji totožnost s ním a uvažuje o sobě jako o od něj odděleném. Ale v momentě, kdy stáčí svoji pozornost na svoji vlastní podstatu, na vědomí, a ne na formu, iluze různorodosti či oddělenosti se přeruší, jako se při probuzení přeruší sen.

Pan. C.: Je těžké pochopit, že beztvary Bůh dává vznik formám.

Bhagaván: Proč je to těžké? Cožpak vaše mysl nezůstává beztvářá, když si nevšímáte nebo nemyslíte, řekněme v hlubokém spánku, v *samádhi* nebo při ztrátě vědomí? A nevytváří prostor a vzájemné vazby, když myslí a popohání vaše tělo k činu? Akorát že vaše mysl vymýšlí příkazy a vaše tělo je provádí v jeden okamžik. Je to automatický čin, tak automatický, že si ve skutečnosti většina lidí není tohoto procesu vědoma. Božská inteligence vymýšlí a plánuje a její energie automaticky a spontánně koná – myšlenka a čin jsou jeden nedílný celek. Tato tvořivá energie, která je skrytá v Čisté Inteligenci, se nazývá různě. Jeden název je *mája*, další *šakti* – Tvůrce forem či obrazů.

14. června 1948

2. Pan Subbaramayah, starší profesor angličtiny, je častým hostem. Kdykoli přijde, diskutuje s Mistrem o starobylých védántických knihách. Dnes hovoří o knize *Kaivalyam*. Uprostřed hovoru se naráží na pojem *mája*, což vzbuzuje pozornost. Šrí Bhagaván vysvětluje: „Každá rovina (*stvoření – pozn. překl.*) má svoji vlastní iluzi, která může být zničena jen další iluzí z téže roviny. Například člověk se nají a jde spát. Sní, že je hladový, navzdory *džagrat* jídlu (*jídlu bdělého stavu – pozn. překl.*) v jeho žaludku. Aby ukojil snový hlad, musí pojmout snové jídlo. Zranění ve snu zase vyžaduje vysněné ošetření. Mocný král jednou snil sen, že je nemocný, ale byl ve snu příliš chudý, než aby mohl zavolat lékaře. Musel u svých přátel žebrať peníze na lékařské poplatky. Ačkoli měl v bdělém stavu pohádkový majetek, byl mu v jeho snu neužitečný. Podobně může být iluze *adžňánina* (nevědomého) zničena pouze iluzí *guru – upadéša* (učením Mistra). *Mukti* (osvobození) je věčné a svázanost nikdy nebyla, přesto je všeobecná zkušenost opačná.“

16. února 1937

3. Jeden návštěvník poznamenal, že boží *lílá* (hra) je krutá, když učinila poznání pravého Já tak nesnadné.

Bhagaván: (směje se) Znat pravé Já, znamená být pravým Já a bytí znamená existenci – naši vlastní existenci, kterou nikdo nepopírá, stejně jako nikdo nepopírá vlastní oči, i když je nemůže vidět. Problém spočívá ve vaší touze objektivizovat pravé Já stejným způsobem, jako když objektivizujete oči tím, že před ně umístíte zrcadlo. Na objektivizaci jste si navykl takovým způsobem, že jste ztratil poznání sebe sama jednoduše proto, že pravé Já nelze objektivizovat. Kdo zná sám sebe? Může to být neživé tělo? Po celou dobu co mluvíte, tak myslíte „já“, „já“, „já“, a přesto znalost tohoto „já“ popíráte. Jste pravé Já, třebaže se ptáte, jak pravé Já poznat. Kde je pak boží *lílá* a kde je krutost? Je to kvůli popření pravého Já, že pak lidé v *šástrách* (svatých písmech) mluví o *máje*, *líle* apod.

15. dubna 1937

4. Častý návštěvník ášramu přemýšlí nad problémem *máji* a jejím vztahem ke stavům bdění a snění.

Návštěvník: Existuje nějaký skutečný rozdíl mezi zkušeností ve stavu bdění a ve snu?

Bhagaván: Neexistuje, až na to, že bdícímu člověku se tento stav jeví jako trvalejší, ovšem to už neplatí pro snícího. Člověk ve stavu bdění líčí svůj sen, který třeba pokrýl stovky let, a proto ho označuje jako přechodný, ale ve skutečnosti v podstatě těchto dvou stavů neexistuje sebenepatrnější rozdíl.

Pan C.: Jeden rozdíl tu je – pokaždé, když se vzbudíme, probereme se na stejném místě, mezi stejnými lidmi, se stejnými zálibami a povinnostmi, což není případ, kdy se dostaneme do snu.

Bhagaván: Je to tak proto, že okolnosti a předměty, které se vám nyní ve stavu bdění jeví určitým způsobem, se při snění pohybují výrazně rychleji. Ale pokaždé, když upadnete do snění, pocítujete se jako někdo cizí? Necítíte se snad jako doma i se snovými lidmi a na snových místech? Někdy se vám může zdát, že jste ministrem, nebo že potkáváte svého otce, který již dávno zemřel, nebo vidíte Boha sedícího na trůnu apod. Přitom nepozorujete žádný nesoulad. Sen je pro vás tak skutečný, jako je nyní váš bdělý stav. Je tu rozdíl? Když o snu hovoříte jako o iluzi, proč to samé neříkáte i o bdění?

Návštěvník: Ardžuna viděl boží tvar Šrí Krišny. Byla tato vize skutečná?

Bhagaván: Šrí Krišna začal svoji řeč ve druhé kapitole Bhagavadgíty slovy: „Nemám žádnou formu...“, ale v deváté kapitole řekl, „přesáhl jsem tři světy.“ Přesto v něm Ardžuna tyto světy spatřil. Jinde Šrí Krišna prohlásil: „Jsem časem.“ Může mít čas tvar? Pokud by vesmír byl jeho tvarem, pak by Šrí Krišna nemohl být stálý a neměnný. Je Šrí Krišna Neměnnou Jednotou? Vyřešení těchto zjevných protikladů najdeme v jeho řeči k Ardžunovi: „Spatřuj ve mně vše, co si přeješ vidět...“, což znamená, že se jeho forma mění podle tužeb a představ zřícího. Lidé hovoří o duchovních vizích, přesto je pak malují se zřícím na plátně. I hypnotizér může zařídit, že někdo vidí neznámé scény a úkazy, které prohlásíte za triky a kejklářství, zatímco člověka, hovořícího o své vizi, vychvalujete jako duchovní osobu. Jaký je zde rozdíl? Skutečnost je taková, že vše zřené je neskutečné, jedno zda to přichází ze strany smyslů či od mysli jako čirá představa. TOTO JE PRAVDA.

4. ledna 1937

5. Jeden stoupenec poznamenal, že Šrí Bhagaván často prohlašuje, že *mája* a skutečnost jsou to samé. Jak je to možné?

Bhagaván: Šankara byl za svůj názor na *máju* kritizován, aniž by byl pochopen. Prohlásil, že: 1) *brahman* je skutečný, 2) svět je neskutečný a 3) *brahman* je svět. Neskončil u druhého prohlášení, protože to třetí vysvětluje obě předchozí. Znamená to, že svět je skutečný, pokud je vnímán jako pravé Já, a je neskutečný, pokud je vnímán jako odlišný od pravého Já. Proto jsou *mája* a skutečnost jedním, a tím samým.

10 – Guru

Vzestup nových politických ideologií, ke kterému došlo na západě po první světové válce, vedl u lidí k opovržení veškerými autoritami. Síly tím uvolněné a duch vzpoury, který se všude šířil, měly tak rozsáhlé následky, že je jejich vliv dobře patrný u většiny nově vydávané světové literatury. Zasažena byla dokonce i duchovní oblast a povstala generace kazatelů, kteří se se svým falešným pohledem stali mesiáši nového věku.

Mysl opravdového hledajícího se tak dostala do sevření, kde na jedné straně je duch nové doby a na druhé starobylé tradice a posvátná písma, která během století sepsali duchovní mistři, kteří vedli milióny „z neskutečného do Skutečnosti a ze smrti do Věčnosti“.

Je dnes malým zázrakem, že tito rozpačití, ale opravdoví a po pravdě toužící lidé mohou navštívit Mahárišiho jako gurua a žádat u něj o radu v nouzi.

Návštěvník: Sledoval jsem určitou myšlenkovou školu, která se zcela obejde bez gurua. Ale po mnoha letech hlubokého rozjímání si myslím, že na obtížné cestě k duchovnímu osvobození je vedení guruem absolutně základní podmínkou. Bhagavána považuji za nejvyššího gurua a prosím jej, aby mě poučil.

Bhagaván: Duchovního učitele doporučuji všechna písma. Guru se od cíle, který lidé hledají, tedy od pravého Já, neliší. Protože je mysl hledajícího směřována zevně, pravé Já na sebe bere lidskou podobu gurua, aby pomohlo nasměřovat mysl do nitra. Thayumanavar říká, že Bůh neboli pravé Já či guru se projeví jako člověk, aby zahnal lidskou nevědomost podobně, jako je ochočený jelen použitý jako návnada k odchycení divokého jelena. Guru se musí projevit v těle proto, aby u hledajícího rozptýlil představu „já jsem tělo“.

30. října 1945

2. Dnes ráno zpíval Šrí Dilip Kumar Roy, z ášramu Šrí Aurobinda, v hale, v přítomnosti Mahárišiho a večer položil následující otázky:

Dilip: Někteří lidé říkají, že jste se vyjádřil ve smyslu, že guru není potřeba. Další však hovoří o opaku. Co na to říká Maháriši?

Bhagaván: Nikdy jsem neřekl, že guru není potřeba.

Dilip: Šrí Aurobindo a další poukazují na to, že jste gurua neměl.

Bhagaván: Všechno závisí na tom, čemu říkáte guru. Guru nemusí být v lidské podobě. Dattatreya měl dvacet čtyři guruů z pěti základních živlů – země, vody atd., což znamená, že každý objekt na tomto světě byl jeho guruem. Guru je absolutně nezbytný. Upanišady prohlašují, že pouze guru může vyvést člověka z džungle intelektu a smyslových vjemů. Proto zde musí být guru.

Dilip: Mám na mysli lidského gurua. Maháriši takového neměl.

Bhagaván: Možná jsem kdysi jednoho měl anebo neměl. Cožpak jsem nepěl chvalozpěvy na Arunáčalu? Co je guru? Guru je Bůh neboli pravé Já. Člověk se nejdříve modlí k Bohu, aby splnil jeho

přání. Přejde čas, kdy už se nemodlí za splnění materiálních tužeb, ale přeje si Boha. Pak se mu Bůh zjeví v jedné či druhé podobě – jako člověk nebo v beztělesné podobě – aby jej v odpovědi na jeho modlitbu a podle jeho potřeby vedl k sobě.

19. února 1937

3. Pan Džinarajadasa, starý teozof a pozdější stoupenec Šrí Krišnamurtiho:

Pan Džinarajadasa: Za časů paní Besantové (*zemřela v roce 1933 – pozn. překl.*) jsme strávili mnoho času meditací o mistrech. Jsou nám mistři skutečně prospěšní?

Bhagaván: Mistři existují tak dlouho, dokud se žák pociťuje jako tělo. Jako takoví jsou užiteční, protože jej učí pravdě o něm samotném. Jakmile žák zažívá pravdu a rozbije iluzi těla, uvědomí si, že mistři jsou to, čím je on, tedy Svrchovaným Vědomím či pravým Já. Jsou-li mistři mimo pravé Já, pak nejsou skuteční, jsou vnějšími pomocníky, kteří se připojí k hledajícímu, jsou nestálí. Ve skutečnosti jsou pravé Já, mistr a Bůh jedno a to samé.

Paní de Rathonyi: Och, jsme této pravdě tak vzdáleni!

Bhagaván: Kolik mil od ní se nacházíte? Popíráte vaši existenci? Pokud ne, tak jak můžete popírat Skutečnost, která je čistou existencí, pravým Já?

11 – Meditace

Co člověk, to jiná představa o tom, co meditace znamená. Představy sahají od klidného přemýšlení, až k ideálu blaženosti nejvyšší duchovní kontemplace. Ale v *sádhaně* předložené Mahárišim to naprosto jasně znamená jakoukoli metodu či jakýkoli pokus o ztišení myslící schopnosti. Znamená to snahu, aby se trvale vlnící a dmoucí mysl zklidnila v oceánu čistého uvědomění, ze kterého se vlny mysli zvedají a na němž se pohybují.

Takováto myšlenková kontrola se začátečníkům jeví jako hrůzu nahánějící výkon. Přesto je Mistr vyzývá, aby vykročili a praktikovali – v každém případě musí nějak začít. Ramana do nás neustále vtouká inspirující pravdu, že již jsme seberealizovaní, a tak, pokud si toho nejsme vědomi, musíme překážky tohoto uvědomění odstranit zkoumáním, *vičárou*, která je jak logická, tak i jednoduchá.

Ramana nám ukazuje, že sebezpoznání, či přesněji řečeno cesta k sebezpoznání, je „tou nejnanejděší věcí, která existuje“. Ale soudíc podle otázek na něj kladených a i podle jeho stoupenců se zdá, že je třeba vykonat mnoho práce a pevně vytrvat. Zřejmý význam Mistrových slov je ten, nehledě na psychologickou účinnost řádně vykonávané *vičáry*, že pokud se mysl zaujme jedním úkolem, který vyloučí vše ostatní, a pokud je tento úkol vykonáván houževnatě, pak není možné nedosáhnout blahodárných výsledků. Praktikování *vičáry* omezuje výkyvy mysli, a tak ji uschopňuje k soustředění na svrchovaně důležitou práci, již je hledání, a to je samo o sobě ohromným úspěchem. Nalezení odpovědi na dotaz „kdo jsem já?“ není v počátcích praxe to hlavní. Tím je ustálení a upevnění neklidné, roztěkané mysli, čehož může být dosaženo jen stálou praxí a opakovaným stažením své pozornosti zpět na předmět meditace, kdykoli se mysl odchýlí.

Když mysl dosáhla jisté úrovně koncentrace či hloubky koncentrace, pak bude čas myslet na odpověď na výše uvedenou otázku. Někteří *sádhakové* mají značné štěstí, že začínají praxi s myslí, která si již přivykla koncentraci – buď „přirozeně“ nebo tréninkem či skrze intenzivní horlivost. Tak jsou schopni jít přímo k praktikování *vičáry* a bez většího napětí udělat více či méně rychlý pokrok, podle míry jejich odhodlanosti. Za tímto účelem nám Mistr říká, že mentální ticho, tedy kontrolovaná mysl, je základem úspěšné meditace. (viz. také část 13 – Nirvána)

Dalším záměrem *vičáry* se zdá být to, že ať hledá člověk v meditaci odpověď na otázku „kdo jsem já?“ a ať ji hledá kdekoli a jakkoli dlouho, zcela jistě ji nenajde ve svém fyzickém těle, protože žádná část těla neoplývá dostatkem inteligence na to, aby při analýze této otázky či při odpovědi na tuto výzvu, obstála. Dokonce, i když je meditující se svým tělem a jeho jménem zcela ztotožněn, tak, jak tvrdí Krišna či svatý Petr, dříve či později takový člověk zjistí, že je to jen jeho mysl, která je za tyto a všechny další myšlenky a pocity odpovědná. Proto pilné hledání a ostré pozorování vede nakonec k myslí, jakožto k tomu, co chápe, touží a užívá světa, který je výhradně její vlastní myšlenkou, protože mysl nepoznává nic jiného, než svoje vlastní myšlenky.

Nakonec se člověk dopracuje k náhledu, že nejdůležitějším bodem *vičáry* je, že se nesoustředíme do neživého těla, ale na skutečnou podstatu mysli, když jsme objevili, že zde vzniká „já“ myšlenka. K tomu ale dochází až poté, co jsme se přesvědčili, že je to mysl, kdo chápe, touží a užívá světa, a když pak i nadále pokračujeme se zkoumáním. Od tohoto okamžiku se meditace změní v pevný

úchop a již nebude – jako dříve – obtížným a zjevně bezvýsledným úsilím, ale naopak radostnou, dychtivou a vpřed hledící hrou, kterou již nemůžeme zanechat či opustit. Myslící proces se v jejím důsledku značně zpomalí, a s tím přirozeně i opadne nervozita myslí. Hluboký mír a vnitřní radost popohání k častější a delší meditaci, která postupně více a více omezuje myšlení až do momentu, kdy je mysl kompletně zralá, kdy náhle přestanou všechny myšlenky a meditujícího, tedy „já“ myšlenku, nic neruší či nerozptyluje jeho pozornost, takže spontánně nalezne sám sebe ve svém čistém Bytí, které je Absolutním Stavem či Podkladem. Toto je význam druhé a třetí *sútry* v Pataňdžali józe, kde se říká: „Jóga je zastavení *vritti* (proměn myslícího principu). Tehdy ten, jenž vnímá, zůstává sám sebou.“

A čím je pravé Já v opravdové zkušenosti? Šrí Bhagaván nám říká, že je Světlem, které věčně září v dutině Srdce jako plamen vědomí „Já jsem Já“ – jako věčné a blažené *sat-čít-ánanda*. To je odpovědí na *vičáru* a je to i jejím dokončením. „Já“ myšlenka, která byla původně stočena ven, ale rozhodně a stále hledala svoji vlastní podstatu, se nakonec našla jako totožná s Čistou Myslí, s neposkrvněným Bytí, které věčně přebývá v blaženém tichu. Toto je *turija*, čtvrtý stav neboli *samádhi*. Pak již člověku nezůstává nic, čeho by měl dosáhnout, pouze musí tento stav upevnit, aby se stal stálou zkušeností *sahadža nirvikalpa*, tedy velkým Osvobozením.

Sádhakům dodá odvalu osobní ujištění Šrí Mahářišiho a svědectví těch, kteří našli Konečný Mír, a tak mohou neoblomně pokračovat ve svém úsilí, které se zpočátku může zdát neplodné. Pevná víra způsobí sestup boží Milosti a požehná jejich snahu největší korunou ze všech – Svrchovaným Osvícením.

16. května 1936

1. Pan C. vypravoval, jak jej v roce 1926 nesmírně ovlivnila četba *súter* od Pataňdžaliho. Úvodní *sútry* jej přesvědčily o pravdě učení, ale bohužel nebylo nikoho, kdo by mu poskytl řádné vedení, a to až do počátku roku 1936, kdy se potkal se Šrí Bhagavánem.

Bhagaván: Úvodní Pataňdžaliho *sútry* jsou opravdu vrcholem všech systémů jógy. Všechny jógy směřují k zastavení *vritti* (proměn myslícího principu). Toho lze docílit nejrůznějšími způsoby kontroly mysli, které jsou popsány v písmech. Tím se vědomí osvobozuje od všech myšlenek a drží se v čistotě. Úsilí je nutné. Ve skutečnosti je úsilí samo o sobě jógou.

Pan C.: Předpokládám, že úsilí musí být vykonáno ve stavu bdění, což znamená, že *móksa* může být získána jen v *džagrat*.

Bhagaván: Přesně tak. Uvědomění je pro kontrolu mysli nezbytné. Kdo by jinak usiloval? Ve spánku nebo pod vlivem drog to neuděláte. Kromě toho *mukti* musí být získáno při plném uvědomění, protože Skutečnost je sama o sobě čistým vědomím.

Pan C.: Zdá se, že neexistuje nic než vědomí. Abychom cokoli poznali, musí tu být vědomí. Bez něj nelze poznání získat.

Bhagaván: Zajisté. Osobní vědomí, tedy vědomí poznávající samo sebe, je *džňána*. Tehdy je subjektem, jakožto poznávajícím, objektem, který je poznáván a poznáním, které je spojuje.

Pan C.: V tomto případě mi to poslední není zcela jasné.

Bhagaván: Pročpak? Poznání je světlo, které pojí vidoucí k viděnému. Řekněme, že půjdete za hluboké noci do knihovny hledat nějakou knihu. Můžete ji bez světla najít? Přesto vy – subjekt, a kniha – objekt jste v knihovně přítomni. Musí zde být světlo, aby vás spojilo. Spojení mezi subjektem a objektem v každé zkušenosti je *čít* – vědomí. Vědomí je jak podkladem, tak svědkem zkušenosti – tedy tím, kdo čte Pataňdžaliho.

18. června 1936

2. Okresní policejní ředitel ve výslužbě začal po svých 60. narozeninách přemýšlet o životě stráveném v rozjímání. Meditaci považuje za důležitou a sblížil se s jedním stoupencem Bhagavána, aby tak získal vedení. Později mu však bylo doporučeno, aby své problémy svěřil Mistrovi, což dnes učinil.

Návštěvník: Bhagaváne, kdykoli medituji, tak cítím v hlavě velké horko, a pokud vytrvám, celé tělo mi hoří. Jak se toho zbavit?

Bhagaván: Pokud se medituje v hlavě, následují pocity tepla a dokonce i bolesti hlavy. Soustředění musí být konáno v Srdci, které je chladné a osvěžující. Uvolněte se a vaše meditace bude snadná. Uklidněte svoji mysl tím, že ji pozvolna oddělíte od všech rušících myšlenek, ale nesmí tu být napětí. Brzy uspějete.

1. července 1936

3. Jeden stoupenec, dlouho předtím, než se připojil k ášramu, upadal chvílemi do jakéhosi transu, ve kterém nespatoval pravé Já, ale jakoby prázdné nebe. Tuto zkušenost sdělil Bhagavánovi.

Bhagaván: Ten, kdo spatřuje prázdnost, je pravé Já.

Stoupenec: Meditace je možná, pouze když kontrolujeme mysl, a ta je dosažena jen skrze meditaci. Není to začarovaný kruh?

Bhagaván: Meditace a kontrola mysli jsou na sobě vzájemně závislé. Meditace ve skutečnosti obsahuje kontrolu mysli, jemnou bdělost, namířenou proti rušícím myšlenkám. Zpočátku nad meditací převažuje úsilí ovládat mysl, ale v pravý čas meditace zvítězí a stane se snadnou.

Stoupenec: K tomu je potřeba vaší Milosti.

Bhagaván: Nezbytná je praxe, v tom je Milost.

Stoupenec: Mají se při meditaci v duchu opakovat slova?

Bhagaván: Co jiného je meditace, nežli opakování určitého konceptu? Mentální *džapa* začíná slovy a končí v tichu pravého Já.

4. Návštěvník při meditaci zakouší nesmírné problémy, když bojuje s tím, o čem si představuje, že je ego. Zašel k Mistrovi, aby si ověřil, že postupuje správně.

Návštěvník: Při meditaci zkouším odstranit falešné „já“, ale zatím bez úspěchu.

Bhagaván: Jak může „já“ odstranit samo sebe? Vše, co musíte udělat, je najít jeho zdroj a přebývat v něm jako pravé Já. Až sem vás dostane vaše úsilí: To, co je za tím vším, se pak o sebe postará.

Návštěvník: Bhagaváne, stále říkáte, že pravé Já je vždy přítomno. Když jsem přítomný já, tak jak to, že jej necítím?

Bhagaván: Vy nyní necítíte, že existujete? Máte obavy, jestli budete navždy existovat? Proč byste se měl něčeho obávat? Trocha uvažování vás přesvědčí, že zničitelná část vaší bytosti – tělo – je pouhým strojem a nástrojem ve službě nezničitelné mysli, která v sobě vše zahrnuje. Obsahuje poznávajícího a mistra – tedy vás samotného. Vaše pochyby a obtíže pocházejí z vašich myšlenek, kdy si všímáte těla a chybně je zaměňujete za sebe. Zastavte myšlení, které je vaším nepřítelem (je egem) a mysl zůstane jako vaše čisté bytí, nesmrtelné Já. To je nejlepší způsob, jak eliminovat ego.

2. ledna 1937

5. **Návštěvník:** Naučil jsem se, že *mantra džapa* má v praxi velkou účinnost.

Bhagaván: Největší ze všech *manter* je pravé Já, tato mantra samočinně a věčně plyne. Pokud si této vnitřní *mantry* nejste vědom, měl byste si navyknout ji vědomě a s úsilím vykonávat jako *džapu*. To zadrží všechny ostatní myšlenky. Stálou pozorností k *džapě* si nakonec uvědomíte vnitřní *mantru*, která je stavem realizace a je prostá úsilí. Pevnost v tomto uvědomění vás bude ustavičně a bez námahy udržovat v proudu (*plynutí vnitřní mantry – pozn. překl.*). Nicméně, nesmíte se příliš zapojovat do jiných činností. Naslouchání védským zpěvům a *mantrám* má stejný výsledek, jako opakování *manter* – jejich rytmus je *džapa*.

5. července 1936

6. **Návštěvník:** Jak zabráním tomu, abych při meditaci neusnul?

Bhagaván: Pokoušíte-li se zabránit spánku, znamená to, že při meditaci myslíte, a tomu se máme vyhnout. Ale když při meditaci usnete, tak ta bude pokračovat dokonce i během spánku a i po něm. Přesto se spánku v meditaci musíme zbavit. Přirozený stav, prostý rušivých myšlenek, musí být vědomě získán v *džagrát* (stav bdění). Bdění a spánek jsou pouhé obrázky na plátně přirozeného, myšlenek prostého stavu. Nechte myšlenky projít a nevímejte si jich.

27. července 1942

7. Hlavní železniční inženýr ze severní Indie zůstal v ášramu více než měsíc a bylo to poprvé, kdy se mu dostalo vedení při meditaci.

Inženýr: V meditaci jsem začátečníkem. Modlím se k Bhagavánovi, aby mě vedl. Nabádáte nás k tomu, abychom zkoumali „kdo jsem já?“. Smím vědět, kam mě to zavede?

Bhagaván: Není to pouhé dotazování. Musíte proniknout do významu této otázky. Mnozí lidé medituji na určitá centra v těle, dokud s nimi nesplynou, ale dříve nebo později budou muset prozkoumat svoji vlastní podstatu, kterou nelze pominout. Tak proč se rovnou nesoustředit sám na sebe, dokud nesplynete se svým zdrojem?

Inženýr: Ano, dvacet let jsem se soustřeďoval na některé *čakry* a měl jsem různá vidění, slyšel jsem zvuky, ale nijak jsem se nedostal blíže k pravdě. Mám nyní zkoumat „kdo jsem já?“, jakmile v mé mysli vyvstane nějaká myšlenka?

Bhagaván: Přesně tak. Pokud nejste vyrušován vnějšími myšlenkami, přebývejte ve smyslu této otázky. Cílem je dosáhnout kořene pocitu „já“, skrze neustálé potlačování mentálních procesů.

10. listopadu 1936

8. **Návštěvník:** Jak se tak na to dívám, tak je nemožné uvědomit si pravé Já, dokud člověk naprosto neuspěje v zamezení výstupu rušivých myšlenek. Mám pravdu?

Bhagaván: Ne tak docela. Nemusíte zabránit výstupu ostatním myšlenek. V hlubokém spánku jste zcela bez myšlenek, protože „já“ myšlenka chybí. V okamžiku, kdy při probuzení povstane „já“ myšlenka, vynoří se samovolně všechny další myšlenky. Moudrý člověk se proto drží vůdčí „já“ myšlenky, rozebere ji – kdo a co to je – a tím nedá ostatním myšlenkám žádnou šanci, aby ho rozptýlily. V tomto spočívá skutečná hodnota *vičáry* a její účinnost na kontrolu mysli.

19. února 1937

9. Jeden návštěvník se otázal:

Návštěvník: Jaká meditace (*dhjána*) je nejlepší?

Bhagaván: Nejlepší meditací je ta, která trvá ve všech třech stavech. Musí být tak intenzivní, že vůbec ani nevznikne prostor pro myšlenku „medituji“. Když jsou stavy bdění a snění takto plně obsazené meditací, můžeme za nerozlišenou *dhjánu* považovat také hluboký spánek beze snů.

Návštěvník: Jaký je rozdíl mezi *sušumna nádí* a *átma nádí*?

Bhagaván: *Sušumna* je centrální *nádí*, která se využívá při praxi jógy, tj. při dynamické *dhjáně* a k získání *siddhis* (psychických sil). Jogíni o ní tvrdí, že ústí v *sahasráře*, v mozku. *Átmanádí*, *paranádí* a *amritanádí* jsou proudy síly, které vystupují ze Srdce do *sahasráry* ve statické *dhjáně* při praxi *džhána margy*, která vede k seberealizaci. *Sušumna* nakonec vplyne v *átmanádí*, která ji podporuje.

Nádí je nervový systém, jímž ze Srdce proudí vědomí do celého organismu.

12. února 1936

10. Pan C. se setkal se Šrí Bhagavánem při jeho návratu z hory.

Pan C.: Šrí Aurobindo mluví o dvou silách, která působí na jógovou praxi. Jedna je horizontální, druhá vertikální. Tomu nerozumím.

Bhagaván: Všechny síly vycházejí z pravého Já, kde nejsou žádné směry. Ale Šrí Aurobindo možná obrazně hovořil o dynamické síle, jakožto výsledku koncentrace na střed hlavy (neboli na *kundalíni šakti*), a o statické síle, která je výsledkem *vičára dhjány* v Srdci.

Později večer se pan C. zeptal:

Pan C.: Bhagaván mluví o *samádhi*, transu. Chápu to jako celkovou ztrátu tělesného vědomí. Obávám se, že toho nikdy nebudu schopen dosáhnout. Zjišťuji, že pro mě dokonce obtížné usnout. Je zkušenost *samádhi* nezbytná před dosažením seberealizace?

Bhagaván: (se smíchem) V tom případě musíte použít chloroform. *Samádhi* je samo o sobě stavem pravého Já. Co chápete pod pojmem celkové ztráty tělesného vědomí? Nepředstavujte si, že padnete do jakéhosi ustrnutí či hlubokého spánku. Mysl v *samádhi* je *džagrat* (v bdělém stavu), ale je prostá myšlenek a prožívá blaženost *sushupti*, do níž je mysl stažená. V *samádhi* je mysl živá, protože zažívá zkušenost *brahman*. Pokud by nebyla zcela bdělá, jak by mohla *brahman* poznávat? Ve skutečnosti s ona sama stává *brahman*. Může trans tyto ideje zprostředkovat? Pokud ne, pak je to špatný slovní pojem pro *samádhi*.

Pan C.: Procházejí zkušeností *samádhi* i karma jogíni a bhakti jogíni?

Bhagaván: *Samádhi* je splynutí v Srdci díky koncentraci a kontrole mysli. Pokud toto karma jogíni a bhakti jogíni cvičí, pak také dosahují *samádhi*. Ve skutečnosti většina z nich nakonec dosáhne *mukti* prostřednictvím *vičáry*.

15. července 1936

11. Pan C. si v hale pro sebe čte „Čtyřicet veršů“ Šrí Bhagavána. Verš 30 jej fascinuje. Čte jej nahlas a říká: „Z tohoto verše chápu, že hledání se musí začít s myslí a nikoli Srdcem, ale Bhagaván vždy mluví o Srdci. Možná tím myslí poslední stupeň praxe.“

Bhagaván: Ano, je to tak. V prvé řadě je nutné stočit mysl do nitra, aby čelila řinoucím se myšlenkám, a porozumět umístění „já“. Když se nakonec mysl topí v Srdci, je pociťována klidná blaženost. Je to pociťování, které není oddělené od čistého uvědomění, to znamená, že hlava a srdce se stávají jedním a tím samým.

Pan C.: Šrí Šankaračárja ve verši 266 *Vivékačudámáni* říká, že *brahman* může být realizováno prostřednictvím *buddhi*, bystrým intelektem, což znamená, že intelekt může být velkou pomocí. Ve skutečnosti je pro realizaci nepostradatelný.

Bhagaván: Slovo „*buddhi*“ se správně překládá jako bystrý intelekt, ale zde to znamená dutinu Srdce. Nicméně bystrý intelekt také pomáhá v uvědomění *brahman*, a proto je krajně důležitý. (Bhagaván nahlas čte verš 266): „V dutině *buddhi* (bystrého intelektu) je *brahman*, které není ani hrubé ani jemné, je to Existence, Absolutno, Svrchované, Jediné bez druhého. Ten, kdo žije v dutině jako *brahman*, nevstoupí již více do ženského lůna, ó milovaný.“

30. července 1936

12. **Pan C.:** *Vivékačudámáni* hovoří o vědomí „Já jsem Já“ jako o věčném vyzařování v Srdci, ale nikdo si toho není vědom.

Bhagaván: Ano, jsou tím obdařeni všichni lidé bez výjimky, ať už jsou v jakémkoli stavu – bdící, snící či spí spánkem beze snů – a ať už jsou si toho vědomí nebo ne.

Pan C.: V *Hovorech*, v části *Sat – Dharšana – Bhašja*, se „Já jsem Já“ popisuje jako absolutní vědomí. Přesto mi Bhagaván jednou řekl, že jakákoli uvědomění si tohoto ještě před *sahadža nirvikalpa* je jen intelektuální.

Bhagaván: Ano, vědomí „Já jsem Já“ je absolutní. Ačkoli přichází před *sahadža*, vědomí je zde přítomno jako jemný intelekt. Rozdíl je v tom, že v *sahadža* formy mizí, což v předchozím případě není.

Pan C.: Bhagaváne, včera jste říkal, že v lidském těle existuje dutina nepatrné velikosti, z níž do těla proniká vědomí. Je tato dutina otevřená či zavřená?

Bhagaván: Je stále uzavřená. Je to uzel nevědomosti, který poutá vědomí k tělu. Když mysl v dočasném *kévala nirvikalpa* ztichne, dutina se otevře, ale pak se znovu zavře. V *sahadža* zůstává stále otevřená.

Pan C.: Jak je tomu během zážitku vědomí „Já jsem Já“?

Bhagaván: Toto vědomí je klíč, který ji nastálo otevře.

13. **Pan C.:** Vede zkoumání „kdo jsem já?“ k nějakému bodu v těle?

Bhagaván: Samozřejmě. Vědomí vlastního já je ve vztahu k individualitě, a proto musí být zakoušeno v bytosti jakožto centrum v těle, jako střed zkušenosti. Tento střed lze přirovnat k elektrickému generátoru, jehož energie umožní práci nejrozličnějším elektrickým zařízením. Tento střed nejenomže udržuje život těla a zapřičiňuje činnost všech jeho částí a orgánů, schopnost uvědomovat si i být nevědomým, ale také zodpovídá za vazbu mezi fyzickou úrovní a jemnými úrovněmi těla, které v jedinci působí. Podobně jako dynamo i tento střed vibruje a může být pociťován klidnou myslí, která mu věnuje pozornost. Jogínům a *sádhakům* je střed znám pod jménem *sphurana*, která během *samádhi* vědomě jiskří v tomto středu.

Pan C.: Jak dosáhnout středu, který nazýváte nejzazším vědomím – vyvstáním „Já jsem Já“? Je to možné jednoduše prostřednictvím myšlení „kdo jsem já“?

Bhagaván: Ano, tím toho dosáhnete. Musíte to vykonávat s klidnou myslí. Mentální ticho je podstatné.

Pan C.: Jak vědomí ozřejmí sebe samo, když je dosaženo středu – Srdce? Rozpoznám to?

Bhagaván: Zajisté. Projeví se jako čisté vědomí, prosté všech myšlenek. Je to vaše čisté, nepřetržité uvědomění vašeho pravého Já či přesněji Bytí – je-li to čisté, nelze o tom pochybovat.

Pan C.: Jsou vibrace středu pociťovány současně se zkušeností čistého vědomí, nebo jsou pociťovány předtím či později?

Bhagaván: Obojí je jedno, a to samé. Ale *sphurana* může být pociťována už při dostatečném prohloubení a upevnění meditace, kdy je čisté vědomí velice blízko. Nebo také během nečekaného, velkého zděšení či šoku, když se mysl zastaví. *Sphurana* táhne pozornost k sobě samé, takže mysl meditujícího, zjemnělá tichem, si toho povšimne, tíhne k tomu a nakonec se do toho – do pravého Já – ponoří.

Pan C.: Je vědomí „Já jsem Já“ seberealizací?

Bhagaván: Je to začátek seberealizace. Když se to ustálí (*sahadža*), je to seberealizací, osvobozením.

12 – Samádhi, turíja, nirvikalpa, sahadža

Slovo nirvikalpa získalo časem i vedlejší význam, kdy zvláště u některých západních studentů jógy se pod tímto termínem míní skutečné a nanejvýš děsivé mystériem, do něhož nikdo nedokáže proniknout bez rizika naprostého zničení.

V září roku 1936 jsem si z knihovny ášramu vyzvedl knihu *Život Rámakršny* od Romaina Rollanda (v češtině vyšlo pod názvem: „*Mystický a činný život Indie*“ a bez ohledu na následující kritické řádky má kniha svoji hodnotu – pozn. překl.), usadil jsem se v hale a listoval stránkami. Můj zrak padl na kapitolu týkající se duchovního kontaktu mezi Rámakrišnou Paramahamsou a brahmánkou Bhairavi a potulným mnichem Totapurim, což mě odvedlo od dalších částí knihy. Byla to fascinující kapitola naplněná oslnivými výroky o neosobním, neprojeveném, beztvarem, nepodmíněném a o absolutnu, z čehož se však autor zdál extrémně vyděšený. Byl jsem zasažen literární krásou díla, ale popravdě řečeno také zmatený určitými pasážemi, které uvádím:

Na straně 58 – Oba (Paramahamsa a Bhairavi) mimoděk couvli před zřením, jež je oslnilo, před poslední propastí – před oním Neosobním.

Strana 59 – Už jsem se zmínil, že beztvary Bůh na něj (Paramahamsu) číhal v záloze s veškerou svou hrůzou i přitažlivostí.

O nirvikalpa (stránky 81 a 82) – Když mladý Naren žádal (Paramahamsu) aby mu umožnil vstoupit do nirvikalpa samádhi, do strašlivé brány, vedoucí do propasti absolutna, Rámakrišna s hněvem odmítl.

Strana 307 – (Zatímco Vivékánanda medituje) – ...náhle ztratil vědomí a byl vstřebán v absolutnu. Upadl do hlubin děsivého nirvikalpa samádhi.

O osvobození (stránky 58 a 59) – Rámakrišna po dlouhou dobu s úzkostí pociťoval, jak kolem něj slídí beztvary Bůh a ti jeho nelidsky, nadlidsky ke všemu neteční *Missi Dominici* (královští poslové), ti úžasní paramahamsové, které už nic nepoutá k ničemu, stíny těch asketů, zbavených těla i ducha, oloupených i o ten poslední poklad srdce – o dýmání lásky k božství. V prvních dnech svého pobytu v Dakšinešváru okouzlen hrůzou pozoroval některé z těchto strašných mrtvých živých a plakal zděšením při myšlence, že také on bude možná nucen dospět tak daleko – podobat se jim. Takový muž (Paramahamsa) by byl nuce opustit domov svého srdce a utopit tělo i duši v beztvarem a abstraktním! Takové myšlenky mu jistě byly vzdálenější než nějakému učenci ze západu. Ale nemohl tomu uniknout. Byl tou hrůzou fascinován jak pohledem do očí hada.

Jak je tento popis krásný a jak „hrůzně fascinující, jako pohled do očí hada“, ale jak se nám také zdá, je naprosto smyšlený a matoucí, když denně hledíme na svrchovaného *muktu*, na pána *nirvikalpa samádhi* – na Ramanu Mahárišiho – jehož lidské srdce je vzdáleno „žijícím mrtvolám“ a který se třeptá nejnádhernejším a nejoslnivějším „dýmáním lásky k božství“, nejskvělejším z těch, jež známe, a za to vděčíme pouze jeho „neosobnímu a beztvaremu božství“. Člověk by očekával, že Romain Rolland, učenec a velký milovník indické filozofie, bude vzdorovat pokušení dosáhnout vznešených výšek hlouposti při popisu Pravdy, když tyto popisy neopatrně spojil s hrůzou. Musím přiznat, že ačkoli již žiji u nohou Mahárišiho více než půl roku, když čtu tyto pasáže, tak cítím chvění ve spodní části páteře. Proto jsem se na Mistra obrátil pro pomoc a, po té, co jsem mu přečetl některé části, jsem se

ho zeptal: „Je *nirvikalpa* tak děsivá? Podstupujeme všechny zdlouhavé procesy meditace, očisty a disciplíny jen proto, abychom pak skončili ve stavu hrůzy nebo se změnili na „žijící mrtvolky“?“

Šrí Bhagaván se sladce usmál a řekl: „Lidé mají o *nirvikalpa* nejrůznější představy. Proč mluvit o Romainu Rollandovi? Jestliže ti, kdo mají k dispozici veškerou tradici Véd a všechny upanišady, se drží podivných představ o *nirvikalpa*, kdo pak může dávat vinu lidem ze západu? Některá jógová dechová cvičení umožní dostat se do kataleptického stavu, daleko hlubšího, než je bezesný spánek. V něm si jogíni nejsou ničeho vědomi, absolutně ničeho a tento stav velebí jako *nirvikalpa*. Další si myslí, že jakmile dosáhnete *nirvikalpa*, stanete se úplně jinou, odlišnou bytostí. A zase další se domnívají, že *nirvikalpa* je dosažitelné jen prostřednictvím transu, při kterém se zcela zastře vědomí světa, jak je tomu v mdlobách. Všechny tyto názory koření v pouhém intelektuálním pohledu.

Nirvikalpa je *čít* – bezusilovné, beztvaré vědomí. Odkud by měla přijít nějaká hrůza a co je v tom pro nás záhadného? K některým lidem, jejichž mysl v důsledku dlouhé předchozí praxe dosáhli zralosti, přichází *nirvikalpa* náhle jako záplava, k jiným však přichází během jejich *sádhan*y, která pomalu zeslabuje překážející myšlenky a odhaluje plátno čistého uvědomění, „Já jsem Já“. Postupující praxe odhalí plátno nastálo. To je seberealizace, *mukti* neboli *sahadža samádhi*, je to přirozený, úsilí prostý stav.“

Červen 1936

1. Pan C. chce znát přesný význam pojmu *samádhi*.

Bhagaván: *Samádhi* je naše pravá podstata.

Pan C.: Je to to samé jako *turíja*?

Bhagaván: *Samádhi*, *turíja*, *nirvikalpa* – všechno má stejný význam, a sice uvědomění pravého Já. *Turíja* doslova znamená „čtvrtý stav“, svrchované vědomí, které je rozdílné od ostatních tří stavů – bdění, snění a bezesného spánku. Čtvrtý stav je věčný, neboli v něm přicházejí a odcházejí zbývající tři stavy. V *turíja* existuje uvědomění, že mysl splynula se svým zdrojem, se Srdcem, a je zde ztišená, třebaže určité myšlenky stále ještě dorážejí a i smysly jsou aktivní. V *nirvikalpa* jsou smysly nečinné a myšlenky naprosto chybí. Proto je zde intenzivní zkušenost čistého vědomí, což je blaženost. *Turíja* je dosažitelná v *savikalpa samádhi*.

Pan C.: Jaký je rozdíl mezi *sahadža* a *nirvikalpa samádhi*?

Bhagaván: *Sahadža* je také *nirvikalpa*. Zřejmě máte na mysli *kévala nirvikalpa*, které je dočasné, zatímco *sahadža* je trvalé. *Sahadža nirvikalpa* je ustavičné a v něm spočívá osvobození od znovuzrození.

Existují dva druhy *nirvikalpa* – vnitřní a vnější. Ve vnitřním mysl zcela splyne s nejnvnitřnějším bytím a není si vědoma ničeho jiného. Přirovnává se to k lucerně chráněné před větrem (*kdy plamen – mysl neplápolá ve větru – pozn. překl.*). Ale ve vnějším, ačkoli je mysl pohlčená v pravém Já, stále ještě převažuje pocit existence světa, i když bez zpětné reakce z nitra. Mysl je jako klidný oceán bez vln. V obou případech existuje uvědomění pravého Já v jeho nahotě a je zakoušena podstata blaženosti. Když dojde k uvědomění, že nezvlněný oceán vnějšího *nirvikalpa* je totožný s ustáleným plamenem vnitřního *nirvikalpa*, pak lze říci, že bylo dosaženo konečného cíle – *sahadža nirvikalpa samádhi*. *Nirvikalpa* je prosté úsilí, zatímco *savikalpa* je úsilím doprovázeno.

Pan C.: Je vnitřní *nirvikalpa* absolutně nezbytné před dosažením *sahadža*?

Bhagaván: Stále přebývání v jakémkoli z těchto *samádhi*, ať už v *savikalpa* či *nirvikalpa*, je *sahadža*. Co je tělesné vědomí? Je to necitné tělo plus vědomí. Obojí musí spočívat v dalším vědomí, které je absolutní, nedotčené a věčně jsoucí, ať už s tělesným vědomím nebo bez něj. Záleží snad na tom, zda je tělesné vědomí ztracené nebo trvá, pokud se člověk drží čistého vědomí? Naprostá nepřítomnost tělesného vědomí má tu výhodu, že činí *samádhi* intenzivnější, ačkoli to nevytváří rozdíl v poznání Svrchovaného.

Červenec 1936

2. **Pan C.:** Bhagaváne, můžete mi vyjasnit rozdíl mezi *savikalpa* a *nirvikalpa*?

Bhagaván: Držení se svrchovaného stavu je *samádhi*. Je-li to kvůli mentálním vzruchům spojeno s úsilím, pak je to *savikalpa*. Když tyto vzruchy chybí, jedná se o *nirvikalpa*. Přebývat nastalo v původním stavu je *sahadža*. Podobně jako *nirvikalpa*, tak i *savikalpa* je vnitřní a vnější, podle toho, zda rušivé myšlenky přicházejí z nitra nebo z vnějšku.

Pan C.: Měli by být všechny *vásany* (mentální zvyky) zcela přemoženy dříve, než se dostaví seberealizace, nebo mohou některé z nich být zničeny až po seberealizaci?

Bhagaván: *Vásany*, které nepřekážejí seberealizaci, zůstávají. Jóga Vasišta rozlišuje dva druhy *vásán* – ty, které přinášejí potěšení a ty, které znesvobodňují. Ty první zůstávají dokonce i po dosažení osvobození, ale ty druhé jsou osvobozením zničeny. Připoutanost zapřičiňuje vznik *vásán*, které poutají, ale potěšení bez připoutanosti neváže a trvá dokonce i v *sahadža*.

13. března 1936

3. Pan C. a major Chadwick se mezi sebou neshodli v tom, zda může být meditujících v *nirvikalpa samádhi* ovlivněn fyzickým vyrušováním v okolí.

Bhagaván: Oba máte pravdu. První z vás poukazuje na *kévala*, druhý na *sahadža samádhi*. V obou případech je mysl ponořená do blaženosti pravého Já. V *kévala* mohou fyzické pohyby zapříčinit vyrušení meditujícího, protože mysl nezemřela kompletně, ale je stále ještě živá, a tak může být v jakýkoli okamžik znovu činná, jakoby se probudila z hlubokého spánku. Přirovnává se to k vědru vody ve studni, které, ač je zcela ponořeno pod vodou, může být z vody vytaženo lanem připevněným na kladce. Ovšem v *sahadža* se mysl zcela ponořila do pravého Já, jako vědro, které se utopilo v hloubi studně i s provazem. Nezůstává zde nic, co by mohlo být vyrušeno nebo vtaženo zpět do světa. Činnosti člověka v *sahadža* se podobají dítěti, které ve spánku saje matčino mléko a jen stěží je si vědomo svého krmení.

25. února 1949

4. Dva mladí muži – Šrí Čakravarty a Šrí Dživradžani, kteří v ášramu asi tak rok prováděli *sádhanu*, dnes mezi sebou živě debatovali o *kévala* a *sahadža samádhi*, což přitáhlo přívržence obou stran. Nakonec svůj případ předložili Bhagavánovi. Mladší z nich, Dživradžani, začal:

Dživradžani: Je zážitek *kévala nirvikalpa* tentýž jako *sahadža*, když se člověk z těchto stavů vrací do relativního světa?

Bhagaván: Neexistuje odcházení ani přicházení. Ten, kdo odchází a přichází, není skutečný. V *kévala nirvikalpa* stále ještě pod vodou existuje duševní vědro, které může být v jakékoli chvíli vytaženo.

Sahadža je jako řeka, která se spojila s oceánem, odkud již není návratu. Proč kladete tyto otázky? Dál praktikujte, dokud to sám nezažijete.

Druhý den slyšel Šrí Čakravarta, jak Bhagaván s nějakým *sádhakem* hovoří o výše uvedené otázce. Přistoupil před Bhagavána a řekl:

Čakravarta: Bhagaváne, jednu věc bych si chtěl vyjasnit. Je možné, pro člověka, který už jednou v meditaci zažil zkušenost *sat-čit-ánanda*, aby se znovu ztotožnil s tělem, když meditaci ukončí?

Bhagaván: Kde je tělo? Nachází se tělo mimo pravé Já? Pokud ano, pak by se mimo pravé Já musel nacházet i svět, což je absurdní, protože byste si pak nemohl uvědomit, že jste pravé Já. *Sádhak* se zpočátku považuje za tělo, pak však pozná existenci pravého Já a sám se uvědomí jako čisté vědomí – třebaže se pak tělo objeví, stejně jako rozum. Je to stejné, jako různě tvarované klenoty nejsou ničím jiným než zlatem... (Bhagaván pokračuje zamyšleně) Ano, pro *sádhaka*, který zakoušel pravé Já, je možné, aby pokračoval ve ztotožňování sebe sama s tělem, když ukončí meditaci. Ale v průběhu jeho praxe se ztotožnění postupně vytrácí. Temnota iluze se světlem pravého Já rozptýlí navždy.

13 – Nirvána

5. května 1937

1. Návštěvník se zeptal na význam *nirvány*?

Bhagaván: Nirvána je stav, kdy neexistuje pocit oddělené existence a kdy se ego ponořilo do svého zdroje, do Srdce.

20. dubna 1937

2. Pan C. četl knihu s názvem Nirvána, kterou napsal významný theosof. Autor v ní tvrdí, že po usnutí prožil *nirvánu*, v níž „viděl Mistry“ jako živé středy světelných bodů v oceánu světla, které je nirvánou. Pan C. nedokázal sladit tento popis s učením Šrí Bhagavána. Proto se v této věci obrátil na Mistra.

Bhagaván: *Nirvána* je dokonalý stav, v němž není přítomno vidění, slyšení ani zakoušení. Není zde nic než čisté uvědomění „Já Jsem“. *Nirvána*, kterou popisujete z vaší četby, je pouhá představivost. Jistě, tyto a podobné prožitky jsou dobré, protože člověka zbaví sobectví a připraví jej pro poznání nejvyšší Pravdy. Bohoslužby také vedou ke stejnému cíli – k seberealizaci – pokud jsou nezištné.

Pan C.: Ale jak dlouho trvá a proč by se měl člověk uschnout k poznání absolutna vykonáváním činností v relativním světě?

Bhagaván: Všechno se stane ve vhodnou dobu. Člověk je připraven k poznání absolutna, když se o něm nějak doslechne a pak začne s praxí. Bezprostředně poté pozná hodnotu *átmavidja* (sebe-poznání) a s rozhodností ji bude následovat.

14 – Srdce, osvobození

Pojem Srdce je v jazyce Védánty synonymem pro pravé Já, vědomí nebo čistou mysl. Bráno absolutně je vždy neměnné, beztvaré, jediné bez druhého a nečinné. Ale jako slovo označuje i Střed, který vyjadřuje jakési spojení se světem jevů, jako zdroj tohoto světa či jeho styčný bod. Je to bod, ve kterém beztvárý duch jakoby bral na sebe formu, tzn., že projevuje sám sebe v a jako svět forem.

Ačkoli svět s jeho myriádami forem, nesčitelnými barvami, zvuky a vlastnostmi ve skutečnosti neexistuje či spíše pro seberealizovaného člověka existuje jako totožný s jeho vlastním pravým Já – jako vlny či myšlenky v jeho vědomí, tak pro člověka, který teprve bojuje, aby se uvolnil z úchopu smyslů, se svět jeví příliš pravdivý na to, aby mohl být snadno zamítnut jako pouhá myšlenka. Takový člověk potřebuje vedení podle své úrovně a s ohledem na jeho stanovisko. Proto také písmena uvádějí různé názvy pro jednu a tutéž Skutečnost – pravé Já, duch, čistá mysl, Srdce, duše, Bůh, čisté vědomí, svrchované brahman, velké prázdno, němý svědek, znalec pole a mnoho dalších – každý z těchto rozličných aspektů Skutečnosti, s rozmanitými pokusy o její objasnění, je představován hledajícímu ve světě jevů.

Srdce označuje bod vazby mezi pravým Já a světem (či tělem), je to jakýsi rozvaděč, který směřuje světlo pravdy a temnotu nevědomosti. Jako takové je *granthi*, uzlem nevědomosti, který tvoří iluzi, že svět je jiný než mysl, že je to cosi existujícího v objektivním prostoru a nezávislého na vnímající mysli.

Tato iluze povstává z existence životní síly, která proudí ze Srdce do těla a která v těle vytváří dojem, že je tělo – nějaká entita (*džíva*) – zcela samostatné a odlišné od všech ostatních těl. Vědomí, které jakožto život naplňuje tělo, je svojí podstatou čistá existence (*sat*), která instinktivně zná sebe sama jako „já“, ale nespátřuje nic než smysly (skrze něž si navykla poznávat svět), a díky nim pojem „já“ vztahuje na tělo. Nedokáže pochopit sama sebe jako nevnímátné (*ve smyslu objektivního vnímání – pozn. překl.*) vědomí, což je důvod pádu do základní iluze, že tělo jsem já sám. Když takto svým klamným ztotožněním ztratí z očí svoji pravou podstatu, začíná se tato existence hlouběji a hlouběji zaplétat do *tamasických* a *radžasických* tužeb a chtění hmotného těla a jako brusný kotouč rotuje mezi životem a smrtí, zrozením a znovuzrozením, potěšením a bolestí, poznáním a nevědomostí, atd., a to až do hořkého konce, kdy zatouží po domově a odpočinku, což jej pohne k tomu, že svůj domov počne hledat skrze tapas a sádhanu a milostivé vedené božského Mistra.

Tento pád individuálního vědomí z jeho vznešeného stavu je ve *Šrímad Bhagavatě* popsán jako „*átman*, fascinován hrou, která vyvěrá z jeho *máji* v těle, si myslí „já“ a „mé“.“

Šrí Bhagaván ukazuje cestu Domů nejjednoduššími slovy: „Zkoumejte podstatu vědomí, které zná samo sebe jako „já“, a to vás nevyhnutelně zavede do jeho zdroje, do Srdce, kde neomylně postřehnete rozdíl mezi neživým tělem a myslí. Mysl se pak projeví ve své naprosté čistotě jako vždy-přítomné pravé Já, jako vše-podporující inteligence, která tvoří, proniká svým stvořením a současně zůstává mimo ně, jím neovlivněná a nedotčená. Toto „hledání“ Srdce bude zakoušeno jako „bytí“ Srdcem. Když se tato zkušenost díky stále praxi ustálí, je dosaženo toužebně očekávaného pravého Já čili osvobození – klam „já jsem tělo“ je navždy zlomen.“

25. dubna 1937

1. Šrí B. V. Narasimha Svámí je v ášramu, aby připravil třetí vydání anglického překladu díla *Upadéša Saram*, sepsaného Šrí Bhagavánem, které Narasimha Svámí opatřil svými komentáři. Po Mistrovi požaduje, aby mu poskytl více podrobností o Srdci a jeho projevech. Šrí Bhagaván odpověděl:

Bhagaván: Srdce je místem *džňány*, stejně jako *granthi* (uzlu nevědomosti). Je popisováno jako nepatrný otvor ve fyzickém těle, menší než hrot špendlíku, který je vždy uzavřený. Když mysl klesne do *kévala nirvikalpa*, otvor se otevře a opět se zavře. Když je dosaženo *sahadža*, otevírá se natrvalo.

Granthi je uzlem, které svazuje neživé tělo s vědomím, které v něm působí. To je důvod, proč v dočasném *kévala nirvikalpa* neexistuje tělesné vědomí.

Zažíval jsem vibrace Srdce, které se podobají chvění dynamu, dokonce i ve škole. Když se před mnoha lety u mě v Tiruvannamalai dostavila smrtelná ztuhlost (*bylo to při tzv. druhém prožitku smrti v roce 1912 – pozn. překl.*), tak s výjimkou těchto vibrací zmizel každý objekt a vnímání. Bylo to, jakoby se mi přes oči přetáhla tmavá pokrývka a zcela ode mě odstínila svět. Samozřejmě, že jsem si byl celou dobu vědom pravého Já, s nejasným pocitem, že někdo blízko mě křičí. Tento stav pokračoval, dokud jsem znovu nezískal tělesné vědomí. Tehdy jsem pocítil, jak se cosi řine ze Srdce do levé strany hrudi a obnovuje život v těle.

Náhlý strach, náhlá radost nebo šok způsobí, že vibrace Srdce jsou velmi silné, a tak mohou být pociťované každým, kdo jim věnuje pozornost. Jinak jsou pociťované jen v *samádhi*.

23. října 1936

2. Student, který si připravuje svoji diplomovou práci pro získání titulu Ph.D. se zeptal:

Student: O Bohu se říká, že je všudypřítomný. Jak potom obhájíte, že jej omezujete na Srdce?

Bhagaván: O Bohu se tvrdí, že přebývá v Srdci asi tak, jako vy ve vašem těle. Přesto Srdce není nějakým místem. Určité místo musí být nazváno příbytkem Boha pro ty, kteří svoje těla považují za sebe sama a kdo chápou jen relativní vědomosti. Ve skutečnosti není žádný Bůh a my nezaujímáme nijaký prostor. V hlubokém spánku existujeme, aniž bychom měli těla a zaujímali nějaký prostor, a přesto se po probuzení zdáme být opakem. *Átman* či *paramátman* je to, z čeho se tělo rodí, v čem žije a v čem se nakonec rozpouští.

POSELSTVÍM JE HLEDĚT DO NITRA.

15 – Džňánin – probuzený

Džňánin, označovaný také jako Probuzený, Osvícený, Seberealizovaný, je ten, kdo třebaže užívá těla jako každý jiný člověk, rozbil iluzi, že je tělem. Po životech usilovného hledání našel Srdce a uvědomil si, že on sám není ničím jiným, nežli svrchované *sadašiva brahman* – absolutní vědomí bez vlastností či forem. Evoluce, karman, znovuzrození – to vše ustalo a nemá to pro něj žádný význam. I když má tělo, dívá se na něj, jakoby to byl sen, nebo nějaký neživý objekt mimo něj, přesto však nikoli mimo jeho bytí. Svět jej nepřitahuje ani neodpuzuje, ani v něm není síla, která by jej zničila. Je čirým Prázdnem Uvědomění, které zří, a přesto nezří, jedná, a přece je nečinné. Není spoután ani svobodný, není to Bůh ani člověk, ve skutečnosti není ničím – je pouze sám sebou.

Jeho stav je nepředstavitelný. Člověk se diví, jak kosmická, čistá mysl obalila sebe sama křehkým lidským tělem, které se zdá, že jí a spí, vykonává práci, onemocní, unaví se a hladoví. Je to tajemství všech tajemství. Z tohoto důvodu se také Šrí Bhagaván příliš nezabýval otázkami ohledně mentálního stavu džňánina. Takže ačkoli se tazatelé zajímali o Bhagavána, dávali si v otázkách pozor, aby jej přímo neoslovili. Nikdy jej neoslovovali jako „vy“ nebo „vás“, ale vždy jako „Bhagaván“ nebo „džňánin“. Následující odpovědi poskytnou jistou představu o jeho vznešeném stavu.

JEHO BOLEST

Pan. C.: Cítí ten, kdo je v sahadža samádhi, nějakou fyzickou bolest, řekněme od žihadla nebo při pořezání?

Bhagaván: Veškerá bolest, včetně fyzické, je jen v mysli. Každý při říznutí nebo po žihadle cítí bolest, ale mysl džňánina je utopená v blaženosti a pociťuje to jako sen. Džňánin je podoben dvěma milencům v jistém příběhu, kteří byli společně podrobeni mučení, ale žádnou bolest necítili, protože jejich mysli byli v extázi, když si hleděli navzájem do tváří.

JEHO SIDDHIS (PSYCHICKÉ SÍLY)

Pan C.: Jsou *siddhis*, které *džňánin* získá před dosažením *džňány*, zachovány i po jeho splynutí s absolutnem?

Bhagaván: Ano, *siddhis* jsou získány v souladu s *prárábdha karmanem* a nejsou překážkou ve stavu osvobození. Jsou překážkou na cestě k osvobození.

Návštěvník ze severní Indie se ptá, zda *džňánin* získává *siddhis* automaticky nebo zda o ně musí usilovat, pokud po nich touží.

Bhagaván: Kdo je džňánin? Je-li tělo, které vidíte, pak se jeho *siddhis* budou projevovat ostatním tělům. Ale pokud je čistým uvědoměním, odkud by měl *siddhis* dostat a komu je bude předvádět?

Džňánin a ani *bhakta* si nepřejí nebo nepracují pro získání *siddhis*. Džňánin proto, že vidí sebe sama jako vše a *bhakta* kvůli tomu, že spatřuje svůj *Išta Dévata* – svého oblíbeného Boha – jako vše. Dokonce i jeho vlastní činy jsou vykonávány tímto Bohem. Vůbec nemá vlastní vůli, která by jej nutila

k nějakým činům. Přesto *džňánina* i *bhaktu* následují *siddhis* jako stíny. Existuje snad větší síla než ta, že mudrc svým pouhým sezením na pohovce přitahuje tisíce lidí ze všech koutů země, stovky z nich změni svůj starý způsob života a někteří dokonce dosáhnou božské přirozenosti?

Lidé spatřují spousty věcí, které jsou daleko podivuhodnější než tzv. *siddhis*, přesto se o ně nezajímají. A to jednoduše proto, že se odehrají každý den. Lidé nevidí zázrak v tom, že člověk, který pochází z téměř ničeho, který, když se narodí, není o moc větší než tato elektrická lampa, se pak stane mohutným zápasníkem nebo světoznámým umělcem, řečníkem politikem nebo mudrcem. Jsou však udiveni, když někdo způsobí, že mrtvola promluví.

JEHO SNY

Pan C. se ptá, jestli má *džňánin* sny.

Bhagaván: Ano, *džňánin* sní, ale ví, že se jedná o sen, stejně tak jako ví v bdělém stavu, že to byl sen. Můžeme říci, že sní sen č. 1 a sen č. 2. *Džňánin* je usazen ve čtvrtém stavu – v *turija*, v nejvyšší skutečnosti – nezaujatě svědčí třem ostatním stavům – bdění, snění a hlubokému spánku, ty jsou jako jakési obrázky, navrstvené na čtvrtý stav.

JEHO TOUHY

Pan C.: Má *džňánin* *sankalpy* (přání)?

Bhagaván: Hlavními kvalitami běžné mysli jsou *tamas* a *radžas* (tupost a vzrušení), proto je taková mysl plná egoistických tužeb a slabostí. Ale mysl *džňánina* je *šudda-sattva* (čirá harmonie) a netrpí zvyklostmi. Tato mysl působí v jemném *vignanamájakóša* (obal poznání), skrze nějž udržuje kontakt se světem. Přání *džňánina* jsou proto také *sattvická*.

Návštěvník se Šrí Mahárišiho zeptal, zda přání neničí *džňánu*.

Bhagaván: Přání *džňánina* jsou pro něj vnější, podobně jako jiné objekty, a nemohou jej poskvřnit.

Návštěvník: V *Púránách* se píše, že *džňáninové* válčí s *džňániny*. Jak je to možné?

Bhagaván: Ano, Krišna bojoval proti Bíšmovi. *Džňáninové* spatřují vše jako brahman, přesto bojují.

15. června 1938

JEHO VIDĚHAMUKTI (OSVOBOZENÍ PO SMRTI)

Červnové číslo časopisu „Vize“ (vycházející v Ánandášramu, v Kanhangadu) obsahuje článek o Šrí Bhagavánovi. Je to předmluva k jeho překladu Šankarova textu *Vivékačudámaní* do tamilštiny, kterou pro tento časopis přeložil do angličtiny pan S. Krišna. Pan C. si čte tento článek v hale. Ohromen jistým sdělením, čte tuto část textu nahlas Šrí Bhagavánovi: „Osvobozený člověk je vskutku svobodný, může dělat, co chce, a když opouští spirálu smrti, dosahuje zproštění od všech povinností. Přesto se vrací, ne však do tohoto zrození, to je opravdu mrtvé.“

Pan C.: Z tohoto sdělení vzniká dojem, že ačkoli se *džňánin* na této úrovni (pláni) již nezrodí, může pokračovat v práci v jemnějších úrovních, pokud si tak zvolí. Zůstává v něm nějaká touha pro takové rozhodnutí?

Bhagaván: Ne, to nebyl můj záměr.

Pan C.: Jistý indický filozof v jedné z jeho knih tlumočí Šankaru a říká, že neexistuje nic takového jako je *vidéhamukti* – osvobození po smrti. Že Osvobozený žije ve světelném těle, které neodloží, dokud se neosvobodí veškeré lidstvo.

Bhagaván: Toto nemůže být názor Šankary. (Bhagaván otevírá knihu *Vivékačudámáni* a poukazuje na verš 566, kde čte, že po rozpuštění fyzického obalu (těla) je osvobozený člověk podobný „vodě nalité do vody nebo oleji nalitém do oleje“.) To je stav, kde není spoutanost ani osvobození. Převzetí jakéhokoli dalšího těla znamená vržení závoje, třebaže jemného, na Skutečnost, což je spoutanost. Osvobození je absolutní a nezrušitelné.

(Poznámka: V knize *Átma Bódha*, ve verši 53, píše Šankara to samé, jako ve verši 566, díla *Vivékačudámáni* – S. S. Cohen.)

Část III – Deník

Úvod

V letech 1948 – 50 již bylo možné spatřit večerní stíny, snášejíci se na smrtelnou schránku Mistra. Postupující stárnutí k tomu přidalo sérii nehod – pád, nervová škytavka, která trvala řadu dní, neodbytný revmatismus a nakonec i rakovinový nádor, který kousek po kousku pohlcoval tkáň jeho levé paže, otrávil krev a s konečnou platností zatáhl záclonu za životem tak čistým, jako nikdy nebyl a již nikdy nebude.

V těchto dvou rozhodujících letech jsem pociťoval silné nutkání vést si deník, abych zaznamenal běh Mahárišiho života, rozhovory a stav jeho zdraví, a to z žádného jiného důvodu, než uchovat si pro sebe požehnanou vzpomínku. Ale po jeho *mahánirváně (odložení těla – pozn. překl.)* jsem cítil stejné nutkání podělit se o vzpomínky i s dalšími stoupenci a připomenout jim posvěcené příhody a události, zaznamenané v posledních dnech jeho života. Některé z těchto rozhovorů jsem začlenil do druhé části této knihy.

Od nezapomenutelné noci 14. dubna 1950, kdy Maháriši navždy odložil své tělo a zcela splynul s věčným mírem, z něhož není návratu, jej následovalo mnoho jeho blízkých stoupců, když opustili svá těla. Další jsou ještě s námi, když se zpočátku potřebovali zotavit z bolestného prázdna jeho fyzické nepřítomnosti, které se v jejich životech objevilo. Stále však pociťují jeho svatou přítomnost, zvláště pak při meditacích, což potvrzuje biblický slib, že duchovní spojení, které se přirozeně vytvoří mezi Mistrem a žáky, nemůže čas, ten ničitel všeho, nijak zasáhnout. Žák nakonec vystoupá na stejnou úroveň jako Mistr a splyne s Ním.

16. června 1948

V Madráských novinách „Free Press“ byl vytištěný článek o Šrí Mahárišim. Profesor Subbaramayjah jej čte nahlas, aby jej všichni přítomní mohli slyšet. Šrí Maháriši upřeně sleduje jeho čtení v dalším výtisku, a to tak soustředěně, že by si člověk mohl myslet, že provádí korektury nějakého důležitého rukopisu. Příležitostně se širokým úsměvem vyslechne nějakou vtipnou poznámku v textu. Nakonec posle svého sluhu, aby článek zkopíroval a založil do archivu.

17. června 1948

8:30, z Madrásu přijel Jagadiš Šástri, znalec sanskrtu a stoupenec Mahárišiho. Šrí Bhagaván se s ním pustil do vážného rozhovoru. Slyšel jsem ho, jak na prstech počítá: „Tanana, tana, tana...“ z čehož jsem usoudil, že debatují o metru sanskrtské poezie. Šrí Bhagaván hovořil bez přerušování asi 20 minut, zřejmě vysvětloval určitou pasáž. Pak se Šrí Šástri zmiňuje o Vidjaranovi, který tvrdil, že *čít* (vědomí) může být v jeden a tentýž okamžik současně Šivou i Šakti a stejně tak může v tu samou chvíli být oddělené. Šrí Bhagaván citoval z *Arunácala Purána*, že podstata Šivy a Šakti je jediná a že je to *čít*. Z knihy četl s hlubokým dojetím. Když četl o tom, jak Gautama velebí Šivu, vstoupil do extáze.

Třebaže jeho tvář osvětluje úsměv, z očí se mu řinou slzy. O pravosti extáze nemá nikdo pochyby. Trvá, dokud si Maháriši neotře slzy a nos.

Nyní je 9:55. Šrí Maháriši si náhle uvědomí, že už je příliš pozdě na jeho obvyklou, desetiminutovou procházku. „Ach, tak už je pozdě!“ poznamená a nechá si namazat masážním olejem kolena a kyčelní klouby, aby se před vstáním z pohovky uvolnila revmatická ztuhlost. Ukazuje na své tělo a s úsměvem říká: „Tento stroj se nemůže pohybovat, aniž by byl promazán.“

Známa kráva Lakšmí, mazlíček ášramu, která už nějakou dobu churavěla, dnes, *(tato a další události se odehrávají 18. června 1948 – pozn. překl.)* asi kolem poledne, zemřela. O její blížící se smrti se vědělo. Šrí Maháriši kolem 9:45 odešel do *góshaly* (kravína), sedl si na zem, s jemným pohlazením si dal její hlavu do klína a s nekonečnou trpělivostí opakoval: „Lakšmíma, ma, ma, ma Lakšmí,“ aby ji v její poslední hodině utěšil.

V 18:30 bylo tělo Lakšmí odvezeno vozíkem severně od jídelní haly, kde bude pohřbeno. Shromáždili se všichni členové ášramu. Na židli, uprostřed nich, seděl Šrí Maháriši. Zatímco bráhmani s tuctem věder vody prováděli obřadní koupel těla Lakšmí, jak to vykonávají i s lidským tělem, Šrí Bhagaván zvolna vyprávěl její životní příběh okolo sedícím – jak byla v roce 1924 přivedena do ášramu jako šestiměsíční telátka a o jejím životě, delším než obvyklých dvacet let. Pochválil její jemnou a laskavou povahu a její inteligenci, když dodal: „Možná byla v minulosti *sádhakem*, který si zasloužil, aby se dostal do ášramu a dosáhl osvobození.“

Bráhmani namazali celé její tělo po koupeli kurkumou a označili její čelo posvátnou rumělkou (*kumkum*). Přikryli ji čerstvým jasmínovým věncem a kolem jejího krku jí uvázali nový červený šátek. Pak v její blízkosti zapálili kafr a kadidlo. Potom byla odvozena na několik yardů vzdálenou pohřební hranici. Bhagaván těch pár kroků sotva ušel.

Nikdy jsem neviděl Šrí Mahárišiho tak zesláblého, jako tento večer. Po pohřbu se lidé začali rozcházet a také Šrí Maháriši se pokusil sejít tři schody, které byly blízko ošetrovny, když si pomáhal opřením se o zeď. Ale začal kolísat a třást se. Ačkoli byly schody široké a nízké, nebyl schopen je sejít. Dva sluhové jej uchopili v bocích a pomohli mu dolů. S velkým znepokojením jsme tuto scénu sledovali, a když jsme viděli, že bezpečně stanul na rovné zemi, úlevou jsme si oddechli. Bhagaván obecně nerad někoho obtěžoval a neměl rád, když se mu pomáhalo. Stěží přijímá pomoc svých sluhů a často jim říká, aby si všímali svých vlastních záležitostí. Můžeme jen přihlížet jeho potížím a na srdci cítíme smutek, že mu nedokážeme pomoci.

21. června 1948

Včera Šrí Maháriši složil tamilské čtyřverší o Lakšmí, v němž je datum a astrologické znamení její smrti a poukazuje se zde na „osvobozenou duši“, pro což použil sanskrtské slovo *vimukti*. Tím je zcela jasné, že se nejednalo o pouhé opuštění těla, ale o konečné osvobození. Dnešního rána přeložil toto čtyřverší do jazyka telugu a předložil jej stoupencům, hovořícím tímto jazykem. Profesor Subbaramayyach nad oběma texty zažertoval a zasmál se, proto Šrí Bhagaván použil pro báseň v telugu tamilské metrum, jak to již udělal ve své básni *Ekatma Pančakam* – v pěti verších o Jednotě *átmanu*. Profesor Subbaramayyach Bhagavánovy verše v telugu velice chválil.

Večer Maháriši přeložil to samé čtyřverší z tamilštiny do malajam.

23. června 1948

16:30, paní F. Taleyarkhanová podala Šrí Bhagavánovi dva dopisy. Jeden je od Dr. T. N. Krišnasvámího z Madrásu, kde píše, že jeho vlastní kráva čtyři hodiny po smrti Lakšmí porodila telátko - krávu, které pojmenoval Pushpam. Ale když se později dozvěděl o její smrti, pojmenoval telátko jako Lakšmí Pushpam. Bhagaván čte dopis nahlas a s úsměvem gestikuluje.

Druhý dopis je od Šrí C. Rajagopalachariara, generálního guvernéra Indie, který přijal pozvání paní Taleyarkhanová, aby otevřel chrám, který ona postavila nad *Pathala lingamem*, kde Šrí Maháriši strávil první půlrok, když v roce 1896 přijel do Tiruvannamalai.

24. června 1948

9 hodin ráno. Maháriši čte a hovoří ve veselé náladě. Okolo se prochází bílý páv a odobává několik zrníček, která mu nasypal sluha. Pak se klidně přibližuje k Bhagavánovi. Přilétla vrána a rychle polyká zbylé zrní. Bhagaván k této scéně směřuje naši pozornost. Páv ustrnul, když se vrána drze vrhla na jeho jídlo. S pohoršením roztahuje svá ocasní pera, zvedá krk a divoce se dívá na vránu, jakoby se na ní chtěl vrhnout. Nyní vyrazí bojovně vpřed. Všichni si myslíme, že se před námi odehraje bitva. K našemu úžasu vrána drze stojí a nehýbe se. Jedním okem uštěpačně pozoruje páva a druhým kouká na zrní, které nenasytně polyká – zřejmě ví svoje.

Stále se strachujeme nad osudem vrány. Ale co to? Páv, místo aby zaútočil, rychle ustoupí dva kroky vzad, zastaví se a zjevně přemýšlí. My se domníváme, že nad rychlým blitzkriegem. Čekáme, kdy nastane závěrečná zteč, odhodlaný skok vpřed, po kterém bude následovat smrt vrány. Ale když už všechno zrní mírumilovně odpočívá v břiše vrány, ta potom jen poskočí k vodě, která je v cementovém umyvadle poblíž, napije se, utře si zobák o tvrdou podlahu, ukloní se na pozdrav před pyšným pávem a odletí pryč. Maháriši a my všichni se srdečně smějeme nad zbabělostí páva, který stahuje své peří a po ukázce své statečnosti kráčí pryč. Jsme tím velice pobaveni.

Šrí Bhagaván byl vždy vůči zvířatům nesmírně laskavý a stal se tak odborníkem v předvídání jejich reakcí, když v různých situacích vždy věděl, jak se k nim chovat a jak jim pomoci. Někdy se zdálo, že jeho soucit a ohledy ke zvířatům jsou vyšší, nežli k lidem. Přesto to někdy vypadlo, že je ke zvířatům trochu krutý, což některé stoupence mátló. Jednou se to stalo i mě, jak dále uvádím. Zápis do deníku o této události má datum 28. března 1943:

„Bylo to kolem 10:30, 24. tohoto měsíce, kdy Mistr podřimoval. Samička veverky skočila na jeho pohovku a kousla ho do palce. (Obvykle si tak vyžadovala jeho pozornost.) Bhagaván rychle ucuknul a odstrčil ji s poznámkou: 'Nebudu ji krmit.' Za půl hodiny na jeho pohovku přispěchaly další veverky, které Bhagaván krmil oříšky kešu. Každé z nich podal současně jeden ořech. Pak se k nám otočil, ukázal na jednu veverku a řekl: 'Tahle veverka si ze mě tropí šprýmy. Myslí si, že ji nepoznám a že ji nakrmím. Jednou přileze z jedné strany, pak z druhé, potom zespoda, pak seshora. Ale já ji poznám velice dobře. Nic nedostane,' a zasmál se. Mojí myslí prokmitla nejasná myšlenka – kde je Kristův pokyn – udeří-li tě někdo do tváře, nastav mu druhou?

O několik dní později skočila jakási veverka z okna na pohovku. Mistr se na ni upřeně podíval. Dal jí oříšek, pak ještě jeden a řekl jí: 'Tak už jdi. Nebo jsi mě přišla znovu kousnout?' Rychle jsem si pomyslel, že to byl ta provinilá veverka a podivil jsem se, jak ji Bhagaván poznal a slitoval se nad ní. Nicméně jsem se zeptal, jestli je mé tušení správné a Bhagaván to potvrdil. Po chvíli se ta samá veverka vrátila pro další oříšky. Mistr obvykle krmil zvířata, dokud neměla dost a neodběhla. Ale tentokrát odmítl ji znovu krmit, a když viděl, že neodchází, zvedl svůj větrák jako hrozbu, takže

veverka ihned zmizela. Pak zamyšleně seděl se slabým úsměvem ve tváři. Po chvilce se otočil mým směrem, široce se usmál a svojí obvyklou, zkratkovitou tamilštinou řekl tiše mému sousedovi: 'Dokonce i zvířata rozumí pokárání, a pokud se dostatečně často opakuje, naučí se podle toho chovat. Některá jsou rozumnější než jiná...' Jeho řeč mi byla ihned přeložena. Upřímně jsem se zasmál a přiznal jsem se k oné nejasné myšlence, kterou jsem měl při první události. Ačkoli jsem o Bhagavánově moudrosti nikdy nepochyboval, ta vzpomínka si žádala vysvětlení, které mi tímto Mistr poskytnul.“

4 hodiny odpoledne. Mahárišimu je podána kniha, kterou si s nadšením stále listuje a u toho volá: „Rai, rai, rai!“ Jedná se o tamilský překlad díla *Sarvadžňánottára*, z níž Bhagaván před patnácti lety přeložil do tamilštiny 52 veršů, aniž by věděl, že existuje celý překlad díla, který vznikl ještě o deset let dříve. Pro Bhagavána je to velký objev. Rychle nalistuje verše, které jím byly přeloženy, a srovnává oba překlady. Nalézá jen nepatrné rozdíly, které jsou spíše dány úhlem pohledu – z jedné strany jeho čistá advaita a na druhé straně Šiva Siddhánta (*dualistická filozofie stoupců Šivy – pozn. překl.*). Verše čte s ohromnou radostí.

28. června 1948

8:30, po nočním lijáku je ráno velice chladné a svěží. Blízko Mahárišiho pohovky hoří mnoho kadidla. Mír, stejně jako vůně kadidla a květin, prostupuje vším. Přináší se tamilské noviny. Maháriši je otevře a vidí karikaturu Šrí C. Rajagopalachariara, našeho generálního guvernéra v námořní uniformě a s čepicí lorda Mountbattena, jeho předchůdce. Všechno na obrázku, s výjimkou tváře, patří lordu Mountbattenovi. Bhagaván se nahlas směje a obrací se k nám, aby nám vtip vysvětlil. Máme větší radost z jeho nevinného potěšení, nežli z toho uměleckého obrázku. Maháriši nakonec poznamená: „Lze to přirovnat k výtvaru *máji* – Skutečně je zahaleno neskutečnými obaly, právě tak jako je Rajaji schován v šatech Mountbattena.“

Pan C. sedí vedle pohovky Mistra a nahlas čte tento verš z *Vivékačudámání*: Obal blaženosti (*ánandamájakóša*) je plně projeven v hlubokém spánku, zatímco při snění a ve stavu bdění je projevený jen z části. Je to způsobeno zakoušením příjemných objektů.

Bhagaván to vysvětluje: V *sušupti* (hlubokém spánku) si člověk užívá veškerý oceán blaženosti jako král. Zatímco ve dvou zbývajících stavech rozsah blaženosti odpovídá postavení člověka, tedy od krále až po nuzáka.

Pan C.: *Sušupti* je často popisováno jako stav nevědomosti.

Bhagaván: Ne, je to čistý stav. Je v něm plné uvědomění, naprostá nevědomost náleží stavu bdění. Říká se, že *adžňána* (nevědomost) existuje jen ve vztahu k nepravé *džňáně* (poznání), která převládá v *džagrat* (stav bdění). Fakticky řečeno je *džagrat adžňána* a *sušupti* je *pradžňána* (moudrost). Pokud *sušupti* není tím pravým stavem, tak odkud přijde ke spícímu ten silný mír? Je zkušeností každého, že nic v *džagrat* nelze srovnat s dokonalým štěstím a blahem, které pochází z hlubokého spánku, kdy není přítomna mysl a smysly. Co to všechno znamená? Znamená to, že blaženost je jen uvnitř nás a že je nejintenzivnější, když jsme volní od myšlenek a vnímání, což vytváří svět a tělo. Šťastní jsem tehdy, když jsme v našem čistém bytí, které je brahman, pravé Já. Jinými slovy – bytí samotné je blažeností, kdežto duševní překrytí tohoto je nevědomost, a je proto příčinou bídy. Proto je také *samádhi*

popisováno jako *sušupti* v *džagrat*, kdy je blaženost čistého bytí, které převažuje ve spánku, zakoušena v bdělém stavu. Tehdy jsou mysl a smysl plně v pohotovosti, ale nejsou činné.

29. června 1948

8:30, z rádia, které je vedle Mahárišiho, se ozývají náboženské písně. Maháriši čte tamilské noviny, zjevně jej nezajímají. Ale ti, co jej znají, se domnívají, že veškerá jeho pozornost je soustředěna na hudbu. Nakonec si za zvuků flétny a tabla zdřímne.

Domnívám se, že se v noci jen stěží vyspí. Čas od času se vyhne sluhům a jde se sám projít. Z tohoto důvodu mají v těchto dnech tři z nich stálý dozor během noci dozor pro případ, že by šel Maháriši sám ven, upadl a poblíž by nebyl nikdo, kdo by mu pomohl.

1. července 1948

10 hodin ráno. Maháriši se vrátil ze své krátké procházky a jen se posadil, přichází malý chlapec, nesoucí dvě drobná manga, a místo aby je položil na speciální podnos pro dary, strká je Bhagavánovi do rukou. Maháriši se směje, jedno si vezme a druhé vrací dítěti, které jej okamžitě začne jíst. Maháriši se směje ještě více a říká: „Jak mu chutná.“ Chlapec, kousající do manga, se vrací ke své mámě.

25. července 1948

Maháriši poslouchá hudební program v rádiu a současně píše. Jako obvykle píše tak, že se opírá o podložku na jeho pozvednutém pravém koleni. Často přestává psát a poklepává prsty v rytmu hudby. V rádiu následuje legrační scénka v tamilštině. Dialog musí být nesmírně legrační, protože Maháriši jen stěží potlačuje smích. Chvilími je tím natolik přemožen, že přestane psát, nahlas se směje a sleduje odezvu okolí.

26. července 1948

9:30, Maháriši je vážně zabrán do rukopisu, který opravuje spolu s panem Višvanathanem, který se k němu posadil, aby provedl opravy podle pokynů Mahárišiho. Bhagaván usilovně přemýšlí. Nikdy dříve jsem jej neviděl tak ponořeného do myšlenek. Má široce otevřené oči a koule s nimi ze strany na stranu, dokud nenalezne tu správnou větnou konstrukci nebo pojem, který potřebuje. Pak se otočí k panu Višvanathanovi a diktuje mu.

Nyní je deset hodin a patnáct minut. Na procházku je již příliš pozdě. Sluha se už několik minut váhavě snaží na to Bhagavána upozornit. Ten se podívá na hodiny a volá: „Ó, la, la! Je deset hodin! Proč jste mi to neřekli? Podívejte se, deset hodin a oni mi to neřekli...“ Maháriši si rychle bere láhev s mazáním, maže si klouby a ve spěchu vstává.

27. července 1948

10:15, Maháriši pozval dávného stoupence, profesora Venkataramiaha a pana Višvanathana, aby se k němu posadili. Pan Višvanathan čte Šankarovu Átma-Bódhu, vždy jeden verš v sanskrtu a pak ten samý v tamilštině. Maháriši a profesor Venkataramiah sledují čtení s kopiemi knihy v rukou. Verše v tamilštině jsou překlady Mahárišiho, kterými se již asi týden zabývá. Tamilský překlad této knihy sice již existuje, ale Bhagaván s ním není spokojen.

2. srpna 1948

9:30, Šrí Maháriši je zabrán do psaní. Paní Mazumdarová, oddaná stoupenkyně z Bengálska, vstupuje do haly s podnosem plným ovoce a s lahví zabalenou do hedvábného papíru, kterou nese v ruce. Vše pokládá na stoleček určený darům. Vykoná prostraci a jde na své místo. Šrí Bhagaván si koutkem očí všímá láhve, a aniž by zvedl hlavu, volá sluhu, aby mu ji přinesl, což sluha vykoná. Bhagaván ji v klidu vezme a pečlivě čte štítek, jednou, dvakrát, dokonce i ta nejmenší písmenka. Pak nezáživně láhev vrátí, jako když dítě ztratí zájem o nějaký předmět. „*Eh, yenneh,*“ (odneste to, je to olej) říká sluhovi a pokračuje v psaní. Ohromující je síla jeho pozornosti a ukázka jeho zájmu o nejmenší detail, aniž by po tom sebemeně toužil, ať už je to cokoli pod slunce. Je udivující, nicméně i nádherně prostý.

17. srpna 1948

10:15, pan Rappold, Američan, otevírá své oči po meditaci, když se zdá, že byl do ní hluboce ponořený, a ptá se:

Rappold: Co by měl stoupenec udělat v čase smrti?

Bhagaván: Oddaný stoupenec nikdy neumírá. Spíše by se dalo říci, že již je mrtvý. (Pak se odmlčí a čeká na kompetentního překladatele. Vstupuje Dévarádža Mudaliar. Bhagaván pokračuje s odpovědí.) Co by měl stoupenec udělat v čase smrti? Co může dělat? Na co člověk myslí v průběhu svého života, takové jsou jeho myšlenky i v posledním okamžiku – světský člověk myslí na světské záležitosti a duchovní člověk myslí na duchovní věci. Ale *džňánin* nemá žádné myšlenky, je pořád stejný. Jeho myšlenky již dávno zemřely a s nimi také zemřelo i jeho tělo. Smrt, jako taková, pro něj neexistuje.

A ještě – lidé se bojí smrti, protože se bojí ztráty svého bohatství. Když jdou spát, tak žádný takový strach nepociťují. Třebaže se spánek podobá smrti, protože během něj se všechno bohatství rozpouští, v jejich srdcích to nevyvolává žádný strach, protože vědí, že druhý den ráno se opět potkají se svým bohatstvím. Džňánin žádný pocit vlastnictví nemá, je zcela prost strachu ze smrti. Je stejný jak před smrtí, tak po ní.

28. srpna 1948

Od časného ráno se lidé z města začali hrnout do ášramu, protože se rozšířila zvěst, že Maháriši zemřel. Mnoho z nich přišlo se slzami v očích, ale odcházeli šťastní, když jej viděli zdravého.

Šrí Bhagaván o tom večer všem vykládá a vtipkuje: „Nějaký člověk přede mnou ráno vykonal namaskár a pak mi řekl o fámě o mé smrti. Požádal jsem ho, aby hledal sám sebe.“

Dnes je tamilské výročí Bhagavánova příchodu do Tiruvannamalai (1. 9. 1896) a nějací nepřátelé ášramu si vymysleli tento žertík. „Bože, odpusť jim, protože nevědí, co činí,“ pomyslel jsem si.

5. září 1948

9:40, návštěvník předává Mahárišimu velice krásnou vycházkovou hůl. Zdá se, že je vyrobená z nejlepšího ebenového dřeva. Maháriši si ji vezme, otáčí ji ze všech stran a pečlivě si prohlíží každou část. Pak ji namíří zpět směrem k dárci, který naznačuje, že je to dar Bhagavánovi. Šrí Bhagaván odpovídá: „Co s ní budu dělat?“ a otáčí se ke stoupencům, kterým s úsměvem říká: „Kdysi jsem měl ve zvyku hole vyrábět a rozdávat je. Nyní jsem jimi obdarováván. Co mám s nimi dělat? Když si tuto hůl vezmu, zůstane tu nepoužitá, dokud ji někdo jednoho dne neodnese. Pak bude dárci smutný.“

Nebude pro něj lepší, když si ji vezme zpět právě teď? Ta hůl mu mě bude vždy připomínat.“ Stoupenci se smáli a návštěvníkova sklíčenost se změnila v radost, takže zvolal: „Vaše milost mě přemohla. Tu hůl budu ochraňovat celý život, jelikož byla posvěcena Bhagavánovým dotekem.“

22. února 1949

Doktor ášramu, Šankar Rao, s pomocí dr. Šrinivasa Raou, před dvěma týdny odstranil nepatrný výrůstek z levého lokte Mahárišiho. Loket je od té doby stále obvázaný. Ale dnes byl obvaz sundán a rána je odkrytá – předpokládá se, že se zahojí.

2. března 1949

17:15, velmi starý ašrámový *stapati*, hlavní sochař, který zde již, pravděpodobně kvůli nemocem svého stáří, dlouho nebyl, přišel vrávoravou chůzí a nesl ovoce jako dary. Když jej Maháriši uviděl, jak se blíží, jeho oči se široce otevřely a zářily mimořádnou radostí, jakoby spatřil dlouho neviděného přítele. Starý *stapati* to pozoroval a byl tak dojatý projevením Bhagavánova citu, že se celý třásl. Chtěl cosi říci o svojí lásce a úctě k Bhagavánovi, ale nevěděl jak. Nakonec podlehl svému nutkání a nedbajíc na pravidlo ášramu, které zakazovalo dotýkat se Mistra těla, padl na zem k Mahárišiho nohám a smáčel je slzami. Dva sloužící mu zvolna pomohli vstát a přistrčili mu sedátko do těsné blízkosti Bhagavánovy pohovky. Když se utišil, Bhagaván se ho zeptal na zdraví, proč tu dlouho nebyl a co se událo nového. Bylo to něco pozoruhodného, vidět Šrí Bhagavána tak hluboce dojatého opětovným setkáním se starým pracovníkem ášramu, který měl velký podíl na architektonickém řešení chrámu jeho matky, přesně podle pravidel předepsaných hinduistickými *šástrami*.

18. března 1949

Dnes skončil *Kumbha – Abhishekam*, obřad vysvěcení chrámu matky podle hinduistických ceremoniálů. Chrám matky byl postaven nad hrobkou Mahárišiho matky, které je známa jako Mathrubhutéšvara. Obřad začal 14. tohoto měsíce. Davy lidí z celé Indie, a zejména z okolních vesnic, se od 13. března začaly hrnout do ášramu.

Slavnost Yagna začala 14. 3., ve 20:30, kdy Šrí Maháriši seděl na křesle a blízko po jeho levici seděl na zemi Šrí Šankaračárja z Puri, který kvůli slavnosti přijel toto ráno. Kolem dokola sedělo velké množství stoupenců, hostů a davy návštěvníků. Krátký obřad skončil v 9 večer, kdy byl Maháriši pobídnut, aby otevřel novou velkou halu, která je k chrámu připojená. Jelikož byl příliš slabý, aby otočil obrovitým klíčem ve dveřích, mladý *stapati* otočil klíčem za něj. Bhagaván byl odveden přímo do vnitřní svatyně chrámu, bylo mu pomozeno vyjít krátké schodiště, aby se dotkl kamenného *šrí čakramu* (posvátného obrazce), který stojí hned za *lingamem*, symbolem tvořivé síly, jež je skrytá v Beztvarém Duchu (*čít*). Pak jej odvedli zpět a Maháriši se poprvé v nové hale posadil na kamennou pohovku, pokrytou červenými poduškami. Lidé před ním ve skupinkách začali vykonávat prostraci. Po chvíli byl Bhagaván odveden ven a vyzdvížený do *yagasala* (*zde dočasný přístřešek, postavený pro dny oslav – pozn. překl.*), kde byl naproti nové haly vykonán krátký obřad. Pak už bylo na Mahárišim znát vyčerpání, a proto asi v deset večer ulehl do postele a odpočíval.

15. 3. ráno se dav lidí zvětšil asi na 10 000. Pohovka Šrí Mahárišiho byla umístěna na severní verandě nové haly. Po jeho boku hráli hudebníci na flétny, housle a tabla. Slavnost Yagna dosáhla vrcholu ve všech třech *yagasalách*, které byly za tímto účelem postaveny. Z tuctů speciálně vybudovaných ohnišť vyskočily plameny, živené čistým ghí a zvláštním druhem dříví. Plameny a kouř stoupaly k nebi

za hlasitého zpěvu více než stovky kněžích. Přesto to všechno utonulo v tisícerých hlasech zástupu návštěvníků. Byl to impozantní pohled. Nejtíší člověk v tomto nesmírném hluku byl Šrí Bhagaván, zcela vtažený do sebe a bez jakéhokoli zájmu o vnější dění. Ale jeho stoupenci věděli, že se těší z naplnění desetileté tužby přenechat příštím generacím duchovní dědictví nesmírné hodnoty. Tato touha nebyla jeho vlastní, ale patřila sarvádhíkarimu (*správci ášramu – pozn. překl.*), který si sobě myslel, že je jen nástroj Bhagavánovy boží vůle, která na něj není přenášená slovy, ale pouhou myšlenkou. Význam tohoto chrámu tkví v úctě k nadřům matky největšího světce a mudrce, jaký kdy vůbec žil. Maháriši sledoval výstavbu chrámu kámen po kameni a nejposvátnější části posvětil svojí návštěvou a dotekem. Sen se stal formou. Skončilo desetiletí neúnavného úsilí.

15. a 16. 3. davy lidí rostou každou hodinu. Byl to takový příliv návštěvníků z venkova, že 16. večer, když byly na vrchol *gopurams* (věží chrámu) vyzdviženy mosazné nádoby (kumbhas), jejich celkový počet byl odhadnutý na více než 15 000.

Vyvrcholení oslav přišlo ráno 17. 3. Od ubytovny pro hosty až po severní zeď ášramu to byla jedna kompaktní lidská masa. Ačkoli byl zástup lidí spořádaný, bránil pohybu a navzdory veškerému úsilí dobrovolníků se nepodařilo udržet příjezdovou cestu volnou. Byl očekáván první ministr státu Madrás – Šrí Omandur Rámasvámí Reddiar. Autem přijeli nejvyšší úředníci okresu a také mnoho vysoce postavených lidí Madrásu. V jedenáct dopoledne vyšel Šrí Maháriši ven, aby dal kněžím na *gopurams* znamení k zahájení *abhišékam* (závěrečného obřadu). Zlehka zvedl svoji ruku a na střeše chrámu začal obřad s koupáním. Pak byl odveden do vnitřku chrámu, aby položil svoji ruku na *lingam*, který byl právě usazen před *šrí čakram*. *Lingam* byl pak přiletován k jeho kamenné základně za pomoci 20 tolas (*indická jednotka hmotnosti – pozn. překl.*) zlata, na které přispěli stoupenci. Pak se Bhagaván vrátil do nové haly a usadil se na kamenné pohovce, přes kterou se táhl bílý baldachýn hedvábí vyšíváný stříbrem, jež daroval Maharádža z Darampuru. Potom byl zavolán sarvádhíkarí, Šrí Niranjánananda Svámí, aby se posadil naproti Mahárišimu. Paní Taleyarkhanová čte v angličtině krátkou řeč – chválu na Šrí Bhagavána, za jeho upřímnost, opravdovost a nepolevující úsilí při vybudování ášramu a chrámu, a pak jej věncí květinami. Proslov byl okamžitě, větu po větě, překládán do tamilštiny, což Bhagavána značně potěšilo.

Den zakončila hudba a písně aristokratických dívek z Madrásu, po nichž následovala chrámová hudba, která trvala až do půlnoci, kdy Šrí Maháriši odešel do postele. Takto skončila *Kumbha – Abhishekam*, série obřadů a ceremonií.

27. března 1949

Malá bulka, která byla minulý měsíc odstraněna z levého lokte Mahárišiho, když rána byla považována za zhojenou, začal znovu růst, takže dnes přijel z Madrásu s nástroji vynikající chirurg, dr. Raghavačari, aby bulku vyřízl. Šrí Maháriši přišel do kliniky ášramu v 9:40. Operace trvala 20 minut a skončila asi v 10:30. Bulka, která byla prozatímně diagnostikována jako neurom, je vrostlá dvěma vlákny do loketního nervu. Část je poslána na mikroskopické vyšetření. Věřili jsme, že chirurg provedl operaci dovedně a hlubokým řezem odstranil i poslední buňky, aniž by poranil loketní nerv, který ovládá předloktí a prsty. Ani on neočekává, že by se bulka vrátila. Maháriši byl v důsledku místně aplikované anestetické injekce celé odpoledne ospalý. Nikdo nedokáže říci, zda cítí nějakou bolest.

18. dubna 1949

Bhagavánova rána po operaci z 27. března není ještě zcela zahojená. Hojení je velice pomalé a naše úzkost není u konce. Před týdnem přišla zpráva, že se jedná o sarkom – zhoubný nádor pojivových tkání. Pak rána několik dní mírně krvácela. Ale nálada Šrí Bhagavána je jako vždy šťastná a třpyt v jeho očích není ani v nejmenší zkalený.

Dnes ráno mi nějaký malý, asi desetiletý chlapec, sedící po mém boku, řekl cosi v jazyce telugu. Protože jsem mu neporozuměl, šel pomalu k Mahárišiho pohovce, opřel se o ni a rychle něco Mistrovi říkal. Maháriši se na něj usmíval a byl k němu něžný. Pak se k nám otočil a vysvětlil, že chlapec před chvílí viděl, jak si Maháriši maže své klouby a nabídl se, že to udělá sám, protože podle něj je Šrí Bhagaván příliš starý na to, aby je důkladně promnul. Pak se Maháriši obrátil k chlapci a řekl: „Pokud se chystáš namazat klouby za mě, pak se taky musíš za mě najíst,“ a zavolal sluhu, aby mu dal banány. Ale než se ovoce přineslo, malý chlapec zmizel.

20. dubna 1949

Zdraví Šrí Mahárišiho působí třem doktorům, kteří o něj pečují, velkou úzkost. Stejně tak i jeho stoupenců. Jedna dáma, celá uplakaná, šla v slzách k Mahárišimu a prosila ho, aby své onemocnění předal jí, a tak se vyléčil: „Bhagávane, léčil jste jiné, musíte vyléčit sám sebe a ušetřit váš život pro nás, pro vaše stoupence.“ Bhagaván jí jednou či dvakrát pokynul, aby odešla, když však viděl její nesmírné znepokojení, nakonec jí s velkou něhou odpověděl: „Proč jste tak připoutaná k tomuto tělu? Nechte ho jít.“

Okolo páté hodiny odpoledne přišli k Bhagavánovi místní policejní úředníci a paní T. a sdělili mu, že vykonali všechna opatření pro úvodní obřad otevření chrámu, který tato dáma nechala vystavět nad *pathala lingamem*. Chtěli vědět, ve kterém roce byla pořízena jeho první fotografie v Tiruvannamalai a pár dalších detailů. Šrí Maháriši odpověděl: „Fotografie byla pořízena čtyři roky po mém příchodu, tedy v roce 1900. *Pathala lingam* stál původně na úrovni terénu před velkým chrámem, jak je tomu u všech dalších samádhi. Ale během času byl terén navýšen. O mnoho let později postavena tisíce sloupová *mantapam* (síň), a to asi 4 nebo 5 stop nad běžnou úroveň terénu. *Lingam* se tak dostal ještě níž, takže získal jméno *pátala* (podzemní) *lingam*. Tehdy jsem tam přebýval sám se slonem, který byl uvázaný v tisícisloupové síni.“ Návštěvníci pak vykonali prostraci a odešli. Ale Šrí Bhagaván ve svých vzpomínkách pokračoval: „Na různých místech velkého chrámu jsem pobýval půl roku, (*pátala lingam* z něj zabírá jen velmi malou část), od září 1896 do března 1897. Místní uličníci měli ve zvyku mě zlobit, a když jsem se ukryl v *pátala lingam*u, házely na mě zvenčí kameny a hliněné střepy. Stejně mě nemohly zasáhnout, protože jsem seděl v jihovýchodním rohu. Dovnitř se uličníci nikdy neodvážili, protože dole byla naprostá tma a na rozbité schody nebylo vidět.“

24. dubna 1949

Dnes poprvé bylo při léčbě Bhagavána použito radium (*pravděpodobně je míněna chloridová nebo bromidová sůl radia, podávána nitrozilně – pozn. překl.*). Každý je smutný, ale Šrí Bhagaván je jako vždy veselý, jen viditelně zesláblý. Ve tři hodiny odpoledne mu Kaljana Sundaram, oddaný stoupenec a bývalý pracovník ášramu, přinesl pohlednici od svého bratra, který se zajímá o Bhagavánovo zdraví. Kaljana Sundaram se ptá, zda Mistr podstoupil dnes ráno třetí operaci. Šrí Maháriši odpověděl: „Nebylo to operace, ale aplikace radia. Nádor roste zevnitř jako *lingam*, ale mě to neznepokojuje. Necítím žádnou bolest ani potíže. Doktoři odebrali vzorek tkáně a poslali jej do Ameriky, aby se

zjistilo, zda je možné použít radium nebo ne. Zatím nepřišla žádná odpověď. Jsou dva druhy nádorů – maligní a nemaligní – ať už je to kterýkoli z nich, zhojení nějakou dobu trvá. Nač si dělat starosti?“ Sloužící Venkata Ratnam z vlastního popudu po několika minutách odchází se něco zeptat a pak se vrací a sděluje Bhagavánovi, že do Ameriky nebyl žádný vzorek odeslán. Na to Maháriši zvolá: „Tak takhle to je?“ a mávne rukou, čímž naznačí naprostý nezájem. Usmíváme se nad jeho upřímností.

27. dubna 1949

Včera večer v 18:30 přijel Šrí Ramiah s dr. Nambiarem a dr. T. N. K. Všichni jsou dlouholetí stoupenci Bhagavána. Šrí Ramiah přistoupil k pohovce a opatrně se zeptal: „Co je ten ... vrídek ... na lokti Bhagavána?“ Šrí Maháriši odpověděl: „Ano, říkal jsem jim, ať do toho neřežou, ale doktoři trvali na tom, že má být odstraněn. Nechte to být, všechno bude v pořádku,“ a pokračoval ve veselém rozhovoru se všemi třemi. Oba doktoři mu doporučili, aby s rukou nehýbal a nekomplikoval tak aplikaci radia, a aby se rány nedotýkal druhou rukou. Maháriši nad tím mávl svojí pravou rukou, jakoby říkal: „Kvůli čemu takový povyk?“

Dnes, v 17:20 odpoledne, jen co se Maháriši vrátil ze své večerní procházky a posadil se, zapnul na svém stole větrák a dal se do čtení nějakých poznámek. Sluha Satjánanda začal ovívat jeho záda. Šrí Maháriši jej požádal, aby přestal, což sluha okamžitě udělal. O chvíli později přišel sluha Venkata Ratnam, tiše vklouzl za Mistra, který byl právě zaujat čtením, a také jej začal ovívat. Bhagaván je rychle upozoroval a otočil se přímo k němu: „Hleďme, jak velká je vaše *bhakti*! Jak jste se tiše dostal za mě a ovíváte mě! Pokud je vaše *bhakti* tak nesmírná, tak proč nejdete a neovíváte všechny stoupence zde? *Romba visešham... romba sarim*, oho! (velmi důležitý, velmi dokonalý)“ Pak mu řekl ještě nějaké výčitky a poznámky. Plných deset minut mluvil střídavě k nám a k Venkata Ratnamovi a stěžoval si na něj. Asi po hodině Maháriši vidí T. P. Rámačandru, právníka, sedícího vedle sluhy a znovu mu celou scénu zopakoval: „Pohledte na nesmírnou oddanost tohoto muže (V. R.)! Třebaže jsem se dnes ráno ohradil proti tomu, aby mě kdokoli ovíval, večer, když jsem četl, se skrytě dostal za mě a ovíval mě. Řekl jsem mu, že když má o mě takovou starost, měl by rovněž ovívat všechny mé stoupence. Říká se, že služba stoupenců je stejně chvályhodná, jako služba guruovi. (Otáčí se k V. R.) Ano, jděte a udělejte to. Myslí si, že jeho *tapas* je tak silný, že mě donutí se sklonit před jeho vůlí. *Romba nalladu, romba sari*. (velmi dobrý, velmi dokonalý)“

1. května 1949

Minulou noc, kolem deváté, dorazili z Madrásu tři doktoři a pořídili rentgenové snímky Maháriših paže. Dnes ráno se k nim přidali ještě další dva. Rozhodli se vysadit radium a sledovat výsledek. Prozatím to do značné míry zabránilo růstu. Asi před týdnem se všichni shodli na tom, aby se ruka amputovala, ale dr. Raghaváčari, chirurg, doporučil použít nejprve radium. Ale dnes už považoval amputaci za nevyhnutelnou: V 16:45 uviděl Šrí Maháriših samotného v koupelně a řekl mu: „Bhagaváne, chci k vám být upřímný, abyste z lékařského hlediska znal skutečnou a celou pravdu. Existují dva způsoby, jak se s tímto případem vypořádat. Zaprvé, odříznout tkáň až na kost, takže ruka pak bude prakticky nepohyblivá. Ten druhý je jistější a bezpečnější, a sice amputace celé levé paže až po rameno. Je to na vás Bhagaváne, abyste se rozhodl.“ Maháriši pár vteřin mlčel a odpověděl: „Jako vás já nechám, abyste dohlížel na své tělo, nechte prosím i mě, starat se o své.“ Jeden či dva stoupenci, kteří stáli na doslech, ustoupili a rozplakali se, protože cítili, že je to rozhodnutí o jeho smrti. Maháriši se pak s naprostou lhostejností vrátil do haly.

2 května 1949

Až do poledne zní chrámový zvon, doprovázen bubnováním, hlasitými modlitbami a *púdzou*, formálním ukončením slavnosti *Kumbha – Abhishekam*, která začala 14. března.

V 17:15 odpoledne hovoří Maháriši a Dévarádža Mudaliar o tamilské knize, která byla přeložená do angličtiny. Maháriši vypravuje z této knihy jeden příběh:

„Jeden pocestný přebrodil potok a posadil se na břeh, aby si odpočinul. Uviděl list, padající ze stromu. Polovina listu spadla do vody a druhá na zem. První polovina se proměnila v rybu a ta druhá v ptáka a vzájemně se začali přetahovat. Zatímco byl pocestný zcela zmatený tím, co viděl, přepadl jej démon a unesl do svého příbytku, kde bylo dalších 999 lidí, všichni podobně unesení. Byli to lidé, kteří odpadli z cesty cudnosti a zbožnosti. Bylo s nimi velice dobře zacházeno, démon, jejich hostitel, je krmil vybraným jídlem, dokud se s nově příchozím nezvýšil jejich počet na 1000. Tehdy se démon začal chystat, že je obětuje svému bohu. Lidé začali pocestnému ostře nadávat, že je příčinou jejich smrti. Děsivý strach ze smrti nasměroval jejich mysli k Bohu, k Pánu Subramanjamovi, který se tak zjevil, zabil démona a zachránil je.“

V noci podali doktoři Mahárišimu krevní transfúzi – asi dvacet uncí (600ml), což trvalo od 22:30 do dvou hodin do rána. Maháriši pak odmítl další láhev, protože by to narušilo jeho obvyklý program, který začínal v 5:30 ráno.

8. května 1949

Dnes ráno přijel z Madrásu velmi známý lékařský odborník v alopatické a ajurvédské medicíně, dr. Lakšmípathi. Než se podíval na ránu, ptal se Mahárišiho na pět tělesných obalů a tři těla, o kterých se píše v hinduistických písmech. Maháriši mu jak obvykle dal odpověď z hlediska *advaity* – aby se pevně držel toho, kdo myslí. Doktor se večer podíval na ránu a prohlásil: „Nevypadá tak špatně, jak jsem předpokládal,“ a nařídil dr. Šankar Raovi, aby použil jistou bylinu, kterou jmenoval, a o níž se zmínil, že dokončí zhojení rány.

Dnes se zdá, že nádor kvůli aplikaci radia zcela zmizel a rána je téměř uzavřená, ačkoli je její střed stále ještě ztvrdlý. Maháriši vypadá mnohem lépe a zdravěji. Jehla na aplikaci radia byla vyjmuta 5. května.

9. května 1949

10:30, poštou přišel malý pytel *kadakka* (mirabelek). Maháriši na něj pohlédl a řekl: „Och, *kadakka*, ty jím skoro denně,“ a ukázal na několik z nich, které ležely stranou. Učitel ajurvédy z Bangalore, Šrí Rámačandra Rao, vstal a řekl: „Pokud několik ořechů rozdrtíme a uděláme z nich mast, Bhagavánovo zranění se jistě zahojí.“ Všichni byli na rozpacích, že by něco tak prostého mohlo mít tak velký účinek. Bhagaván si toho všiml a s jiskrou v oku poznamenal: „Ó ano, je to doktor a má znalosti.“ Všichni jsme se rozesmáli a nejhlasitěji ze všech onen doktor ajurvédy.

Dozvěděli jsme se, že léčba radiem bude pokračovat až do 5. června, jelikož Bhagavánův nádor je nezvyklý neuro sarkom a ne běžná rakovina. Rakovinový nádor se chová tak, že pokud se z jednoho místa vyřízne, může se objevit na jiném, zatímco sarkom je lokální výrůstek, který se stále objevuje na jednom místě. Pokud se objeví na končetině, tak tím, že se končetina amputuje, je nádor jednou provždy vyřízen. Ale v tomto případě byl Šrí Maháriši rozhodně proti amputaci.

14. května 1949

Minulou noc přijela zvláštním vagónem Jeho Excellence, generální guvernér Indie, Šrí C. Rádžagopalačariar, spolu s Jeho Excelencí, guvernérem Madrásu, Mahárádžou z Bhavnagaru, a s jeho chotí Mahárani z Bhavnagaru. Přítomný byl i početný doprovod. Byl jim otevřen chrám nad *patala lingamem*. Hostitelka, paní Talejarkhanová přijala Jeho Excelenci dnes ráno přesně v 8 hodin ve velkém městském chrámu Arunácalaéšvary. Představila jim pana H. Tarapore, dárce finančních prostředků pro stavbu a architekta chrámu, jeho rodinu a několik dalších lidí. Pak pronesla uvítací řeč v angličtině, na kterou jí guvernér Indie odpověděl v tamilštině. Guvernér pak asi v 8:45 otevřel chrám, načeš se vrátil do svého salonního vozu.

Jejich Excellence Mahárádža a Mahárani z Bhavnagaru dojeli do ášramu a usadili se na dvou křeslech, přímo naproti Bhagavánových nohou. Jeho Excellence Mahárádža promluvil k Mistrovi anglicky a řekl, že již dlouho bylo jeho a manželčiným přáním obdržet jeho daršan, a že by se také raději posadily na podlahu než do křesel. Šrí Maháriši zůstal tiše, hledící do prostoru, jak to obvykle dělal, pokud nebyl zaměstnán nějakou činností. Hostitelka s nimi mluvila v jejich mateřském jazyce – v gudžerátí. Po deseti minutách vstali, uklonili se Mistrovi a odešli na bohoslužbu do chrámu matky v ášramu a také si prohlédli ášram. Po obědě se Jeho Excellence i se společností vrátila do Madrásu, když předtím na nádraží poobědvali s generálním guvernérem.

1. června 1949

Dnes ráno se konal malý obřad, který z nové haly udělal stálou halu pro daršan, v níž se bude od nynějška Šrí Bhagaván setkávat se stoupenci a návštěvníky. Po slavnosti byl přinesený velký blok žuly a byl umístěn do nejzazšího bodu za křídlo jižních dveří, kam ještě mohl Maháriši ze své pohovky dohlédnout. Z kamene má být vytesána jeho socha. Kámen byl namazán kurkumou, rumělkou a ovíván zapáleným kafrem, aby se tak zajistil úspěch sochaři, až se se svým dlátem a kladivem pustí do práce.

Minulý večer jeden dlouholetý žák Maháriši, nyní již velmi starý muž, vykonal před ním prostraci. Všiml jsem si, že má kolem svého levého lokte obinadlo a pomyslel jsem si, že to vypadá, jakoby napodoboval Šrí Bhagavána. Ani jsem nestačil tuto myšlenku dokončit, když jej Bhagaván zpozoroval a se smíchem poznamenal: „Ho, ho, vy se mnou soutěžíte! Máte zranění na stejném místě jako já.“ Všichni se rozesmáli, s výjimkou toho starého muže, jehož smysl pro humor jej v tuto chvíli zdá se opustil.

15. června 1949

Byl odstraněn obvaz. Je vidět nápadný otok, obklopený červeným prstencem, což nevěstí nic dobrého. Otok byl namazán benzoinem.

25. června 1949

Minulý večer kolem 9. hodiny, když byla prováděna masáž Mahárišiho levé paže, Maháriši požádal, ať je namasírováno také předloktí, kde je rána umístěna, protože zde pociťuje svrbění. Sloužící mu odpověděl, že mu doktoři nařídili toto místo nemasírovat, aby nedošlo ke krvácení. „Takhle je to?“ poznamenal Maháriši a sám masíroval ono místo pravou rukou, a to dosti energicky. Rána začala ihned krvácet.

Dnes ráno kolem 8. hodiny začal Šrí Bhagaván vyprávět: „Včera mi prof. Subbaramayjach říkal o léčbě nemocí silnou vůlí. Naznačoval, že bych si svoji ruku měl vyléčit vlastní vůlí. Požádal jsem nádor, abych přišel? Mohu mu snad říci, aby odešel? Přišlo to samovolně, tak co s tím pak mám já nebo má vůle co do činění?“ Zdá se, že se Maháriši rozhodl nechat své onemocnění zcela být, bez jakékoli stopy přání, ať je znovu vše v pořádku nebo úsilí po tom, udělat to nejlepší, co je možné. Kdyby byla na stěně za ním hrudka bláta, staral by se o ni snad více, než o svoji ruku.

5. července 1949

3. července doktoři odsouhlasili, že by už dále nemělo být radium aplikováno, protože poslední dávka spálila pokožku a obnažila živé maso. V každém případě Šrí Bhagaván již nepovolí použití radia, stejně jako nedovolí amputaci. Úřad ášramu proto povolala bylinkáře, který před léty ošetřoval zlomeninu jeho klíční kosti. Bylinkář dnes dorazil a s pomocí dohlížejících doktorů aplikoval nějaké rostlinné mazání.

3. července také dorazila Její Výsost z Mandi - Rani Saheba, se svým synem. Dnes bázlivě přistoupila ke Šrí Mahárišimu s prosbou, ať se sám vyléčí. Svým mírným, tichým hlasem žadonila: „Neopustím toto místo, dokud mi Bhagaván neslíbí, že sám sebe nevyléčí.“ Bhagaván jen mávl pravou rukou, odmítaje tak návrh jako naprosto bezvýznamný.

6. července 1949

Muruganar Svámí, velmi starý a významný žák, tamilský učenec a básník, předal Mahárišimu tamilskou báseň, složenou jím samým, kde se modlí k Šrí Bhagavánovi, ať se dožije sta let v dokonalém zdraví. Čte ji nahlas. Maháriši ji naslouchá a řekne: „Existuje příběh o světci Vaišnavovi, který, když se dožil sta let, tak se jeho oddaní modlili, aby žil dalších stovky let. Vy chcete, abych se dožil stovky, a pak se budete modlit za další stovku!“

15. července 1949

Zdá se, že se Bhagavánovo zdraví zlepšuje. Před několika dny odpadly kousičky nádoru a poslední z nich odpadl včera. Bylinkář dnes na ránu použil velmi dráždivou rostlinu, aby „vysál celou tu chorobnou hmotu“. Několik dní jsou také podávány léky i vnitřně. Večer muselo podráždění dosáhnout maxima, protože u Bhagavána způsobilo chvění a snad i zimnici, jak se zdá z jeho netečného, ospalého a omámeného pohledu, ačkoli si – jako vždy – nijak nestěžuje na bolesti nebo jiné potíže.

Ale když se Bhagaván v 16:45 chystal jít ven, bylo na něm vidět, že je mimořádně zesláblý. Celé jeho tělo se třásl, nohy byly zcela bezmocné, aby udržely jeho váhu, nebyl schopen ujít ani jediný krok. Všichni jsme se obávali, že se před našima očima zhroutí. Ale nějak to ustál a pak s pomocí sloužících odešel do koupelny, kde byla původně použitá bylina nahrazena novou, konejšivou. Při jeho návratu byla ještě zřetelněji vidět jeho slabost a ztěžka se vlekoucí nohy. Než překonal nesmírně vysoký kamenný práh do nové haly, díval se na nás a ve tváři měl znamení smrti. Napětí z námahy a zřejmě i z drogy, které zatížilo jeho srdce, bylo děsivé. Usoudili jsme tak podle hlasitého oddychování, které neustalo, ani když vyčerpaně klesnul na pohovku. Každý návštěvník, kolem tří stovek mužů a žen, zbledl a zůstal ochromen, dokud nám sloužící nedali pokyn, že se máme posadit. *(Při příchodu Bhagavána do haly bylo zvykem návštěvníků se postavit – pozn. překl.)*

Dokonce i v této vážné chvíli, kdy život visí na nejtenčí niti, byla mysl Bhagavána v první řadě zaujata starostlivostí o hosty a stoupence, protože jen co si trochu odpočinul, zavolal sloužícího Satjánandu, který při cestě do koupelny a zpátky zajišťoval Bhagavána tím, že podepíral jeho kyčelní klouby, a něco mu pošeptal. Později se ukázalo, že si Bhagavána jasně přál, aby se neměnila zaběhnutá praxe kolem podávání večeře, když všichni mlčky předpokládali, že bude večeřet sám v nové hale, protože není schopen dojít do jídelny na společnou večeři. Jídlna je umístěná poměrně daleko od nové haly, zejména od jejího jižního vstupu, kterým Maháriši obvykle vcházeli a vycházeli, a také musel překonat sedm příkrých schodů. (*Vzdálenost je cca 80m, autor popisuje vzdálenost s ohledem na Bhagavánův zdravotní stav – pozn. překl.*) Jít tam na večeři, znamenalo pro Bhagavána nejenom ujít celou vzdálenost pěšky, ale také překonat nesmírně vysoký práh nové haly a rovněž oněch sedm schodů, což byl větší úkol, než mu jeho zdravotní stav dovoľoval. Pár jeho význačných stoupců jej jeden po druhém prosili, aby svolil s večeří, kterou by jedl sám v nové hale, ale Maháriši odmítnul. Zastavil se nám dech, když v 19:30 zazněl úder zvonu, svolávajícího k jídlu, a my jsme viděli, že se chystá sestoupit z pohovky a jít. Když Bhagaván vstal, byl požádán, aby vyšel severním vchodem, který měl jen dva malé schůdky, což Bhagaván zamítnul tím, že šel k jižnímu chodu a slézal po jeho příkrých schodech. Chvilí se potácel, a když viděl sloužící, kteří jsou připravení jej zachytit, otočil se k nim a řekl: „Když mě necháte samotného, má chůze bude mnohem jistější,“ a pak odešel do jídelny bez jejich pomoci.

20. července 1949

Minulou noc se na Bhagavánovo zranění podívala doktorka a v soukromí mu řekla – někteří ze stoupců zde byli přítomní – že se není z čeho radovat, protože nádor nezmizel, a to, co odpadávalo z rány, byly jen výrůstky tkáně, která pak byla spálena žíravými bylinami.

31. července 1949

Víra v bylinkáře je ta tam. Nádor se zvětšil a Bhagavánovo zdraví se velmi zhoršilo. K tomu se přidaly večerní teploty a ztráta chuti k jídlu. 25. 7. přijel z Madrásu dr. Gurusvámí, známý lékař, aby se podíval na ránu. Vyjádřil velkou nespokojenost s tím, že byl Bhagaván léčen radiem a žíravými bylinami. Předepsal nějaké injekce. První byla aplikována v noci 28. 7.

Dnes ráno se napočítalo v ášramu osm doktorů. Další přijeli v poledne na velkou lékařskou poradě. Bhagaván je jako vždy šťastný a veselý, třebaže je jeho zdraví mnohem horší než bylo včera. Když spatří Krišnamurtiho, rentgenologa, sedícího v první řadě vedle známého stoupence, Balarama Reddiara, s překvapením zvolal: „Ale, jaká náhoda! On (radiolog) mi vždy připomene Balarama – stejná pleť, stejné vlasy i rysy – najednou sedí jeden vedle druhého. Balarama je starší bratr Šrí Kršny a tento Balarama je starší než Krišnamurti,“ a Bhagaván se srdečně zasmál.

Brahmíni v ášramu již po několik dní vykonávají zvláštní *púdžy* (hinduistické obřady) a *surjanamaskár* (uctívání slunce) za Bhagavánovo uzdravení. Maháriši dnes poznamenal: „Nač to dělají? Není snad Duch, který je ve slunci, i zde a všude?“

Kolem třetí hodiny odpolední se všichni lékaři shromáždili na poradě. Šrí Maháriši, se svým obvyklým soucitem chtěl, aby zavolali také dva stoupence – homeopaty. Byli přizváni jen aby byla uspokojena jejich písemná žádost, protože žádný z doktorů, s výjimkou jednoho, je nevezal na vědomí. V noci však byl jeden z nich požádán, aby pro Šrí Mahárišiho připravil jednu homeopatickou dávku, která bude podána zítra brzy po poledni.

2. srpna 1949

Kvůli večerní horečce dostal Maháriši čtyři penicilínové injekce, což dohromady obnášelo milión jednotek. Horečky to na dva dny zastavilo.

Včera bylo nařízeno, že s ohledem na mimořádnou slabost musí být Šrí Bhagavánovi poskytnutý co největší možný odpočinek a pohodlí. Žáci byli požádáni, aby navštěvovali Bhagavána jen na jednu hodinu ráno a jednu hodinu večer, v době obvyklých *parajánam* (recitování véd), takže od 9:30 již budou dveře haly uzavřené. Maháriši o tom nebyl informován, a tak když v 15:30 viděl, že dveře haly jsou stále zavřené a dorazily k němu zvěsti o nových opatřeních, vzbouřil se a nakázal, že dveře musí být ihned otevřeny. „Pro *daršan* přijíždí mnoho lidí až z velké dálky,“ namítal „a nemůžou čekat až do večera. Nesmí být zklamaní. A za druhé – pokud ty dveře zůstanou zavřené, lidé budou mít podezření, že se děje cosi vážného a shromáždí se celé město. Za třetí, když omezíte stoupence jen na tyto dvě hodiny, některým z nich se to nemusí hodit, budou s tím mít značné potíže apod.“ Dveře byly otevřeny, ale stoupci byli decentně žádáni, aby svojí přítomností nepůsobili Mahárišimu nepohodlí, čemuž se většina z nich přizpůsobila. Na nadcházející úterý připadl hinduistický svátek. Tehdy do haly proudí stálý dav vesničanů, kteří si přišli pro *daršan* a pak jdou vykonat *pradakšinu* kolem posvátné hory Arunáčaly.

Také dnes zůstává nová hala otevřená jako je zvykem, ale stoupci navštěvují Bhagavána jen během dvou určených hodin, s výjimkou několik mála z nich, kteří na přesvědčování nic nedali. Dnes večer se ani nerozezněl chrámový zvon.

7. srpna 1949

Ačkoli bude zítra úplněk a tedy i den, kdy je Maháriši ostříhán, byl nakonec ostříhán již včera. Od včerejška už se také nekonají *parajány* a stoupci nemohou přicházet do haly. Mohou vstoupit jen návštěvníci, kteří vykonají pozdrav a ihned musí odejít. Žáci mohou vykonávat pozdrav mimo halu.

Minulou noc přijel Raghaváčari. Ještě před ním se přivezly všechny nezbytné nástroje, krevní plazma atp. pro dnešní operaci. Dnes v 7. hodin ráno také přijel autem dr. Gurusvámí. Šrí Maháriši odešel na ošetřovnu již za časného rána, aby byl připravený na operaci. Do levého ramene dostal injekci s novým narkotikem novokainového typu a rovněž i jednu injekci omnoponu, alkaloidu opia, která jej napůl uspala, aby se ztišila bolest z operace. Má to být nekrvává operace vykonaná s pomocí elektrického skalpelu, což není ve skutečnosti nůž, ale tupá jehla poháněná elektřinou. Jehla pouze uvolní tkáň, která má být odříznuta a elektrický proud pak tkáň odřízne a současně zastaví krevní cesty, takže výsledkem je, že rána nekrváčí a zmenší se riziko infekce.

Operace začala kolem 8:15. Chirurg si dal pečlivě záležet na tom, aby v ráně nezanechal ani jedinou patologickou buňku. Musel tak řezat velmi hluboko a přitom nepoškodit loketní nerv. Operace trvala asi dvě a půl hodiny, pak byla ruka vložena do sádrové dlahy a pevně obvázána. Krátce po začátku operace měl Šrí Maháriši problémy s dechem, což chirurga polekalo, takže operaci přerušil a podal transfúzi krevní plazmy. Postupně byly podány dvě láhve, což ale nestačilo, takže se od rentgenologa a dalších vzala čerstvá krev. Něco bylo smícháno s krevní plazmou a nějaká krev se podala bez míchání. Dohromady to bylo 250 kubíků krevní plazmy a 650 kubíků krve.

Od 8 hodin od rána začali do ášramu proudit stoupci z města a celé jižní Indie, takže už od 10:30 strážníci a dobrovolníci museli začít usměrňovat dav návštěvníků. Všichni přicházeli k ošetřovně, která byla uzavřená a byla před ní postavena stráž. Přesto se do ošetřovny nacpalo množství různých doktorů, další zase chodili dovnitř a ven s tím, že mají nějaký úkol apod. Trvalo to asi až do 10:45, kdy

vyšel ven Šrí Niranjánananda Svámí s dr. Gurusvámím a zneklidněnému zástupu lidí sdělili, že: „Operace byla úspěšná, ale Bhagaván dnes musí jen odpočívat a nesmí k němu nikdo chodit. Stoupenci se mohou v klidu rozejít. Zítřka bude možné mít Bhagavánův daršan, pokud to lékaři povolí.“

Zástup se zvolna rozcházel, ale asi kolem 5. hodiny odpoledne se začal znovu shromažďovat. Když se k Šrí Mahárišimu doneslo, že si velké množství stoupenců dělá o něj starosti, trval Maháriši na tom, že půjde do nové haly. Doktory to vyděsilo, ale nakonec souhlasili s kompromisem, že Maháriši vyjde na verandu ošetřovny a odtud bude udělovat *daršan*. Oddaní stoupenci se sami seřadili do zástupu, který postupoval k Mahárišimu. Každý se jen hluboce uklonil – vykonávat prostraci nebylo povoleno, nebyl na to prostor a čas.

9. srpna 1949

Maháriši se včera cítil značně nepohodlně, v důsledku sádrového obvazu na své ruce. Zranění jej nesmírně svědilo, ale přes sádru nebyla možná masáž. Sádra byla odstraněna dnes v 11:30 a ve 12:45 Maháriši náhle vstal a od ošetřovny scházel dolů směrem k nové hale. Ošetřující lékaři byli zcela vyvedeni z míry. Hnali se k němu, lomili rukama a zkoušeli cokoli, jen aby jej dostali zpátky do postele na ošetřovně. Nebo přinejmenším, aby vydržel alespoň do dopoledne. Ale bylo to k ničemu. Bhagaván doklopýtal do koupelny a odtamtud do nové haly. V 17:15 bylo lidem povoleno, aby vcházeli východními dveřmi, vykonali prostraci a pak odešli jižním vchodem.

Dnes ráno, třebaže je Bhagavánova teplota normální a cítí se lépe, není nikomu povoleno vstoupit do haly, dokonce ani tam vykonat jen prostraci. Lze to provést jen na vnější straně jižních dveří, které jsou otevřené, ale zatarasené závorou. Stoupenci tak mohou Mahárišiho vidět, nesmí však vstoupit dovnitř.

Stůl na přinesené dary, který obvykle stojí blízko pohovky, byl dnes umístěn vně jižních dveří, takže lze na něj položit květiny a ovoce. Maháriši dostává injekce penicilínu, aby se předešlo otravě krve.

14. srpna 1949

Rentgenolog dr. P. Ráma Rao z Madrásu přišel dnes v pět odpoledne. Kousek radia spojil s voskem a umístil do rány. Ruku pak obvázal sádrovým obvazem, takže i když se s rukou pohnulo, radium by měl zůstat na místě. Množství muselo být matematicky přesné – jeden větší kousek byl umístěn do středu a dva menší na oba konce rány. Kousičky radia jsou uzavřeny v obalu ze zlata a jejich radioaktivita je smrtelná. Manipuluje se s nimi jen pomocí nástrojů. Účinnost každého kousku je 200 až 400 let.

I když je to už týden po operaci, hojení rány ještě nepočalo. Říká se, že je to důsledkem slabosti Bhagavána.

Dveře nové haly jsou stále zavřené. Prostrace jsou vykonávané vně jižních dveří.

15. srpna 1949

Sluha Krišnasvámí dnes na počest indického Dne Nezávislosti otevřel dveře haly a nechal návštěvníky vykonávat prostraci uvnitř.

18. srpna 1949

Dr. Šankar Rao, ášrámový lékař, odstranil kousičky radia a našel v epitelu zdravou tkáň, což je známkou hojení. Pokud se do měsíce v ráně neobjeví žádný výrůstek nádoru, mohlo by dojít k celkovému uzdravení.

Hala je otevřena až od 15. hodiny, a to jen pro vykonáno prostrace. Šrí Maháriši dostává jídlo v hale na stole, který je v úrovni jeho pohovky. Stále myslí na své oddané, kteří ho postrádají v čase jídla. Včera se zeptal: „Kdy budu moci jíst v jídelně s ostatními?“

Kolem 15:30 přijel z Madrásu s rodinou dr. Ráma Rao, aby se podíval na ránu a řekl, že by se neměly dělat žádné prognózy, dokud neuplynou tři týdny.

24. srpna 1949

Dnes se po několika týdnech konají zpěvy *paraján* a od nynějška budou nadále pokračovat každé ráno i večer jako dřív, pokud to dovolí Bhagavánovi zdraví. Během zpěvů mají stoupeneci povoleno sedět v hale. Dnes také poprvé od 6. srpna zvonil velký zvon ášrámového chrámu. Bylo to v průběhu večerní *púdzhi*.

Šrí Maháriši vypadá dobře a i jeho chůze je rychlejší. Ale zdá se mi mnohem hubenější, než byl před operací. Občas žertuje se sloužícími. Bolest, kterou pociťoval před a při aplikaci radia, ustupuje. Do jisté míry tomu přispěly láhve s horkou vodou, kterými se rána zahřívala.

Před několika dny bylo k večeru do ášramu přineseno mládě leoparda. Přivedli jej k Mahárišimu, který ho pohladil a upřeně se na něj díval. Sarvádhikari je na mládě velice milý. Z lásky jej poplácává po zádech a pak mu daruje tři šálky mléka, které mládě lačně vychlemtá, jakoby to byla kočka.

27. srpna 1949

Na Mahárišiho zranění, které se již po několik dní zdálo zacelené a hojící se, se začala znovu odlupovat tkáň. V 16:30 dr. Raghavachari s pomocníky zavřeli asi na jeden a půl hodiny halu a odstranili malé množství odloupené tkáně, kterou vzali do Madrásu na testování.

Denně se zvětšuje Mahárišiho vyhublost. Je to vidět na krku a na nohou.

29. srpna 1949

Šrí Maháriši složil verš v tamilštině, který nesmírně rozradostnil jednu anglickou stoupenkyni. Ta, když se dočkala překladu verše do angličtiny, jej považuje za chvalozpěv na Pána Stvoření. Pak se ukázalo, že se jedná o recept na projímadlo, který Bhagaván vlastnoručně vepsal do deseti dlouhých řádků. Bhagaván se nemůže ubránit smíchu a každému ten „verš“ ukazuje jako nějaký školák, který složil první básničku.

11. září 1949

Dnes je poslední den *Suryajanamaskár* modliteb, které trvaly 48 dní a které dr. Gurusvámí doporučil vykonat, aby se Maháriši uzdravul. Modlitby byly čteny každý den v ášramu ve *Véda-Patasala*, a to brahmíny, kteří k tomu byli zvláště určeni. Ale dnešní den je závěrečný. Modlitba je recitována v hale ihned po obvyklé ranní modlitbě a trvá to dvě hodiny, od 7:40 do 9:40, než je u konce. Skládá se ze

132 hymnů, převzatých z *Ajurvedy*. Poslech nás velmi těšil. Přednes se nesl v něžném rytmu a byl čten s vroucností sedmi dobře sladěných hlasů mladých brahmínů, pod vedením jejich učitele.

Šrí Bhagaván vypadá lépe a zdá se, že se zranění hojí, třebaže velmi pomalu, což pozvedlo naši naději v celkové uzdravení. Nepochybně k našemu optimismu přispěli i recitace z *Ajurvedy*.

24. září 1949

Starší dáma, Mudaliar Patti, která denně po čtyřicet let a na vlastní náklady nosila ze svého domu Mahárišimu uvařenou rýži, dnes kolem půlnoci zemřela. Jakmile se zpráva ke Šrí Mahárišimu donesla, začal o ní hned hovořit a po celý den připomínal příběh z roku 1908. Tehdy k němu do jeskyně Virúpákša přišla Mudaliar Patti poprvé – bylo to rok po té, co k Mahárišimu přišla Ečammál. Hovořil o tom, jak k němu po celé ty roky s neutuchající oddaností Inula a sloužila mu z celého srdce. Maháriši se zeptal, kde bude pohřeb, a když se dověděl, že to bude na hlavním hinduistickém pohřebišti, prohlásil, že by to mělo být na místě, kde zemřela. Jeho příkazu se muselo vyhovět, a tak byla vykopána jáma nedaleko ášramu, na ohrazeném místě. Její tělo bylo usazeno do jógové *ásany*, do sedu se zkříženými nohama, jak se to obvykle dělá u těl *sannjásinů*. Pak byl položený květinový věnec, který se posypal posvátným popelem a kafrem a hrob se nakonec zasypal.

15. října 1949

Mahárišiho trápí velká bolest v jeho levém, revmatismem ztuhlém, koleni. Jeden z bráhmanských stoupenců mu podal homeopatické dávky hořčičku a fosforu. Koleno je nahříváno. Maháriši stěží dokáže jít. Aby se usnadnila Bhagavánova noční cesta do koupelny a nebylo nutné přecházet vysoký práh haly, což se stalo skutečným strašákem, bude od dnešního večera jeho postel umístěna v malém pokoji (který sousedí s koupelnou), až dosud využívaném jako sklad ložního prádla pro jeho pohovku a pro další osobní předměty Bhagavána.

20. října 1949

Dnes odjel Jusuf Meherali, předseda indické socialistické strany, který v ášramu, v blízkosti Mahárišiho strávil třináct dní, věnovaných zotavení a odpočinku.

5. listopadu 1949

Dnes bude úplněk. Mahárišiho jako obvykle čeká stříhání a holení. Večer se v hale nebudou zpívat *parajány*, ale v chrámu bude s ohledem na velký hinduistický svátek vykonána velká *púdža*. Kvůli tomu byl posvátný lingam pomazán čokoládovou rýží a byl vykonán *arati* (*hinduistický obřad – pozn. překl.*) Bhagaván byl usazen v křesle, umístěném na kamenném lotosu v hale, přímo před svatyní. Na podlahu se obou stran posadili stoupenci. Během *arati* byl Bhagaván zcela ponořený do sebe, jak tomu bylo téměř při všech náboženských slavnostech. Po ukončení *arati* mu bylo pomozeno přejít zpět k jeho poblíž stojící pohovce.

4. prosince

Dnes je svátek Deepam – úplněk v měsíci *Kartikai* – nejsvětější svátek pro hinduisty jižní Indie. Večer se na vrcholku Arunáčaly zažehne posvátný strážní oheň, který symbolizuje světlo Ducha všech srdcí a v celém vesmíru. Arunáčala, což je jiné jméno pro Šivu, okouzila Šrí Mahárišiho již před 53 let, když

byl dospívajícím mladíkem, a učinila z něj podstatu Své podstaty, nepoznatelnou od své esenciálního Bytí. Arunáčala, zdánlivá hora kamení, pro něj zůstala blaženým, univerzálním pravým Já a současně i žijícím guruem. Od založení ášramu je tento den každoročně oslavován světelnou výzdobou, modlitbami, čtením Véd a zpěvem náboženských písní, po nichž se různým způsobem nabízí *prasád*.

Šrí Maháriši dnes sedí na severní verandě nové haly, odkud má přímý výhled na vrcholek hory. Všude kolem dřepí stovky stoupenců. Někteří sedí na cementové verandě, ale většina na písčité půdě. Nedaleko jeho pohovky stojí velká mosazná nádoba, ze tří čtvrtina naplněná čistým ghee (přepuštěným máslem), z níž trčí silný knot, který bude rozsvícený ve stejný okamžik, jako strážní oheň na Arunáčale. Vzniká tak posvátný trojúhelník, kde dalšími body jsou vrchol Arunáčaly a velký chrám Arunáčalésvary.

Ale letošní oslavy jsou poznamenány smutkem. Dopřeje nám zdraví Bhagavána oslavu svátku Deepam i příští rok, nebo je tento poslední? Když jej vidíme, že jako vždy sedí veselý a rozzářený a s očekáváním hledí k vrcholu své milované Arunáčaly, nemůžeme si pomoci nebýt optimističtí. Tělo, postižené nejzhubnější formou rakoviny, operované chirurgy při mnoha příležitostech, popálené radiem a zmámené všemi myslitelnými druhy silných drog, nenese podle záře jeho očí žádné stopy utrpení. Jaký zázrak se nám tu předvádí!? Co je to za mystéria!?

Deset minut před západem slunce, v čase zažehnutí ohně, se na scéně objevil Šrí Niranjanananda Svámí. Do pasu nahý, čerstvě vykoupaný, s namalovanými symboly Šivy na ruce, hrudi a čele si stoupl bokem k míse na ghee, vzal toto darované ghee, přinesené převážně ženskými stoupenkyněmi a nalil jej do nádoby k podpálení. Jednu či dvě minuty před šestou náhle na vrcholu hory vyskočil plamen a ihned byl následován zapálením našeho ášramového ohně, které bylo doprovázeno čtením z díla *na karmana*, po němž začala série chvalozpěvů, náboženských písní atp.

Maháriši je na tom zdravotně docela v pořádku, ale když se sesune na pohovce, musí být nadzvednut vzhůru. Stejně tak potřebuje podporu, když vstane a jde. Svědčí to nejen o svalové ochablosti, ale i o ztuhnutí jeho kolena a kyčelních kloubů, stejně jako o nemožnosti použít levou paži. Na levé ruce může jen trochu pohnout prsty, pokud se do pohybu nemusí zapojit loket.

Asi před deseti dny Maháriši navštívil skladiště naproti zadnímu vchodu do kuchyně, aby si prohlédl zrenovovanou verandu. Když se na ni podíval, uviděl nade dveřmi skladiště nárys Arunáčaly se zapáleným strážním ohněm, který byl vyvedený v cementu. Maháriši se narovnal a řekl sloužícím, že to byla kopie jeho originálního náčrtku, který nakreslil na papír asi před dvanácti lety. Všichni pracovníci byli z jeho návštěvy nadšení, protože Maháriši byl schopen ujít šedesát metrů tam i zpět.

13. prosince 1949

Včera, asi kolem druhé odpoledne, přijel chirurg Raghavačari, podíval se na nádor a nařídil personálu, aby udělal nezbytná opatření pro operaci, jejíž termín stanovil na neděli 18. 12. Šrí Maháriši se jej zeptal, co by se stalo, když by se nádor nechal být. Dostal odpověď, že by se mohl mimořádně zvětšit a způsobit nejrůznějších zdravotní potíže a komplikace. Raghavačari ještě dodal: „Nyní není větší než malý citrón. Může být snadno odstraněn.“

Šrí Maháriši v těchto dnech hodně podřimuje a revmatismus jeho kolena je tak silný, že dva sloužící masírují jeho nohy a stehna téměř bez přestání. Jí velmi málo a často odmítá zvláštní porce nebo ovoce.

pondělí, 19. prosince 1949

Včera se v ošetrovně ášramu udělaly všechny přípravy na nedělní operaci. Ta však byla odložena na dnešek. Dnes ráno, asi v 5:30, vešel Šrí Maháriši pomalu na ošetrovnu. Operace začala kolem 6:15, před *Rahu kalam* (část dne, která má podle indické astrologie neblahý vliv na probíhající události – pozn. překl.) a trvala si do 7:30. Doktoři však vyšli ven až po 9:30, po té, co mu podali 400 kubíku krevní transfúze, povětšinou čerstvé krve.

21. prosince 1949

Šrí Maháriši je stále na ošetrovně a stoupenci, seřazeni do zástupu, se k němu odstanou jen na půl hodiny ráno a večer. Mohou se jen uklonit a musejí jít. Maháriši je velice bledý a malátný. Domnívám se, že minulou noc dostal analgetikum a prášky na spaní, aby si odpočinul. Ale nedostáváme žádné spolehlivé informace, nezveřejňují se žádné zprávy. Dozvěděli jsme se, že chirurg vyzval všechny úřady a autority, které by mohly Mahárišimu po lékařské stránce nějak pomoci, že mají nyní volnou ruku cokoli podniknout. Mezi stoupenci to vyvolalo nesmírný rozruch. Každý z nich přemýšlel o svém oblíbeném doktoru či specialistovi, ale nikdo si nedovolil někoho navrhnout.

Srdce stoupců tak zatemňuje temný mrak smutku a zoufalství. Mnoho žen, když spatří Šrí Mahárišiho vyčerpaného nemocí, se vrací z *daršanu* s proudem slz na tvářích. Každý se ptá: „Co teď bude dál?“

23. prosince 1949

Znepokojení ohledně Mahárišiho zdravotního stavu roste a s ním i stísněné pocity stoupců, takže včera mnozí z nich křičeli: „Homeopata, zavolejte homeopata!“ Výkřiky bylo slyšet až v kanceláři a po dlouhém jednání byl uprostřed noci odeslán telegram zkušenému homeopatovi v jižní Indii, Šrí T. S. Ajerovi, s žádostí, aby se ujal případu.

V sedm mi večer sluha Rangasvámí s ospalýma očima a unaveným pohledem řekl, že Mahárišiho bolesti se zvětšují a jeho vitalita je mnohem menší, než byla po poslední operaci. Pak dodal: „Čtyři lidé současně musí být celou noc vzhůru, aby jej z jeho pohovky postavili na nohy, když chce jít na toaletu. Nemá totiž ve zvyku používat nočník. Bhagaván sotva spí a skoro nejí. Jakmile spolkne trochu rýže, což je základ jeho diety, hned ji nechá odnést pryč. Vše, co sní, je jen nějaké ovoce, jablko a trocha okořeněné vody. My téměř nespíme... Co se dá dělat? Jeho rána je nyní značně veliká, pokrývá téměř celou horní část paže.“

24. prosince 1949

Brzy ráno přijel homeopat T. S. Ajer a celou hodinu na ošetrovně hovořil s Mahárišim. Šrí Bhagaván byl na něj velmi vlídný a zodpověděl všechny jeho otázky, což dělá zřídka. Vždy má v úctě lidi, kteří jsou starší než on. T. S. Ajer zahájil léčbu tím, že zvenčí očistil ránu měsíčkem lékařským a zítra jej podá vnitřně.

26. prosince 1949

Dnes přišel dr. Raghaváchari, prohlédl na Mahárišiho a promluvil si s homeopatem. Pak se vrátil do Madrásu. Od včerejška už Maháriši jí svoji rýži bez problémů. Večerní a ranní *daršany* pokračují. Každý se prodloužil na jednu hodinu.

2. ledna 1950

Minulou noc kolem 9. večer Mahářiši tiše vyklouzl z ošetrovny do své malé ložnice, kde přespal. Dnes, místo aby šel jako obvykle do nové haly, nařídil vynést svou pohovku z této malé místnosti do prostoru mezi jeho ložnicí a novou halou a poskytoval *daršan* od 9 – 10 hodin a pak od 17 – 18. *Daršan* se obešel bez obvyklý *paraján*. Večer byl náročný pro sloužící, protože stoupenci Bhagavána začali pořádat sbírku k jeho narozeninám, které tento rok připadají na 5. ledna. Všechny rozlehlé verandy a prostory směrem k Mahářišimu byly zaplněny lidmi, což zde znemožňovalo meditaci. Tlačence byla tak ohromná, že se zejména ženy musely usadit o něco níže v kokosovém háji, odkud také mohli vidět Šrí Bhagavána.

Mistr je slabý a napjatý z toho, jak se s jeho pohovkou pohybuje sem a tam. Tři sloužící jej musí zezadu podepírat, aby se jeho levá ruka nepohnula nebo se s ní něčeho nedotknul. Přesto se dokáže protlačit skrze velmi úzký prostor mezi zdí a pohovkou do své ložnice a zpět.

5. ledna 1950

Dnes je *džajantí* – Mahářišioho 70. narozeniny. Proslýchalo se, že sarvádhikáři se chystá Mahářišioho požádat, aby kvůli oslavě a *arati* šel do velké haly, kde je velké shromáždění stoupců. Máme z toho obavy. Bojíme se, aby překonání velmi vysokého prahu pro něj nebylo poslední kapkou. Ale k naší úlevě jsme ráno zjistili, že poskytuje *daršan* z obvyklého průchodu mezi halou a ložnicí. Seděl zde od 9 – 10:30, kdy bylo přineseno *arati* (*posvěcený oheň, obvyklý závěr hinduistické púdzhi – pozn. překl.*). Poprvé v historii ášramu nejlí Mahářiši své *džajantí* jídlo mezi svými stoupcy. Jeho ztuhlá kolena by mu nedovolila se posadit na zem. Navíc má zvláštní dietu, která vynechává čili papričky, tamarind, česnek, cibuli apod., jak to nařídil homeopat. Odpoledne udílí Mahářiši *daršan* od 3 do 6 hodin, tedy o dvě hodiny déle než obvykle, aby nezklamal *sádhaky*, kteří k němu přišli až zdaleka.

8. ledna 1950

Mahářišioho zdraví umožňuje prodloužit dobu *daršanu* na jeden a půl hodiny ráno i večer. Mělo by se tak stát od zítřka. Dnes dopoledne byl kvůli menšímu incidentu trochu nespokojený – zůstal sám v koupelně a neměl zde nikoho, kdo by mu pomohl. Osobně vyšel ven a pokáral sloužící za to, že v přítomnosti jiných projevují starostlivou pozornost, zatímco v soukromí jej nechali být. Požádal je, aby se na veřejnosti kolem něj tak nepředváděli. Dlouholetí stoupci ví, že tím neodmítá kompletní péči a upřímnou službu, kterou mu všichni poskytují jako milovanému člověku, ale aby se prostě nad sebou zamysleli.

20. ledna 1950

Dnes znovu začaly pravidelné recitace védských *paraján*, které byla přerušena 19. prosince. Recitace se nekonají v blízkosti Mahářišioho, jako dříve, ale uvnitř chrámu. Zpěv je slyšet až k nám na východní verandu, kde sedíme čelem k Mahářišimu.

8. února 1950

Homeopatická léčba pokračuje s lékem Thuja v 30 násobné potenci a dále se podává Nux Vomica kvůli zácpě. Od 6. byla Mahářišimu podávána Thuja v 1000 násobné potenci. Každé ráno třetina

dávky, poslední dnes. Nicméně od včerejška Maháriši cítí cosi nepříjemného kolem rány a objevilo se i jakési zbytnění tkáně, což správu ášramu vystrašilo, ale homeopat prohlásil, že je to v důsledku silných dávek léčiv a do týdne by to mělo zmizet. Sarvádhíkarí požádal jednoho anglického žáka, který vedl skupinu rebelujících proti homeopatovi, aby byl od nynějška každé ráno přítomen při převazování rány.

12. února 1950

Generál Bhatia, vojenský lékař, který je pověřený vládou státu Madrás, aby dohlížel na veřejné zdravotnictví, přijel na inspekci do Tiruvannamalai. Na žádost jednoho přítele se kolem 10. hodiny zastavil v ášramu a podíval se na ránu. Nelíbil se mu otok a doporučil penicilín, o kterém si myslí, že by mohl pomoci, pokud by otok byl výsledkem zánětlivého procesu. „V každém případě,“ poznamenal „bychom měli zjistit, o co se jedná.“ Ošetřující lékař, dr. Šankar Rao, tuto radu konzultoval s homeopatem, který se o Mahárišiho stará. Nakonec oba změnili názor a domnívají se, že otok může mít příčinu ve vysoké dávce homeopatik, a že by se do záležitosti nemělo s penicilínem zasahovat.

14. února 1950

Těsně pod místem operace z 19. prosince je nyní jasně pozorovatelný nový růst čehosi. Homeopat trvá na tom, že se jedná o otok v důsledku silné dávky léčiv. Podle něj otok: „brzy splaskne a léčba bude dokončena.“ Homeopat 16. února na čas odjíždí a o Mahárišiho se budou starat jeho přátelé.

15. února 1950

Před polednem přijel dr. Raghavačari. Podrobně zkoumal čerstvou bouli a prohlásil, že se opět jedná o zhoubný nádor. Bolest je tak značná, že i při sebemenším doteku ruky Maháriši ucukne. Na popud homeopata se shromáždili doktoři, sarvádhíkarí a někteří stoupenci, aby bylo rozhodnuto, co dál. Zatímco homeopat nepopíral znovuobjevení nádoru, zopakoval, že stále věří v možné vyléčení, pokud bude smět pokračovat v léčbě. Večer se konala druhá porada, která rovněž skončila bezvýsledně.

17. února 1950

Homeopat včera odjel. Jeho nástupce p. R. Ajer začal léčbu dávkou Silicia 30, podávanou jednou denně.

25. února 1950

Homeopat včera přiznal, že léčba byla neúspěšná a úplně ji ukončil. Byl povolán Moos (Malabaro Vaidya – doktor unani medicíny – *tradiční perská medicína; moos je označení funkce, není to jméno – pozn. překl.*), který přijel 21. února, a okamžitě převzal péči o Mahárišiho. Začal s vnějším ošetřením rány a aplikací projímadla. Ošetřujícím lékařem zůstal dr. Šankar Rao. Byl velmi užitečný při spolupráci s dalšími lékaři, které ášram ustanovil, a pomáhal v celkovém sladění různých druhů léčby. Svoji práci vykonává s ryzí pokorou, naprostou oddaností a tichem.

27. února 1950

Nádor začal krváčet, což *Moos* přičítá svým lékům. „Celá ta patologická věc odchází ven z organismu *Bhagavána*,“ to jsou jeho vlastní slova.

6. března 1950

Zdraví *Šrí Bhagavána* se viditelně horší.

14. března 1950

Nádor rychle narostl, jak co do velikosti, tak i ohledně bolesti a obtíží. *Třebaže Moos* pokračuje s léčbou, připustil, že není schopen rakovinu vyléčit a dokonce ani zmírnit bolesti. *Dr. Šankar Rao* podává *Mahárišimu* analgetika, aby mu ulevil od bolesti. Krevní testy, provedené před dvěma týdny, ukázaly jen 58% hemoglobinu, což je vážná chudokrevnost. Ale přes to všechno zůstává tvář *Šrí Bhagavána* jasná, klidná a usměvavá. Žádný povzdech, žádná grimasa bolesti, žádné obavy či nervozita nekazí klid jeho tváře či třpyt jeho očí. Přebývá ve svém obvyklém lesku, ve vyrovnanosti a laskavosti. Mír, který z něj po celou dobu vyzařoval, je cítit stále stejně. Nově příchozího by při spatření *Mahárišiho* nenapadlo, že uvnitř tohoto elegantního těla vězí tak zhoubná nemoc, která oslabuje jeho život minutu po minutě.

17. března 1950

15. března se dostavil *Dr. Raghavačari* a dva další doktoři. Prohlédli *Mahárišiho* a vydali písemnou zprávu, kterou úřad ášramu rychle uzamkl do železné truhly, což vede k domněnkám, že obsahuje špatné prognózy. V *Madráských novinách* se již několik dní objevují zprávy o zhoršujícím se zdraví *Šrí Mahárišiho*, zvláště v denících *English daily* a *The Hindu*.

Již několik dní je *Mahárišiho* tělesná teplota kolem 38°C. Jeho dnešní systola je 98, puls je vysoký, srdce tepe prudce, možná je zbytnělé. Kotník je oteklý a nádor se stále zvětšuje.

20. března 1950

Tamilský rozhlas a tisk šíří zprávy o nemoci *Mahárišiho* a výsledkem je včerejší velký příliv znepokojených návštěvníků z *Madrásu*, *Bombaje* a stoupenců z celého jihu. Jsou to tisíce lidí. Mezi nimi byl i *sir C. P. Rámasvámí Ajer*, bývalý ministr financí z *Travancore*, který přinesl *Šrí Bhagavánovi* nádherný věnec růží, velký jako stojící člověk.

Stoupenec z *Bengálska* přinesl od svého „kompetentního“ astrologa dobré zprávy. *Šrí Maháriši* prý „bude žít nejméně do července 1953, ale možná i dalších dvanáct let.“ Jeho onemocnění „není totiž zhoubný nádor, ale revmatický zánět,“ na který by doporučil jistou *basmah* (*siddha* medicína), kterou by tento stoupenec mohl sám zajistit v „absolutní čistotě“ od svého velkého *Kaviraje* (*siddha* doktor; specialista na *ajurvědu*, opět se jedná o funkci a ne o jméno – pozn. překl.) z *Kalkaty*. Ale *Moos*, který se o *Bhagavána* stará, to odmítl a doporučil ještě 4 dny počkat a pak, když by se *Mahárišiho* zdraví nezlepšilo, by snad mohl být *Kaviraj* povolán. Někteří stoupenec se zastávali jedné strany, další druhé. Výsledkem bylo, že *basmah* nebyl aplikován.

Zdravotní stav *Maháriši* se mezitím tak zhoršil, že již byl téměř nevladatelný a *Maháriši* trpěl extrémní slabostí. Včera ráno, když šel *Maháriši* do koupelny, se zapotácel a upadl. Jeho sloužící si

nebyli vědomi toho, jak nesmírně Maháriši zeslábl, a tak se chovali jako předtím, takže jej nedokázali při pádu zachytit. Naštěstí to byl jen mírný pád a obešel se bez následků.

24. března 1950

Včera večer Mahárišiho teplota náhle vystoupala na 38,3°C, zvýšil se i jeho puls, při poslechu hrudníku bylo slyšet šelest na srdci a zhoršil se i zápach, který šel z rány. Při návratu z koupelny v 18:15 pocítil Maháriši mdloby a narazil do své pohovky. Rychle byli povoláni dr. S Rao a Moos, kteří mu dali napít mléka z kokosového ořechu a nařídili absolutní odpočinek. Po čtvrt hodině se Maháriši zotavil.

26. března 1950

Minulý večer, po *daršanu*, bylo mimo halu velice rušno. Paní T. a M., pánové B., S. a Balaram Reddy a jeden či dva další se sešli k poradě, chvíli spolu, chvíli v malých skupinkách. Rychle přecházeli sem a tam, trvalo to asi 40 minut. Dozvěděl jsem se, že něco chystají. Později jsem zjistil, že žádali o souhlas zavolat *Kaviraje* a že souhlas získali. Ihned byl odeslán telegram do Kalkaty, aby bez meškání přijel. Moos ukončil léčbu.

27. března 1950

Maháriši trpí neustálým zvracením a nemůže v žaludku udržet dokonce ani vodu. Nemá žádnou chuť k jídlu, téměř nemočí. Nádor je nyní velký jako kokosový ořech.

29. března 1950

Kaviraj, který přijel dnes v 10 dopoledne, podal Mahárišimu první dávku léku naředěnou v mléce.

Slabost Šrí Mahárišiho je tak zřetelná, že od včerejšího večera bylo zrušeno jeho venkovní sezení při *daršanu*. Dnes stoupenci dvakrát denně procházejí kolem jeho dveří, kde se mu ukloní. Řadí se do fronty dole na zahradě, blízko místa, kde při *daršanech* stávala jeho pohovka.

Systola klesla na 88 a diastola na 60. Během dne podal *Kaviraj* dvě či tři dávky léku orálně.

5. dubna 1950

Monsignor Cartier-Brassen, známý francouzský fotograf, včera fotografoval Šrí Bhagavána. Může to být jeden posledních snímků Bhagavána. (*Což se také stalo – pozn. S. S. Cohen.*)

Poslední týden zůstává Mahárišiho zdraví víceméně stejné. Jeho zvracení a slabé močení nebylo trvalé, přesto se stav celkově nelepší, což brání tomu, aby se při *daršanech* vrátil na svoje venkovní místo.

Jeho Excelence – guvernér Madrásu – Maharádža z Bhavanagaru a jeho žena měli včera ráno v malé místnosti *daršan* Bhagavána. Pak se účastnili bohoslužeb v ášrámovém chrámu. Poté se zeptali na dva bílé pávy, které před několika týdny ášramu darovali, a odjeli.

18 hodin večer. Posledních 24 hodin Šrí Maháriši vůbec nemočil. Nádor je potažený něčím, co vypadá jako kvěťák. *Kaviraj* včera odjel do Kalkaty, když předtím svěřil léky a pokyny do rukou místního *Kaviraje* – dr. Parashurama Ajera.

6. dubna 1950

Na Mahárišiho těle jsou jasně patrné příznaky otravy krve. Za celý den jeho močení nepřesáhlo 30 ml. Poměr jeho červených krvinek se dostal na nové minimum a příjem potravy ani nestojí za řeč. Dr. Parashurma Ajer přišel, aby mě navštívil, a řekl mi, že požádal sarvádhikariho, ať zavolá z Kalkaty pomocníka *Kaviraje*: „Protože nesouhlasím s léky, které mi tu zanechal. *Tambara* (měďnatá) *basma*, o kterou jsem jej požádal, se mi zdá příliš silná s ohledem na současný zdravotní stav Bhagavána. Dal jsem mu jen velmi malé množství a mám strach dát větší dávku, i když to tak má podle pokynů být. Nechci nést následky tak silných léků, zvláště když nejsou předepsané a připravené mnou. Tento případ je beznadějný.“ Úřad ášramu později telefonoval *Kavirajovi*, aby poslal někoho kompetentního.

7. dubna 1950

Šrí Maháriši je na tom poněkud lépe. Je dnes méně ospalý a čas od času močí. Nařídil svým sloužícím, aby mu nedívali nic, o co si nepožádá: „Budu-li chtít vodu, řeknu si o ni. Nepřipomínejte mi ji.“ Šestkrát denně dostává v tekuté formě léky *Kaviraje*, což je pro něj únavné, aby je polykal: „Cože, zase léky!“ ozval se, když mu je znovu podávali. Řekl, že polkne jakýkoli tekutý lék, pokud mu jej odečtou z množství tekuté výživy, což je jediná forma jídla, kterou nyní konzumuje. Nechce vědomě odpírat lékařské ošetření, ale zkrátka je pro něj nemožné, aby dostal do žaludku více, než kolik zvládne. A pokud bude někým nemoudrým tlačení k tomu, aby si vzal více, pak vytrvá ve svém pasivním odporu proti všemu jídlu a lékům a žádný člověk zrozený z ženy jen nedonutí, aby zákaz zrušil. Jedině až pocítí, že trest, který svým vzdorem způsobil, odpovídá nátlaku, který byl na něj vykonán. Doktoři mírně oponují tím, že nedostatečné močení může být podpořeno pouze zvýšeným příjmem ovocné šťávy a vody. „A pokud se nenapiju?“ odpověděl Bhagaván a tím byla záležitost ukončena. Zcela nechává své tělo, ať si své zdraví či nemoc řídí jak nejlépe je možné. Nemá nejmenší snahu do toho zasahovat. Jeho mysl je stále ponořená v blaženosti. Je pravda, že jeho tělo trpí, ale to není žádný důvod, proč by se měla mysl vyrušovat a být tím spoutána. Pokud zemře – odehraje se to, je to v pořádku. Pokud přežije, pak to pro tělo bude ještě horší. Je to záležitost Boha, který tělo stvořil a buď jej udrží či odstraní. Je to jeho starost. Není to osobní Mahárišiho věc, aby zasahoval a dělal si starosti ohledně těla.

Systola klesla na 78, diastola je 50.

8. dubna 1950

Maháriši byl minulou příliš slabý na to, aby došel na toaletu. Byla mu přinesena židle s nočníkem, kterou používá. Již tři noci trpí krutou bolestí hlavy. Sloužící mu ulevují tak, že mu ji silou masírují. Bylo nám sděleno, že je to kvůli mimořádně nízkému tlaku.

9. dubna

Po večerním *daršanu* jsou na každé tváři známky úzkosti a smutku. Maháriši je naprosto apatický, téměř bez života. Trpí bolestí hlavy, škytavkou, extrémním vysílením. Dnes přijel syn *Kaviraje*. Je velmi mladý, neotesaný a naprosto nezpůsobilý k tomu, aby se takovýmto případem zabýval. V sedm večer podal Mahárišimu lék, ale ve 20:30 dr. Šankar Rao hlásí prudkou bolest hlavy, tep 100 úderů za minutu a systolu 76. Nastala debata mezi doktory, při níž byl přítomen i nový *Kaviraj*, Šrí Omandurar (první ministr Madrásu), bankovní úředník a jeden či dva další. Zaslechl jsem následující rozhovor:

Omandurar: Ano, musíme něco udělat, ale nesmíme už podávat žádné další léky. Nevím, co dělat. Nejsem doktor, ale léky už ne.

Bankovní úředník: Nechme *Kaviraje* ať pokračuje se svým přípravkem ... a uvidíme.

Dr. S. Rao: (zjevně ustaraný) Dobře, tak nechme *Kaviraje*, ať připraví externí aplikaci léku.

Kaviraj: Příprava mi bude trvat tak hodinu, ale jestli něco máte, tak mu to zatím můžete podat...

Bankovní úředník: Ano, než se to připraví, tak pokud doktore něco máte, tak mu to podejte.

Dr. S. Rao: (usilovně přemýšlí) Ne, nechme to až na externí aplikaci. (odchází pryč)

Stoupenci mají tušení, že dnešní noc je pro Bhagavána extrémně kritická. Přicházejí jeden po druhém, muži a ženy, je jich kolem sedmdesáti, a posadili se na východní verandu nové haly. Je ticho, že by bylo slyšet spadnou špendlík, a v hluboké tmě slyší, jak Maháriši škytá a do toho zní šepot sloužících. Sarvádhikarí vychází kolem 22:30 ze své kanceláře a vidí siluety shromážděných. Tuší přítomnost mnoha žen. Zvýšil hlas a ve směru skupiny zavolá: „Všichni se zvedněte a jděte prosím domů.“ Po chvíli váhání se všichni vstávají a tiše se rozcházejí.

Na poradě, která se konala dnes ráno ve 3:30, bylo rozhodnuto ukončit léčbu *Kavirajem* a vrátit se k alopatii. Bylo okamžitě telefonováno lékaři – stoupenci do Madrásu, aby ihned přijel se specialistou na srdeční potíže.

Maháriši je dnes tak slabý, že není schopen udělat ani tři kroky směrem k židli s nočníkem a dokonce ani použít nočník v posteli. Říká sloužícím: „Nechci jíst ani pít, tak nebudu muset potřebovat nočník. Když si vezmu jen trochu pití, uvnitř se to vstřebá a nebudu muset vstávat. Kromě toho, když spolknou více jak dvě unce (60 ml), mám pocit, jako bych se pozřel velkou porcí jídla. Obejdu se bez nočníku.“ Jeho vědomí je naprosto nezkalené.

Dnešní ráno nebyl povolený *daršan*. Když to Maháriši v 9 hodin zpozoroval, zeptal se, proč nebyly odhurnuty záclony a proč nebylo lidem povoleno, aby jej spatřili. Ale dále už v této věci nenaléhal. Později jsem se dozvěděl, že se domluvil s úřadem ášramu, že zklamaní stoupenci budou mít *daršan* večer v obvyklou hodinu – tedy od 17. – 18. hod. V tom čase se shromáždila nejméně tisícovka lidí. Mnoho stoupců již bylo mimo domov i několik týdnů, protože ví, že je to poslední šance být v přítomnost jejich milovaného Mistra. Fronty na *daršan* – jedna pro muže a druhá pro ženy – musí být kontrolovány tucty dobrovolníků z ášramu, kteří nutí stoupence téměř do klusu, aby měli všichni šanci alespoň letmo zahlédnout Mahárišiho a rychle se směrem k němu uklonit, a to vše v určeném čase. Dnes večer jsem spočítal, že k jeho dveřím přichází za minutu 17 – 20 návštěvníků. *Daršan* představuje pro Maháriši bez jakýchkoli pochyb ohromné vypětí, když ve svém nekonečném soucitu drží svoji tvář stále stočenou směrem ke stoupcům. Jeho pohovka je orientována z východu na západ a dveře, kterými se dívá na stoupence, jsou na jihu, takže po celou hodinu má stočenou hlavu jejich směrem a napíná si tak krk. Při jeho zdravotním stavu tom musí být pro něj nesmírné zátěž. Přesto odmítá přerušit *daršan* a dokonce jej ani nechce omezit na jeden denně.

Jeho dnešní výživu tvořila trochu džusu, rajčatové šťávy a kokosového mléka s hroznovým cukrem.

12. dubna 1950

10:30, vypadá to jako v předvečer soudného dne. Jsou před námi dny, které nás připraví o všechno, čeho se držíme, co je pro nás v životě cenné – naše útočiště, naše naděje, náš největší poklad – odejde náš drahý Mistr.

Maháriši dnes leží na pohovce s prázdným pohledem, vpadlými tvářemi, s bledou, voskovou kůží a zcela bez vitality. Tři sloužící usilovně masírují jeho nohy. Horní polovina těla je mimořádně citlivá a není možné se jí dotknout, aniž by to způsobilo prudkou bolest. Během půlhodinového ranního *daršanu* dokázal jen čas od času otočit svoji tvář ke stoupencům, ale většinou je apatický. Doktoři ukončili testy a zkoušky a nařídili striktní zákaz vstupu do jeho místnosti, který platí pro všechny. Každý se vzdal naděje s výjimkou astrologických nadšenců, které jejich víra přišpendlila k jejich šarlatánským horoskopům, grafům a proroctvím. Dva vysoce postavení lidé z úřadu ášramu se stále hádají s doktory, že Maháriši by mohl být vyléčen a ať nechají mladého *Kaviraje*, který dosud neodjel, pokračovat v léčbě. Na argumenty lékařů nahlíží s opovržením. Tito dva tvrdohlavci, povznesení nad lékaře, stále zatěžují Mahárišiho hrdlo, které jen obtížně polyká, zbytečnými léky. Je to jen jakýsi jejich vzdor, který má částečně původ v jejich hlouposti.

Ženy pláčou, muži jsou sklíčení. Sedí v tichu a všichni cítí, že je to poslední den. Maháriši je pořád při vědomí a občas řekne pár slov. Ale až do konce o nic neprosí, neříká, co by se pro něj mělo či nemělo udělat, nestěžuje si na bolest, s výjimkou, když jej zvedají nebo se ho dotknou na citlivém místě – pak a jen tehdy, jakoby sdílel neutrální zprávu, poznamená: „Toto je bod, který je na dotek bolestivý.“ Sloužící se dovtípí a dávají větší pozor, zvláště pak dnes, když je bolest tak krutá.

Ať už je ale nemoc jakákoli, Maháriši se nikdy nevzdá *daršanu*. Vynechal jej pouze během jeho dvou velkých operací loni v srpnu a v prosinci, kdy byl upoután na lůžku a dnes, kdy je v důsledku nadměrné slabosti zcela bezvládný.

20 hodin večer, Mahárišiho teplota je 35,5°C, puls rychlý a slabý, krevní tlak 68/36. Maháriši je malátný a bolí jej hlava, má velké bolesti v nohou. Když mu ráno nabízeli *kandži* (ovesnou kaši), řekl: „K čemu všechna tato kaše? Dejte mi podmáslí,“ to také Maháriši ráno i večer dostal. Občas se napil i vody. Už několik dní se říká, že předepsaná dieta mu pokazila chuť k jídlu a rozvrátila jeho trávení. Vše začalo homeopatem, který bezmyšlenkovitě vyškrtal to či ono z jeho obvyklého jídla a nahradil potraviny podle vlastních nápadů – bláznivý výstřelek. Pak přišel *Moos*, který nejenže přidal další omezení, ale také použil léky, které měli daleko k tomu, aby podporovaly chuť k jídlu. Následoval *Kaviraj*, s ještě přísnější dietou a větším množstvím silných léků, často podávaných opakovaně. Šrí Bhagaván dnes prohlásil: „Od začátku jsem vám říkal, že všechno toto není třeba. Ale kdo mě poslouchá? Nyní je můj žaludek tak zničený, že nemůže nic udržet. Nemám ani chuť na jakékoli jídlo. Moje chutě jsou zničené, jazyk ztratil svoji citlivost, a tak jsem k jídlu a pití nucen. Co mohu dělat?“

Dnes ráno vešel dovnitř k Bhagavánovi jeden jeho příbuzný, aby jej spatřil. I přes onemocnění si Šrí Bhagaván pamatoval, že dnes je výroční den úmrtí jeho otce (se kterým byl onen muž příbuzný), a tak se návštěvníka zeptal: „Vykonal jste dnes *shraddha* obřad? Přišli ti a ti (udává jejich jména)?“ To je důkaz, že jeho mysl je nejenom jasná, ale že také netrpí ztrátou paměti. Když po obědě přišel jeden ze sloužících, aby se ujal péče, Bhagaván se jej zeptal: „Už jste obědval?“

Večerní *daršan* trval také půl hodiny, za minutu se vystřídalo asi 30 osob. Po něm následovala stejná sklíčenost a úzkost jako ráno. Dr. Šankar Rao mi později řekl: „Dnes v noci se o Bhagavánovo tělo nebojím, protože reaguje jinak, než jak tomu bývá za podobných okolností. I když už jsme to vzdali, tak stále žije. Žádný člověk s krevním tlakem pod 80/50 nemá šanci být dlouho naživu a Bhagavánovo tělo je již více než deset dní pod těmito hodnotami a dne to bylo dokonce abnormálních 68/36! Co na to máme říci?“

V 22:15 nastaly extrémní bolesti hlavy. Sloužící tiskli a intenzivně masírovali jeho hlavu a nohy.

13. dubna 1950

Tamilský nový rok, 14. hod., ranní měření – Mahárišiho diastola se vyšplhala na 46, ale systola je stále na 68, puls 94, teplota 36,8 (normální, jaká ironie), počet dechů za minutu – 22.

Ranní daršan trval půl hodiny. Mahárišiho oči zůstaly zavřené, a když je občas otevřel, díval se spíše před sebe, než doleva, kde v řadě procházeli stoupeneci. Jeho strava se nyní sestává pouze z podmáslí.

22 hod., vzhledem k velkému množství návštěvníků z celého jihu, je jich skoro 1500, byl večerní *daršan* prodloužen na 45 minut.

Mnoho stoupeneců zůstalo až do pozdní noci, kdy se dozvěděli konečnou lékařskou zprávu. V 21:30 ke mně přišel dr. Krišnamurti, místní lékař a velký stoupenec, a řekl: „Osobně mám dojem, že tu není žádné bezprostřední nebezpečí. Bhagaván právě řekl sloužícím, ať jdou spát, jak se k tomu chystá i on. Jeho dýchání se nezdá obtížné a není ani žádné lapání po dechu.“

Pátek, 14. dubna 1950

Mahárišiho stav je velice nejistý. Celé ráno jeho stoupeneci strávili v tichém smutku a se zatajeným dechem. Po večerním *daršanu* je všem jasné, že tento byl poslední. Mistr je nyní opřen o velké polštáře, téměř sedí, hlava je zezadu opřená a dva sloužící jej hbitě ovívají, aby mu umožnili volně dýchat – takto začala bitva o poslední dech. V 19. hod dostává na 5 minut kyslík, ale viditelně to nepřináší žádnou úlevu a Maháriši slabě prosí, aby se s tím přestalo.

Situace je napjatá. Venku je kolem 500 stoupeneců, smutně čekají na posvátný poslední okamžik. Pokrevní příbuzní, pracovníci ášramu, několik dlouholetých stoupeneců a pár nových aspirantů střídavě vcházejí dovnitř, aby naposledy pohlédli na Mahárišiho. Když bylo celému shromáždění řečeno, že se blíží konec, jednohlasně začali zpívat tamilský hymnus, který Maháriši složil před dlouhými lety ku chvále Pána Arunáčaly: „Arunáčala Šiva, Arunáčala Šiva, Arunáčala!“, dokud to nenastalo, bylo asi 20:47. Mnoho stoupeneců, zasažených žalem, se bilo v hrud', ztratili kontrolu nad svými pocity a hromadně se hnali do malé místnosti, kde leželo posvátné tělo. Ale policejní úředníci okamžitě kolem místa utvořili zátaras, dokud nebylo tělo vyneseno ven a umístěno v centru velké nové haly a posazeno do jógové *ásany*. Všichni lidé se mu nyní mohli naposledy poklonit. Zpráva se jako oheň šířila do města a okolních vesnic, odkud se hrnuly ohromné davy. Od 21:15 zástup narostl natolik, že bylo nutné jej organizovat, aby každý dostal šanci na to projít kolem Maháriši a odevzdat mu svůj poslední slib věrnosti. Byl zformován zástup lidí, kde bylo na šířku 7 – 10 lidí, kteří musejí rychle procházet kolem Mahárišiho. I nyní (v 23:55) nemá tento zástup stále konce.

Kolem pohovky sedí tucty stoupeneců, zpívají Mahárišiho verše a další náboženské chvalo zpěvy. Jiní zase zůstali v tiché meditaci. Tělo nyní pokrývá santalová pasta a jasmínové květy. Stranou hoří kadidlo.

Kolem 21. hodiny, monsignor Cartier-Brassen, francouzský fotograf, který zde i s manželkou byl asi před dvěma týdny, mi pod dojmem zážitku sděluje: „Stala se naprosto udivující věc. Stál jsem na otevřeném prostoru před svým domem, když mě přátelé upozornili, ať se podívám na oblohu. Tam jsem spatřil jasně svítící meteor se světlým chvostem. Nebyl jako jiné meteory, které jsem už dříve viděl. Směřoval z jihu, pomalu se pohyboval oblohou a když dosáhl vrcholu Arunáčaly, zmizel za ním. Bylo to tak výjimečné, že jsme ihned přemýšleli nad významem viděného a okamžitě jsme se podívali na hodinky – bylo 20:47 – a hned poté jsme spěchali do ášramu, kde jsme zjistili, že naše tušení se stalo smutnou pravdou. Mistr vyplynul do *mahánirvány* přesně v této minutě.“ Několik dalších stoupeneců v ášramu a ve městě mi později řeklo, že onen svítící meteor rovněž viděli.

15. dubna 1950

Mnoho stoupenců bdí přes noc po boku posvátného těla. Někteří si na chvíli odpočinuli a vrátili se brzy ráno. Pokračuje zpívání a recitování Véd. Zástup uctívajících se tvořil až do 11:30, kdy bylo tělo vyneseno na jižní verandu. Bude se konat *púdža* a *abbišekam*. Šrí Niranjanananda Svámí – sarvádhíkarí – za pomoci svého syna Šrí T. N. Venkataramany polil a pomazal svatou hlavu Mahárišiho tucty hrnců mléka, podmáslí, tvarohu, pomerančové šťávy, rozmačkaných banánů, vody, kokosového mléka pod. Pak následovaly láhve růžové vody, parfémů všeho druhu a jemné oleje. Kolem krku jsou umístěny ohromné věnce z čerstvých růží a jasmínů. Celé tělo je posypáno květy.

Byla vykopána pohřební *samádhi* jáma o rozměrech 3,2 x 3,2m a něco přes dva metr hluboká. V jejím centru zedníci vyzdili malý prostor o velikosti 1,3 x 1,3m, obehnaný zdí z kamenů, žuly, vápence a cementu. Zbytek byl vyplněn mnoha fůrami písku, o kterém bylo řečeno, že je přivezený od posvátné řeky Gangy a z údolí Narbada.

V 18:30 složilo před tělem Mahárišiho slib věrnosti nejméně 40 000 lidí. Ve zdobených nosítkách, vyhrazených pro božstvo, bylo tělo odneseno z chrámu k samádhi. Zde bylo opět umístěno do jógové ásany do vaku z nejjemnějšího khaddaru, který pak byl naplněn čistým kafrem. Vak byl potom spuštěn do malé, ohrazené oblasti. Jáma byla následně až po okraj naplněna kafrem, solí a posvátným popelem, aby se k tělu nedostali červi a zabránilo se rychlému rozkladu. Jáma byla nakonec uzavřena zedníky. Zástup lidí byl tak mohutný, že jej dvacítká policistů zvládala jen stěží. Pan Kaikobad, původem zoroastrista, jinak stoupenec Mahárišiho, byl náhodou včerejší noc na terase jeho domu v Madrásu, kde viděl meteor, o němž včera mluvil monsignor Cartier-Brassen a další. Pan Kaikobad si jej intuitivně spojil s *mahásamádhi* Mistra a aniž by čekal na ráno, okamžitě si najal taxi a přijel co nejrychleji.

Slečna H. P. Petitová, sedící na balkóně svého domu v Bombaji, což je tisíc mil daleko, viděla v oné minutě meteor také a ihned uhádla jeho význam a napsala svému příteli do Benáresu, že Mistr odešel.

16. dubna 1950

Všechny anglické a tamilské noviny, přivezené dnes ráno z Madrásu, se široce a s palcovými titulky věnují odchodu Mahárišiho. Také informují o meteoru, který byl vidět na obloze nad celým státem Madrás, na ploše stovek a tisíců čtverečních mil, a to přesně ve 20:47, v noci 14. dubna. Meteor viděla spousta lidí z nejrůznějších míst a oznámili to tisku. Očití svědci byli ohromeni zvláštním vzhledem a chováním meteoru, takže tento zvláštní úkaz přisuzují odchodu velké duchovní bytosti. Takové množství důkazů mluví samo za sebe, pokud je vůbec nějakého důkazu třeba.

KONEC

(následují Zbylé vzpomínky na Ramanu)

Zbylé vzpomínky na Ramanu

Sulejman Samuel Cohen

Úvod

Těchto pár stránek představují zbylé vzpomínky, které si autor podržel z kontaktu s jeho božským guruem – Šrí Ramanou Mahárišem, jenž odešel do *mahánirvány* před více než 25 lety. Bystrý čtenář se nebude divit, že jich je tak málo; je jich spíše dost, když vezmeme v úvahu, že autorovi je 80 let a že od časů, které si pamatuje, až po dnešek, kdy byl požádán, aby vzpomínky sepsal, uplynula dlouhá doba.

Podstatnou část tohoto díla tvoří skutečné vzpomínky a jen malá část, která je datována a pojmenována, pochází z autorových zápisníků, kterých je nejméně 24, nemluvě o dvou speciálních, které sloužily jako zdroj pro jeho první knihu – *Guru Ramana*.

S. S. Cohen

srpen 1975
Šrí Ramanášram
Tiruvannamalai

Druhý nebo třetí den po mém příjezdu do Šrí Ramanášramu v Tiruvannamalai, v únoru 1936, jsem navštívil jediného cizince, který zde pobýval. Na velkého, mohutného muže jsem hlasitě promluvil ještě na prahu jeho dočasného bydlení: „Dobré ráno, pane Bruntone. Přináším vám pozdrav od pana A. Bose.“ Dostalo se mi hřmotné odpovědi, že on není pan Brunton, ale major Chadwick. Nicméně přesto jsem mohl vstoupit, když onen muž ukázal na židli a sám se ve svém křesle otočil čelem ke mně. Vstoupil jsem a ihned jsem prohlásil, že jsem asi před týdnem přijel studovat Mahárišiho učení a pokud zjistím, že je to jen mentální hlomoz, podobně jako západní filozofie, která všechna je jen teorií bez kousku zkušenosti, tak odejdu. Major Chadwick odpověděl: „Maháriši je úplně jiný. Pokud by on nepředstavoval ryzí zkušenost a praxi, pak už nikdo. Ohledně Bruntona jsem se doslechl, že přijede za pár dní.“

Pár dní nato jsem téměř sám seděl v hale. Maháriši se vrátil ze snídaně. Spatřil po mém boku knihu vázanou v kůži a zeptal se mě: „Co je to za knihu?“. Myslím, že ji považoval za bibli. Odpověděl jsem, že je to můj zápisník. Maháriši se usmál a řekl tlumočnickovi: „*Vellai Karan* (bílý muž) neudělá krok bez zápisníku.“ Tento úvod mě povzbudil, abych nadhodil téma sexu. Řekl jsem: „Pan Brunton a já jsme měli minulou noc bouřlivou diskuzi ohledně sexu a manželství. Nesouhlasil jsem s volnými mravy západu, zvláště pak s tím, jaký to má vliv na duchovní život. Co si o tom myslí Maháriši?“ Maháriši chvíli mlčel a pak poznamenal: „Pokud jde o sádhanu, tak *brahmačárijou* se myslí přebývání v *brahman*, v absolutní skutečnosti,“ pak odešel a nechal mě, abych si to přebíral po svém.

Je zbytečné říkat, že od počátku jsem skoro všechn svůj čas trávil v hale a zkoumal každou knihu s učením Mahárišiho, která se mi dostala do rukou. Čím více o něm a jeho učení čtu, tím více se můj názor na něj vyjasňuje. Uplynuly tři měsíce a kdykoli byl Bhagaván přítomen v hale, byl jsem tam i já. Trávil jsem tam tolik času, že prozpěvování *védských parajánam* bylo už pro mé uši nesnesitelné. Jednoho dne jsem šťouchl do Bruntona, sedícího bokem, a pošeptal jsem mu, že čtení Véd nezvyšuje můj duchovní vývoj, ale překáží mu, pokud tu vůbec něco takového jako vývoj existuje. Brunton mi naznačil, že o tom Bhagavánovi říkal. Když jsem později na stejné téma mluvil s Bhagavánem, ten prostě mlčel, jako kdyby nic neslyšel. Ale když jsem jako obvykle vstoupil druhý den brzy ráno do haly, Maháriši mě již čekal a jen co jsem se posadil, tak se otočil na tlumočnicka, který tu vždy v tomto meditačním čase byl přítomen, a řekl mu, ať se zeptá, proč nemám rád *védské parajánam*. Odpověděl jsem, že zpívání nebylo melodické, což v srdci způsobí spíše vyprahlost než bhakti, a že se mi zdá, že mladí brahmíni neví, co zpívají. Bhagaván se zasmál a řekl, že to bylo tím, že jsem na zpěvy nebyl zvyklý: „Dnes večer uvidíte, jak se hala v době zpěvů zaplní. To dokazuje, že se to lidem líbí. Pokud si na to zvyknete a pochopíte účel zpěvů, také se vám to zalíbí.“

Sotva Bhagaván dohovořil, vstoupila dovnitř rozhněvaná žena z Andhry, vykonala před Bhagavánem prostraci a začala křičet: „Vraťte mi mého manžela. Vzal jste mi ho, tak mi ho musíte vrátit. Hladovím a on je bez práce. Škola, kde pracuje, už jej v žádném případě nechce. Chodí si sem, aniž by se zeptal, jestli smí odejít. Jeho takový první i druhý hloupý kousek ve škole přehlédli, ale takovou živelnou volnost mu nemohou dovolit napořád. Prosím, zařídte to, aby žil normální manželský život a aby z něj byl zodpovědný člověk.“ Člověk, kterého se to týkalo, byl schoulený blízko severního okna a tiše smál. Bhagaván ženě řekl, že s chováním jejího manžela nemá nic společného: „Hala je otevřená dnem i nocí. Každý smí kdykoli vstoupit nebo jí opustit. Váš manžel je zde. Nechte ho, aby sám řekl, jestli jsem je někdy žádal, aby sem přišel či chodil.“ Dotyčný muž začal náhle vykřikovat: „Tak kdo by mě nutil přijít, nebýt vás? Po *daršanu* Šrí Aurobinda jsem nasedl do vlaku, abych jel do Andhry. Ale když jsme přijeli do Villupuram, mé nohy odmítly vstoupit do vlaku, který jel

do Andhry, a zavedly mě do vlaku, který jel sem. Kdo to udělal, když ne Bhagaván? Pokud mě Bhagaván propustí, jsem zcela svolný vrátit se domů.“

Bhagaván drzostí toho muže téměř oněměl. Bhagaván s tím vědomě neměl nic společného a muži řekl, že to byla jeho vlastní představitivost, která si tento příběh vymyslela. Že to byl klam a ne skutečnost, a že nejvíce uvítá, když se vrátí domů se svojí ženou. Muž odpověděl, že by se mohl vrátit za dva či tři dny, teď ne: „Ať jde ona. Já přijedu později.“ Žena odpověděla, že by se mohla vrátit a rychle odešla mimo halu, kde měla ještě malý rozhovor se svým manželem. Zřejmě ještě ten den odjela z Tiruvannamalai, protože jsme ji od toho dne již znovu nespatriili, zatímco jejího manžela jsme po zbývajících 13 či 14 let Bhagavánova života zde vídali mnohokrát.

Po večeri mi Brunton při krátké procházce doporučil, abych se neukvapil při posuzování Mahářišihovo vlivu a jeho učení a že odpověď, kterou mi dal Mahářiši dnes ráno ohledně *Védských Parajánam*, jasně naznačuje, že bych měl čekat. Tak jsem čekal.

Uplynul nějaký čas a zjistil jsem, že jsem splynul s klidným životem v ášramu. Žil jsem v mé nově postavené chatrči z bláta v Palakottu. Od mého příjezdu postupně uplynuly čtyři, pak pět a šest měsíců. Čekal jsem, ale také jsem si začal všimnout nové orientace v mé uvažující mysli. Byla to věc, kterou jsem předtím nepocítoval. Uvnitř mého vědomí se odehrával jakýsi zvláštní, pomalý, ale neobyčejně jemný pohyb a byl jsem zvědavý, co by to tak mohlo být a zda je si toho vědom také Mahářiši. Pozoruje mě z těsné blízkosti, jsem vždy nedaleko noh jeho pohovky, tak si myslím, že bude pro něj snazší to posoudit, než kdybych byl od něj vzdálen. Samozřejmě, že se v mé hlavě skrývá názor, že guru vždy dohlíží na své stoupence. Ale jak jsem později zjistil, Bhagaván nic takového nedělal. Byl vtělením Svrchované Netečnosti. Ať už o tom věděl cokoli, neprojevil sebemenší náznak. A důvod toho jsem zjistil až po několika letech strávených v jeho bezprostřední blízkosti a obohacených jeho zkušenostmi. Ale nařknout Bhagavána z něčeho takového – z netečnosti – se mi dnes jeví jako kacířství.

Jeho striktní nezúčastněnost, která se mi zpočátku zdála naprostou necitelností ze strany Mahářišihovo, stála proti tradiční účasti gurua, který podporuje duchovní vzestup svých žáků. Po létech se však ukázalo, že jeho přístup je mnohem účinnější v očistění, napravení, vedení a uzrání vědomí jeho stoupenců, než u tradičního přístupu. Bez této odloučenosti je guru s růstem žáka svázaný, je stranický a činí rozdíly, což má zhoubný vliv na jeho plán pomoci, a z těchto příčin to končí promrháním jeho neobyčejné koncentrační síly, což je podstata působení gurua.

Sebezapření či podrobení se je základním kamenem sádhany, vedoucím přímo k samotné *mukti* (osvobození). A naprostým podrobením se, je podrobení se Mahářišimu. V tomto ášramu, stejně jako v jiných, bezpochyby vždy byla řada stoupenců, kteří klamali sami sebe, když se snažili u Mahářišihovo získat osobní přízeň. Ale Bhagaván se od svého neutrálního duchovního postoje směrem k nim nikdy neodklonil. Bylo to v jejich vlastním zájmu a prospěchu. Vždy zodpovídal duchovní otázky, ale během mých čtrnácti let, která jsem s ním strávil, se nikdy nepokusil vědomě udělit sebe-realizaci dotekem, mentálním přenosem či nějak jinak. *(I z tohoto pravidla existují výjimky. Annamalai Svámí vzpomíná na hluboký duchovní prožitek, který zcela změnil jeho dosavadní život v ášramu, a který byl vyvolán záměrným tělesným dotekem Bhagavána. – pozn. překl.)* Mimovolné *siddhis*, božské síly vrozené pravému Já, následují *džňána-gurua* jako jeho stín a v pravý čas, aniž by je *džňánin* vyvolával, způsobí zázračnou přeměnu ve vědomí žáků. Nemluvíme o předstíraných *siddhis*, kterými se ohánějí „jasnovidci“, „jasnozřivci“, „okultisti“, „zasvěcenci“ a jejich spolky, aniž by tom cokoli věděli. Mimovolné *siddhis* jsou zcela božskou silou, která se drží seberealizovaného člověka, který se naprosto vzdal Bohu či absolutní Skutečnosti. Tyto síly jednají podle svého, aniž by vyžadovaly ze

strany *džňánina* nějakou součinnost. Samotný *džňánin* se již zbavil své osobní vůle a vplynul do božské, která samotná působí až do konce života *džňáninova* těla.

Ale vracím se ke stavu mé mysli, když prožila v ášramu pět či šest měsíců, a k pozorování změn, které v ní nastaly. Bylo to jako probouzení se ze snu. Hektické povinnosti a materialistické sklony velké většiny lidí, které směřují vůči sobě navzájem i vůči sobě samým, se mi zdají jako zmatený sen, v němž není žádný rozum ani vyvážený názor. V měsících, které následovaly, jsem si začal všimnout zcela nového trendu v procesu mého myšlení, totiž občasných, tak říkajících „rozehnutí“ těžkých mraků, které trvale clonily moji mysl a srdce. Jinými slovy – život se stal méně pochmurný a šťastnější, než byl dříve. „Spatření světla“, jak se také říká, mohlo být jen výsledkem mé *sádhany*. Jak jsem již zmínil, bylo to vedení Mahárišiho, jeho učení a přítomnost. Ta byla pro mě prvořadá. Spatřil jsem záblesky blaženosti, o níž se říká, že je to skutečná podstata pravého Já, a o níž jsem se domníval, že se k ní jistě blížím. Má radost může být chápána jen tímto odhalením. Plná vnímavost k tomuto novému stavu byla sycená blažeností a milostí, kterou Bhagaván volně rozdával všude kolem a zvláště těm, kdož se svojí praxí učinili k této milosti více vnímaví.

Můj postoj k tomu, zda zůstat či odejít, se vyjasnil. Zůstal jsem a cílem mého budoucího života se stalo očistění sebe sama, aniž bych si to plánoval a dá se říci, že to bylo i tak trochu proti mé vůli. Kostky byly vrženy a nešlo se vrátit. Nehodlám být znovu částí světa, který se válí ve špinavém šílenství, honí se za falešnými radovánkami života a dokonce ani nechci být mezi lidmi, kteří se zdají rozumní a dobře situovaní.

Je toto znamením ubývání ega, jak se to slibuje opravdovým hledajícím jako odměna za jejich usilovnou námahu? Zdá se mi to víc než pravděpodobné, ale byl tu Bhagaván, aby potvrdil nebo vyvrátil správnost našich zkušeností

Jednoho dne se mi naskytlá příležitost a řekl jsem Bhagavánovi, že jsem byl vždy vyrozuměn s tím, že realizace je náhlá. On mi odpověděl, že nesmíme zapomínat na to, že náhlá realizace vyžaduje zrání, což je pomalý proces podobný zrání jablka na stromě. Tak mi bylo vyjasněno, že toto je ten proces, kterého jsem si byl jednoduše vědom. To bylo vše.

Jednoho dne se dívám na Bhagavána a slyším, jak mu někdo říká: „Paní Besantová překládá pojem *nirvána* jako „vyvanutí“ či „vyhoření“. Nezdá se, že ví, co Buddha tímto slovem myslel. Jak tento pojem tlumočí Bhagaván?“ Bhagaván odpověděl: „To co je důležité, není doslovný překlad. Důležitý je význam. Paní Besantová má zřejmě na mysli *shunja* (prázdnota), což je správně. Prázdnota je čistý, „nirvánický“ stav pravého Já či stav turíja, kde není pozorovatelný žádný objekt. Existuje jen subjekt, vědomý si pouze sebe sama jako Čistého Vědomí – *čít*. Ale i pojem „vyvanout“ naznačuje prázdnotu tohoto stavu, podobně jako když v bdělém stavu hovoříme o hlubokém spánku. Nemusí to být jediný význam pojmu *nirvána*.“ Ale nebojácný tazatel trval na tom, že Buddha tím myslel něco jiného než „vyvanutí“. Řekl: „Nevěřím, že by paní Besantová věděla, že *turíja* znamená *shunja* nebo že *shunja* a vědomí (*čít*) je to samé. Hinajánový buddhismus chápe vědomí vždy jako objekt a do jisté míry se zdržuje meditace jako něčeho, co má být překročeno.“ Bhagaván na to nic neřekl.

Před druhou světovou válkou přivedli sebou evropští žáci jednoho přítele z Německa, jehož znalost Bhagavánova učení může být směle označena za nulovou. Jednou odpoledne jsme se spolu procházeli a hovořili o politických a později o běžných poměrech v Německu. Uličníci, bydlící v mantapams v Chengam Road, když spatřili bělocha a modré oči, tak jako obvykle natáhli ruce a dožadovali se peněz. Můj společník jim naznačil, ať odejdou, ale oni vytrvali a ještě přidali, takže přítel byl stále rozzlobenější. A čím více byli neodbytní, tím byl zuřivější. Řekl jsem mu, ať si nikoho z nich nevšímá. Náhle se ode mě oddělil a pronásledoval je. Občas po nich házel kameny, což mu

uličníci opláceli stejně. Přestal, až když jsem k němu doběhl a zarazil ho. Se zarudlou tváří si stěžoval, jak hrubě se k němu chovají. Řekl jsem mu, že je měl ignorovat. Pak by odešli, jak to dělají vždycky. Já kolem nich takto procházím, protože vědí, že jim nikdy nic nedám. Naštěstí, jej žádný z kamenů nezasáhl.

Vrátili jsme se do haly, kde jsem cítil, že se přítel chystá postěžovat si Bhagavánovi a obvinít ášram, že povoluje tulákům žít tak blízko. Nechtěl jsem však, aby to udělal. Takže jakmile se chystal promluvit, předešel jsem jej slovy, že nějací kluci na cestě jej považovali za bohatého Evropana a způsobili mu nějaké problémy a obtěžovali jej. Bhagaván byl krátkou chvílí tiše a odpověděl: „Koho obtěžovali? Viděli bílé tělo a mysleli si, že bude hodně bohaté, a tak chtěli, aby jim dalo peníze. Váš přítel by měl vědět, že obtěžovali tělo, nikoli jej samotného. Pak by se přidal k jejich nadávkám a proklínal by své vlastní tělo, takže by ho nechali v klidu. Podívejte se, jak se taková hloupost mohla v důsledku naprosté *avidja* (nevědomosti) zvrtnout v něco vážného. Všechno to pochází z těla – je to největší nepřítel člověka, s kterým by se mělo jednat tak, jak si (*nepřítel – pozn. překl.*) zaslouží. V každém případě je ignorování žebráků tou nejlepší volbou.“

Léta utíkají a já pokračuji v praktikování své *sádhany* ve vyrovnaném a stálém tempu, ačkoli ji fyzická únava mírně zvolnila, a to až do doby, kdy to začalo být vážné. Bylo to v roce mých padesátin. Začala se ztrácet mladická radost a ohrožovala můj pokrok, ten pokrok, na kterém jsem tak pracoval. Musím ale přiznat, že jsem neplýtvал časem. Mojí odměnou bylo stálé vnitřní ticho, což bylo k mému záměru dostatečné. Nicméně bylo zjevné, že, pokud se mne týče, není v pořádku, abych se cítil spokojený a polevil ve snaze pronásledovat vnitřního nepřítele. Takovýto klid se může ukázat jako prchavý a dokonce i osudný, protože je to stupeň, kdy člověk pravděpodobně sklouzne do falešného přesvědčení, že dosáhl *sahadža*, tedy pravého osvobození – stavu, kdy cítí, že je způsobilý k tomu, aby si založil svůj vlastní ášram a byl úspěšný. V této snaze může i uspět, zejména má-li silnou vůli, která hlasitě prohlašuje, že se podrobil. Ale ve skutečnosti je ještě příliš plný života a může bezúspěšně selhat, a když ne hned na začátku, tak přinejmenším během života. Pokud takové selhání nastane, kvůli chybnému ohodnocení svého dosažení, může se vrátit ke své původní *sádhane* a opět vykvést. Jinak musí čekat na úplnou realizaci v jiném životě, který samozřejmě následuje.

Jakýsi den jsem zaslechl hlas staré paní, která si stěžovala Bhagavánovi, že knihy ášramu byly napsány kvalitní angličtinou, což činí text hutným a nesrozumitelným pro lidi, kteří pocházejí ze zemí, kde se nemluví anglicky. Jazyk by měl být snadnější a smysl textu jasně zřejmý. Bhagaván odpověděl, že by to nepomohlo, protože pro ty, kdo umí číst anglicky, musí být sloh správný, gramaticky v pořádku a významově správně: „Četla byste francouzskou knihu, která je napsaná nepřesně, špatně a plete významy slov? O takovou knihu ani nezavádíte. Překlady by měly být v nejlepším možném jazyce, aby byly respektovány. Cizinci se opakovaným čtením mohou docela dobře s použitou angličtinou seznámit, jak to dosvědčuje mnoho Němců, Francouzů apod., kteří nyní mluví dokonalou angličtinou. Vlastně většina cizinců, kteří ášram navštíví, jsou v angličtině vzdělaní a nestěžují si na potíže s našimi knihami. Většina z nich říká, že se naučili anglicky na školách. Ačkoli máte pravdu ohledně potíží cizinců s angličtinou, tak těch je zde v porovnání s anglicky mluvící většinou velmi málo.“

Jako i jiní stoupenci Mahářišihho jsem byl zvyklý mu říkat o jakémkoli plánu, který jsem měl v úmyslu vykonat. Tak i jednoho dne jsem se dočkal šance říci mu, co jsem naplánoval. Pověděl jsem mu, že se už několik týdnů cítím trochu vyčerpaný: „Poradí mi Bhagaván, co udělat, aby se to změnilo?“ Odpověděl, že za mou únavu může jednotvárnost, na níž jsem nebyl zvyklý. Měl bych

udělat změnu. Řekl jsem, že mám přátele v Bombaji, které jsem už deset let neviděl. Mohl bych tam zajet. A za týden jsem byl v Bombaji. Po prvním přívalu radosti z návštěvy Bombaje jsem však začal myslet na Ramanášram a na Bhagavána. Ale ani za téměř dva a půl roku jsem se nedokázal uvolnit a vrátit se do Tiruvannamalai, třebaže má *sádhana* nerušeně pokračovala a mé vnitřní ticho mě neopustilo. Bylo to, jako bych byl v Ramanášramu. Přesto ne úplně stejné. Smutek po Bhagavánovi během tohoto období denně narůstal, a tak jsem záhy vrátil „domů“.

Konečně jsem v Tiruvannamalai. Po dvou a půl letech v hlučném Babylónu – v bezbožné Bombaji – jsem se vrátil domů 5. června 1948, v 8 hodin ráno. Den byl horký a rozpálený a byl jsem naprosto zničený z vedra, z bezesné cesty a únavy. Do ášramu jsem vstoupil v 10 hodin, když jsem se před tím vykoupal. O mém předpokládaném návratu byl informován pouze jeden člověk a ten to sdělil Bhagavánovi, kterého jsem našel, jakoby už čekal, kdy se objevím v nové, prostorné hale, která byla od roku 1946 známá jako „výroční hala“. Tehdy uplynulo 50 let od Bhagavánova příchodu do Tiruvannamalai. Byla to veranda severně od staré haly. (*Tzv. „výroční hala“ dnes již neexistuje – pozn. překl.*) Všimnul jsem si ho, jak přichází za mnou, jeho zářivá tvář na mne hledí. Položil jsem se v pozdravu na zem a nabídl mu ovoce a pak jsem seděl v první řadě přítomných lidí a hleděl jsem na něj. V jeho očích jsem spatřil otázku a pochopil jsem její význam. Ihned jsem odpověděl: „Ano Bhagaváne, s Bombají jsem skončil. Přijel jsem sem navždy.“ Na jeho tváři jsem spatřil úsměv a byl jsem šťastný.

Seděl jsem a mé oči se pásly na tváři a těle Bhagavána, aby změřily míru stárnutí, kterou na nich vykonal pán Kála (Bůh času). Bhagavánovi bylo 68 let. Byl hubenější, zvláště pak jeho nohy a stehna, která byla ve srovnání s rokem 1946 téměř vyzáblá. Tkáň na krku byla více ochablá a vyvěšená, ale jeho úsměv a záře jeho očí byly stále nezkalené. V těchto dnech už vstává z pohovky s jistými potížemi a chodí na procházky s výrazným shrbením a kolébáním, které je důsledkem vratkosti jeho nohou.

K rodině ašramových cizinců se přidali dva noví Američané – mladý farmář a mladší dáma. Od počátku jsem cítil, že skončí jako manželé, což se také o pár let později stalo ve Varánáši při jejich cestě domů. Takže pan Rappold a slečna Benová odjeli z Indie jako manželé Rappoldovi. Po roce se jim narodil chlapeček, kterého pojmenovali „Ramana“, což je zkrácené původní jméno „Venkata Ramana“.

Dlouho před těmito Američany přijel do ášramu „významný“ Němec, kterému jsme mezi sebou říkali Baron nebo Baron z Voltheimu. Je velice proslulý a – mírně řečeno – tlustý. Asi pět týdnů před mým příjezdem (*myšlen je první příjezd v roce 1936 – pozn. překl.*) strávil jednu noc v ášramu. Byla to jedna noc ze čtrnácti, během kterých v Indii pobýval. Přijel 23. prosince 1935 v 16:30 a odjel 24. prosince v 9:30. Položil pár otázek, k nimž se přidal i Paul Brunton, což Brunton jinak nikdy nedělal, pokud nešlo o něco důležitého. Ášramité z toho usoudili, že Baron je významná osoba. Baron pak odjel, aniž by po sobě zanechal nějaké stopy, s výjimkou jeho otázek, které vyšly v nějakém časopise a několika málo detailů a o svém příjezdu a odjezdu. Jelikož z úcty k Mahářišimu nechtěl sedět na židli a protože nedokázal sedět na podlaze, smotal jednu ze svých přikrývek do tloušťky několika palců a posadil se na ni. Jeho první otázka byla: „Neměl by být soulad mezi poznáním pravého Já a poznáním světa? Obojí se musí projevit bok po boku. Je to správně? Souhlasí Mahářiši?“

Jelikož Mahářiši mlčel, Paul Brunton za něj odpověděl: „Mahářiši souhlasí.“ Bhagaván pronesl své obvyklé: „Ano, ano.“

Dotaz: „Za tímto intelektem a před úsvitem moudrosti se budou objevovat obrázky světa, které procházejí před naším vědomím. Je tomu tak?“

Odpověď: Bhagaván poukázal na podobnost s pasáží v *Dakšinamurti Štóra*, kde je svět přirovnán k obrázkům v zrcadle.

Dotaz: „Celý svět se prý od roku 1930 nachází v duchovním probuzení. Souhlasí s tím Mahářiši?“

Odpověď: „Vývoj záleží na vašem pohledu.“

Až dosud byly otázky rozumné, ale pak Baron odhalil svoji náklonost k okultismu.

Dotaz: „Uvede mě Mahářiši do transu a předá mi nevysslovené, ale srozumitelné poselství?“

Odpověď: Bhagaván zůstává tichý, ale Paul Brunton říká: „Mahářiši by to mohl udělat, ale nesvolí s tím.“

Baron pak Mahářišimu řekl, že on (Baron) navázal spojení s Mahářišim 19. prosince v 17 hod., když byl ve vlaku, který ve 14 hod. odjížděl z Bombaje, takže si nebyli navzájem cizí. V hotelu Connemara v Madrásu uviděl jako první věc titulek v novinách, kde četl: „Dva Evropané v Ramanášramu“, což jej zaujalo. V tomto okamžiku Mahářiši odešel ven. Baron odjel z ášramu příštího dne asi v 9:30, ale to ještě nebyl konec příběhu s Baronem.

O několik měsíců později přinesla ranní pošta nějakou literaturu z Německa. Našli jsme v ní popis návštěvy ášramu od Barona von Voltheim-Ostrau, jak mu v Německu říkali. V popisu tvrdil, že ačkoli je zakázáno dotýkat se Bhagavánova těla, on se ho mohl nejenom dotýkat, ale směl i masírovat jeho stehna atd., aby ulevil jeho revmatismu. Také zde bylo, že Mahářiši prorokoval příjezd Barona 23. prosince v 16:30, což dokazoval nějakým listem, který Mahářiši diktoval Paulu Bruntonovi, který si to zaznamenal. Text vzbudil neklid mezi stoupenci, kteří nikdy nebyli svědky, že by Bhagaván předváděl magické síly. A ti, kteří byli přítomni schůzce a rozhovoru mezi Baronem a Bhagavánem, jasně prohlásili, že masáž nohou byl čistý výmysl.

Náš údiv ještě vzrostl, když jsme minulý měsíc (v srpnu 1975) v časopise *Theozof* četli článek, napsaný zřejmě jedním z jeho obdivovatelů, který oživuje výmysl proroctví ze strany Bhagavána. Část článku uvádím, aby si bylo možné učinit o celé věci představu:

„Při svém příjezdu do Indie dostal Voltheim-Ostrau (Baron) řadu zvacích dopisů k nejdůležitějším guruům Indie. Mezi nejrůznějšími písemnostmi, které obdržel, byla také malé brožurka Paula Bruntona o Šrí Ramanu Mahářišim, kterou Voltheim-Ostrau četl ve vlaku z Bombaje do Madrásu a příliš na něj nezapůsobila. Po několika cestách po jižní Indii přijel Voltheim-Ostrau do Tiruvannamalai, kde byl ke svému velkému úžasu přijatý Mahářišim se slovy: 'Vy jste ten Němec, kterého očekávám. Pozval jsem Paula Bruntona a Svámího!' Později se dozvěděl, že během dopoledne Mahářiši rozhlásil, že Němec by měl přijet přesně za hodinu. Voltheim-Ostrau se pak ptal (*pravděpodobně Mahářišeho – pozn. překl.*), zda byl jeho příchod oznámen. Nikdo jiný, kromě něj, toho dne nevěděl, že pojede do Tiruvannamalai. Odpověď byla záporná. Voltheim-Ostrau uvádí obsah následující rozhovoru: (Mahářišeho se ho ptal slabou angličtinou.) 'Od kdy jste se mnou v kontaktu?' Podíval jsem se do svého deníku a řekl: 'Od 19. prosince 1935, od 16:30. Bylo to cestou z Bombaje do Madrásu, když jsem četl Bruntonovu brožurku o vás.' V důsledku toho mi byl Bruntonem a Svámím ukázán kousek papíru, na kterém bylo napsáno: 'Německý gentleman přijede dnes odpoledne. S Mahářišim je ve styku od 19. prosince, od 16:30'. Byla to takřkajíc první návštěvka, kterou mi tento velký guru předal.“

V podrobně vylíčené kapitole „Velký Mistr“ popisuje Voltheim-Ostrau návštěvu u Mahářišeho a ohromující a pronikavý rozhovor s ním. Voltheim-Ostrau vypráví o působivé události. V průběhu rozhovoru upadl Mahářiši do *samádhi*. Voltheim-Ostrau byl zatím zaneprázdněn zapisováním toho, co Mahářiši dříve řekl, takže když se na něj později podíval: „Dívali jsme se nyní navzájem do očí. Nedokáží říci jak dlouho, protože jsem téměř nevnímal tělo a dostal jsem se do nekonečna, kde

dokonce i běžný čas ztratil svůj význam. Fyzicky jsem pociťoval své rozšiřování a stav beztlíže, jako bych vědmě sledoval, jak usínám a sním sen... Tento stav, který se dále rozvíjel, byl doprovázen rostoucím uvědomováním, které lze popsat jen jako zvětšení a jakési „probuzení“ na mimořádném stupni vědomí, kde je přítomná výjimečně logická jasnot myšlení... Myslím, že nejlépe to mohu popsat jako vnímání nepochopitelného, rovnovážného stavu celé mé bytosti, který zahrnuje moji minulost, přítomnost a budoucnost. A že nekonečná, neosobní láska se rozprostřela přese mě a skrze mě na vše, co kdy vstoupilo do mého života. Cítil jsem kolem všechny lidi a zvířata, byl jsem s nimi dokonce ve spojení – ať už byli živí či mrtví – existoval jsem v nepopsatelném stavu míru bez jakéhokoli problému nebo neklidu, který by byl vůči nim zaměřený. Byl jsem neosobní a přesto plný nejvřelejší lásky.

Pak pokračuje: „Můj zrak se ponořil do šťastných hlubin Mahárišiho očí, který prodléval v *samádhi*. Odehrálo se cosi, co mohu popsat jen v nejhlubší úctě a ve vší skromnosti, pravdivě, zcela jednoduše a krátce. Tmavá barva jeho těla se pozvolna změnila na bílou. Bílé tělo se stávalo jasnější a jasnější, jakoby bylo osvětleno zevnitř a začalo zářit... Nyní jsem viděl a poznal, proč celá Indie ctí tuto osobnost jako žijícího Boha.

Toto svítící tělo se objevovalo vždy, když se Voltheim-Ostrau dostal při meditaci do kontaktu s Mahárišim, dokonce i později po jeho smrti 14. dubna 1950. Známa německá parapsycholožka, dr. Gerda Waltherová cituje tuto zkušenost Voltheim-Ostrau ve své knize *Fenomenologie mystiky (Phenomenology of Mysticism)* společně s několika dalšími. Holandský filozof a theosof, prof. J. J. Poortman, rovněž zmiňuje tento „zážitek svítícího těla“ v souvislosti s učením a zkušenostmi jiných duchovních skupin, a to ve své pětidílné práci *Ochema*, v níž se velkou měrou zabývá různými idejemi o jemných skupenstvích hmoty.“ Zde končí citace onoho článku.

Co se týče Mahárišiho *samádhi* v průběhu jeho hovoru s Baronem, nikdo samozřejmě nemůže nic říci o stavu *samádhi*, jaký byl uvnitř mysli či vědomí Mahárišiho. Ani žádný Baron, ani jiný okultista nemohl poznat jeho obsah či co to vlastně *samádhi* je. Jeho žáci byli zvyklí na tvrzení různých nezralých a nezralých lidí, kteří do ášramu přicházeli se všemi možnými představami, s roztočnými intelektuálními a rozumovými schopnostmi a s veškerými úrovněmi nadutého sobectví. Prostě je ignorujeme. Více škodí sami sobě nežli někomu jinému. Nikdo se nestane okultistou či jasnovidce pouhým přáním či tím, co bylo výše vyjádřeno, nebo zápisem v nějakém deníku. Ať už je to cokoli, je to důkaz *avidja* (nevědomosti) nebo duševní nerovnováhy.

Před několika se v hale za přítomnost Bhagavána udála další zábavná příhoda.

Mohlo to být někdy počátkem roku 1937, ale datum není důležité. Sarvádhikarí, nebo řekněme sarvádhikarí *de iure* byl několik dní nepřítomen a jeho místo ovládl dočasný sarvádhikarí *de facto*, říkejme mu pan S. I.

V hale býval vždy „deník“ – dvě stejně velké knihy – který byl nedaleko Bhagavánovi pohovky a autor Hovorů s Ramanou Mahárišim do nich přímo na místě zapisoval důležité rozhovory, které se toho dne v hale odehrály. Bhagaván měl ve zvyku knihy ukazovat nováčkům a každý, kdo chtěl do knih napsat pár řádek básně, tak mohl učinit.

Bhagaván se chtěl jednoho rána do knihy podívat. Sloužící řekl, že ji S. I. Odnese pryč. S. I. byl přivolán a měl zdůvodnit, proč tak učinil. S. I. řekl, že k němu ve snu přistoupil Bhagaván a požádal jej, aby deník z haly odnesl a už jej tam nevracel. Tak se příkazu podřídil.

Bhagaván s pobaveným úsměvem odpověděl: „Dobře, když jste tak oddaný, tak jděte a deník přineste, protože to byl snový Bhagavána, který vás minulou noc požádal, a nyní vás žádá Bhagaván bdělého stavu,“ a ihned nařídil sloužícímu, aby šel s S. I. a deník přinesl. Když se sloužící vrátil, byl bez

deníku. Bhagaván hned uhádl důvod, ale mlčel. Znal vrozené pověry lidí, kteří mají větší strach z vysněného Boha, nežli ze skutečného, žijícího Boha a Bhagaván nechtěl v nikom vzbuzovat obavy. Když člověk myslí na Bhagavána, na jeho radost a štěstím přetéající srdce, pak není žádný důvod se bát. Ale vysněný Bhagaván je hrozný, je to dítě naší fantazie, kde může strach narůst do libovolných rozměrů. Proto zůstal deník u S. I.

Zdálo se, že Bhagaván má v oblibě bílého páva, o němž si stoupenci myslí, že je inkarnací zesnulého Madhavasámího, jeho starého sluhy, který zemřel asi před dvěma lety. Dnes (18. 6. 1948) zemřela kráva Lakšmí. Někteří věří, že byla ve svém předchozím vtělení žákem Bhagavána. Dospívají k tomuto závěru na základě jejího narození, událostí jejího života, její nesmírné náklonnosti k Bhagavánovi apod. Když se uzavírá historie Lakšmí, Bhagaván připomíná bílého páva, který byl přinesen z takové dálky, z Baroda. Narodil se v říjnu 1946, tři měsíce po smrti Madhavasámího (červenec 1947), v dubnu jej Maharání přivezl do Madrásu a ještě ten samý den se s Davidem Maclverem dostal do Ramanášramu.

Bhagaván pak sledoval, jak se páv chová. Měl ve zvyku chodit ke skříni, kde byly uschovány knihy, a zobákem se dotýkal prosklených dveří ve směru z východu na západ, jako by si prohlížel tituly knihy. Za druhé, měl ve zvyku se v hale objevovat a opouštět ji v těch samých hodinách, jak byl zvyklý chodit i Madhavasámí. Za třetí, je zvyklý sedět přesně na těch místech, kde sedával Madhavasámí, a podobně jako on rád navštěvoval kancelář, knihkupectví, knihovnu atd., zase v časech, kdy to měl ve zvyku. Jeho zvyky byly kopií zvyků Madhavasámího. Z tohoto důvodu došlo několik stoupců k závěru, že to byl Madhavasámí, kdo se inkarnoval.

25. června 1948

8:30. Jsem v meditatívni náladě. Hala je tichá a přítomno je jen pár stoupců. Ráno je svěží a Bhagaván se zdá veselý. Nořím se do nitra – jednou, podruhé, potřetí. Sleduji své náramkové hodinky. Je 9:10. Bhagaván sleduje halu. Slyším ho, jak říká cosi anglicky. Musí mluvit ke mně, pohlédnu na něj. Ano, oslovuje mě: „Grant Duff zemřel.“ „Bylo mu 87?“ odpovídám. „Ne, 83,“ opravuje mě. „A kde, ve Spojených státech?“ „Ano,“ odpovídá a propadá se do ticha. Poznamenal jsem: „Mrzí mě, jestli před svojí smrtí trpěl,“ na to Bhagaván řekl: „Nevím.“ Dál rozhovor nepokračoval, tak jsem se znovu ponořil do meditace až do 9:40, kdy jsem z haly odešel.

23. srpna 1948

Jsem ponořen do meditace. Sedím v první řadě naproti pohovce Bhagavána. Slyším, jak Bhagaván říká: „Je to ředitel ášramu.“ Otevírám oči. Bhagaván se otočí ke mně, ukazuje na bílého páva a povídá: „On je ředitelem ášramu.“ Náhle porozumím a odpovídám: „Chodí po ášramu na inspekci.“ „Ano, má zvyku chodit kolem dokola, strkat do všeho zobák a přikyvuje na to svojí hlavou.“

V 18:15 Bhagaván stále hovoří o pávovi, ředitelujícím ášramu. Dodává, že Harindranath Čatopadjája, která minulou noc v hale recitovala báseň o krávkě Lakšmí, se chystá také složit jednu báseň o pávovi. Bhagavánova levá tvář je dnes oteklá. Domnívám se, že zduřelé jsou jeho dásně.

24. srpna 1948

Venkataratnam cosi nabízí Bhagavánovi, ten si to dává do úst a s úsměvem se dívá na mě. „Homeopatie,“ říká. Rozumím. „Od koho,“ ptám se. Bhagaván ukazuje na Osborna: „Od něj,“ odpovídá. Poznamenal jsem, že homeopatie je velmi dobrá. Jeho tvář je dne méně oteklá.

26. března 1949

18:00. Paní D, která zde již dlouhou dobu pobývá a provádí *sádhanu*, a její synovec, vykonali před Bhagavánem prostraci a požádali je o svolení odjet domů do Kašmíru. Ale paní D. náhle vstala a začala křičet: „Kam bych měla jít? Bhagaván mě zavolal a já jsem přišla k jeho nohám. Proč bych se měla vracet zpět do toho špinavého světa?“ Pak oslovila svého synovce: „Běž, já se nevrátím.“ Pak křikla na Višvanathana, který ji zatarasil cestu do ženské části haly: „Jsi darebák. Nech mě být. Neodejdu.“ Ječela hlasitěji a hlasitěji, ale její synovec ji pevně držel a odtáhl ji. Vyhrnul si rukávy a nesl ji v rukou jako dítě. Začala zoufale křičet: „Pane Venkataramiah... pane Višvanathan... atd., atd. Ale když jí synovec dál nesl, zmlkla. Neuplynulo ani deset minut, když tu – ouha – znovu se objevila, přicházela se svým synovcem po boku. Zřejmě mu slíbila, že se naposledy podívá na Bhagavána a vrátí se. Vykonala normální prostraci a dlouho v této pozici zůstala. Nakonec vstala a šla do auta, které na ni venku čekalo. Byl to její skutečný odjezd, pak už se nikdy nevrátila – nikdy, ani do dnešních dnů. Slečna Merstonová ji laskavě doprovázela do Madrásu a pomáhala při cestě synovci. Po odchodu paní D. začal Bhagaván komentovat její slova: „Kdo je Bhagaván? Je od vás odlišný?“

Po mém návratu z Bombaje jsem se snažil co nejvíce meditovat v hale. Zkoušel jsem překonat tendence odcházet z haly, abych se vyhnul hluku, zvláště od dětí, jejichž matky jim moudře či chybně dávaly v hale svobodu. Dalším vyrušováním je rozhovor s Bhagavánem v jazycích, kterým nerozumím. Zrovna nyní je tématem otázka „Kdo jsem já?“ a „seberealizace“ – tento termín se používá v angličtině. O tématu diskutují stoupenci mezi sebou, ale zpravidla je dotaz směřován na Bhagavána. Ke slovu se dostává i Bhagaván: „Či Já má být uvědomeno? Je tu někdo, kdo by neměl Já? Proč velebíte právě Já jako něco, co má přijít zvenčí. Jste právě Já, jste Bytí, jste to „vy“ sami o sobě. Vše, co máte udělat, je pochopit to zdravým selským rozumem, na základě důkazů. Tomu se říká *vičára* (zkoumání toho, čím jsme). Je to to samé jako „Kdo jsem já?“ Praktikujete *vičáru* kvůli seberealizaci. Není v tom žádné tajemství. Proč by se otázka „Kdo jsem já?“ měla použít jako nějaká *mantra*, aby se vědomě či nevědomě opakovala? Přete se o to, jako se přete o jakýkoli další problém. Povězte, dokážete zapomenout na své jméno? Nebo dokážete zapomenout, kdo ze dvou lidí před vámi je váš strýc? Vy jste právě Já. Vaše nynější neštěstí je v tom, že si myslíte, že „já“ je vaše tělo, které je pouhou mrtvolou, podobně jako automobil bez motoru, který se nemůže pohybovat.“ Samozřejmě že veškerá má pozornost je směřována na slova Bhagavána. Co se stalo s meditací? Proto jsem tvrdošíjně radil Chadwickovi, aby nemeditoval v hale, ale jen ve svém pokoji, jak jsem byl zvyklý to dělat i já. Bez ohledu na moji radu Chadwick stejně asi na tři roky přerušil svoje meditace v hale. Bylo to však spíše kvůli jistému nepohodlí v nové – verandové hale, protože okolní ruch mu nijak nevadil.

Slyším, jak někdo z prostředka haly pozvedá hlas a říká: „Celý problém je v tom, že právě Já není rozeznatelné, kdežto tělo ano. Vůbec si právě Já nedokážeme představit, leda snad jako své bytí, kdežto vidíme, že tělo se pohybuje, mluví, myslí apod. Guru nás učí, že to vše je iluze, ale nelze popřít naše smysly, které nám tvrdí opak.“ Bhagaván odpověděl, že to je důvod, proč je guru nezbytný. O guruovi se říká, že je jako průzračný krystal, z tohoto důvodu má možnost učit správným způsobem – učit ze své zkušenosti. Nesmíte věřit svým očím, musíte věřit jemu.

Odněkud z haly se zvedá příležitostný návštěvník a přichází do první řady. Bhagavána oslovuje odvážně, ale uctivě: „Jednou jsem byl zde v hale, když Maháriši mluvil o seberealizaci. Nemám pochyb o tom, že Maháriši mluvil ze své zkušenosti, a proto správně. Ale nedokáži jít proti svému zvyku, který mě naučil, že nejsem nic jiného než tělo a že největší *pramanam* (jeden ze čtyř důkazů, který je vždy ve své podstatě pravdivý) je přímý důkaz, a tím je důkaz mých očí. Vše, co jste řekl, jsem ve své mysli zvážil a zjistil jsem, že právě Já nebo to, čemu říkáte *čit* neboli vědomí, je mé bytí,

nejzazší pravda. Tělo má také vědomí. A když umírá, znamená to také moji smrt – končím, odcházím, stejně jako odchází všichni lidé – je jedno kam. Co na to řekne Mahářiši?“

Bhagaván byl chvíli zticha a pak pravil: „Dokud připouštíte existenci vědomí v těle, dotud je naděje, že jednoho dne budete chtít vědět, co to je a poznáte, že jste to vy sám o sobě. To bude největší *pramana*. Největší proto, že život je daleko důležitější, než neživé tělo. Dokonce i západní filozofové přijali názor, že smyslové důkazy jsou nepoužitelné. Četl jste je?“ Návštěvník odpověděl, že je četl: „Ale vidíte, pane, že jsem stoupenec Madhavačárijji a věřím ve dvojnost. Budu považován za odpadlíka, když půjdu proti své víře a budu věřit vám, Bhagaváne?“ Bhagaván řekl: „*Parva ille* (na tom nesejde).“

27. 3. 1949 proběhla druhá operace Bhagavánova lokte. Byla to rozhodující operace mezi všemi dalšími chirurgickými zákroky a nechirurgickými léčebnými zákroky, a tak si ji živě pamatuji. Během celého roku 1948 se Bhagavánovo dříve pevné zdraví horšilo. Vlastně nikdy během svého života netrpěl nějakou vážnou nemocí. Občas přišla malá onemocnění a zase odešla, jako tomu bývá třeba u dětí. Ale později, řekněme od šedesáti let, se dostavil revmatismus, který ho potrápil i dříve, ale nyní to byly vytrvalé potíže v jeho kyčlích a kolenou. V chladném období se občas dostavila dušnost, ale nikdy to nebyl nějaký záchvat. Myslím, že sloužící mu podávali nějaké domácí léky, které Bhagaván nezdědka odmítal, když odmítavě mával rukou, jako kdyby říkal – nedělejte kolem toho takový povyk.

Ale rok 1948 ještě ani neskončil, když Bhagavánovo tělo začalo vážně trpět. Co se odehrálo mezi únorem 1949 a dubnem 1950 bylo podrobně popsáno na jiném místě této knihy. Přesto musíme přiznat, že již dlouho před koncem roku 1949 většina jeho stálých stoupenců věděla, že Mistr je fyzicky opouští a vstoupí do stavu *vidéhamukti* (*doslova „osvobození dosažené po smrti“, zde použito trochu nepřesně – pozn. překl.*). Nic je nemohlo utěšit a už vůbec ne slepá naděje či nějaká pomatená proctví pseudo-astrologů. Sám Bhagaván nebral svoji nemoc vážně a zpočátku říkal, že necítí žádnou bolest. Myslel si, že lékařský chirurgický zákrok byl zcela zbytečný a nezmění nic, co bylo tělu předurčeno Osudem ke dni zrození těla. Jak se léčba rozšiřovala a byla stále důkladnější a bolestivější, Bhagaván čas od času připomněl stoupencům a doktorům své prvotní přání, aby se nádorem nezabývali a nic nedělali. Přesto to byl on, kdo dal souhlas k dalším nechirurgickým zákrokům, které byly neškodné a nejspíš mu poskytly určitou úlevu, třebaže neléčily. Byla to homeopatie, malabari, siddha atd., vše bylo nakonec neúčinné. Všichni si ošklivili použít skalpel, který příznaky nemoci rozptýlil a doktory tak zmátl, zvláště pak homeopata, který podle příznaku nemoci určoval léčbu.

Avšak alopatická medicína trvala na svých povinnostech a ze svého pohledu považovala za nejlepší operaci a léčbu radiem. Vyhráli, když se Bhagaván se svým osudem smířil. Byl to jeho osud a možná to bylo myšleno jako nejlepší možná věc – nést vše tiše.

Nechci na někoho svést odpovědnost nebo snad dokonce někoho jmenovat. Udělat to, by bylo jako jít s křížkem po funuse. Pouze sepisuji své vzpomínky a je mojí povinností zaznamenat události, kterých jsem byl v té době svědkem. Musí tedy následovat popis druhé operace.

Tehdy 16. prosince 1949 jsem procházel kanceláří ášramu, když jsem spatřil, jak dovnitř vstupuje major Chadwick. Navzdory jeho obvyklé málomluvnosti jsem ho slyšel, jak hovoří o Bhagavánově čtvrté operaci (*počítáno i s menšími chirurgickými zákroky – pozn. překl.*), která byla stanovená na 19. prosince. Po několika úvodních slovech se rozpálil. Zvýšil svůj hřmotný hlas a káral úřad ášramu: „Jak dlouho chcete ještě nechat do Bhagavána řezat? Nechte jej odejít bez tohoto mučení. Tolikrát už byl operován, a co dobrého z toho vzešlo? Nechte jej, nechte jej, nechte jej

odejít...“, do každého „nechte jej“ vložil sílu svého hlasu. Všechny přítomné omráčil. Dokonce i jinak statečný sarvádhikarí byl ochromený a mlčel, dokud major po několika minutách neodešel.

Všechny mé sympatie byly na straně Chadwicka, ale žádná rada nemohla nic změnit na tom, na čem se usnesla lékařská porada, která se rozhodla zaplatit alopatického šumaře.

Neobviňuji lékařské autority, že ihned nezkusily jiné léčebné metody, vždyť o nich často ani neměly znalosti. Například homeopat nebyl pravý, kompetentní a kvalifikovaný lékař. Ten, kdo byl k dispozici, byl neprosto neschopný, byl to začátečník. Když přijel odborně způsobilý T. S. Ajer, brzy léčby zanechal, a to kvůli tomu, co homeopatie potřebuje – čas a ještě více času. Anebo už tomu nedával naději?

Na bitevním poli tak zůstali alopati, kteří byli přinejmenším vysoce kvalifikovanými lékařskými praktiky a měli za sebou půl nebo celý život praxe. Má jediná nevraživost je v tom, že kromě skalpelu nedošlo na žádné další lékařské postupy, zvláště na homeopatii, která by mohla mít určitou šanci. Zvláště ještě po 9. únoru 1949, kdy nádor nebyl větší než hrášek a diagnóza zhoubného nádoru ještě nebyla potvrzená. Pravá homeopatie je mocná a rychlá, a kdoví, zda by nedokázala tento lékařský závod vyhrát? Rovněž Bhagaván proti ní nenamítal, jak to dělal vůči skalpelu.

Dr. Šankar Rao se mi 21. a 23. prosince přiznal, že 19. prosince dal Bhagavánovi uspávací prostředek, který účinkoval dvě noci, což je v rozporu s tvrzením některých stoupenců, kteří se domnívali, že jej Bhagaván nebral.

31. prosince přišel sarvádhikarí, aby se dozvěděl o jasné stížnosti Bhagavána na vysoký kamenný práh mezi chrámem a novou halou, který nemohl překročit, když musel několikrát za den odcházet na toaletu a vracet se z ní. Sarvádhikarí plánoval vybudovat toaletu uvnitř haly, takže by ji Bhagaván nemusel nikdy opouštět, ten to ale zamítl. Později sarvádhikarí obrátil svoji pozornost na starou halu, z níž začal odstraňovat kamenné dlaždice a obložení, aby provedl nějaké změny, ale i proti tomu Bhagaván namítal.

A tak 1. ledna 1950, kolem 9. hodiny večer Bhagaván rozhodl předělat malou místnost vedle toalety na svoji stálou ložnici a hned se tam za pomoci zamklých sloužících přesunul z ošetřovny, v níž pobýval od 19. prosince 1949. Pak už onen vysoký kamenný nikdy nepřekračoval, což nám připomnělo příběh, kdy Krišna opouští město Dwarak.

V malém průchodu mezi novou halou a ložnicí byla ve dne umístěna pohovka Bhagavána, který z ní poskytoval svůj *daršan*. Bylo tomu tak od 2. ledna, kdy se začaly hromadit stovky stoupenců.

Co se odehrálo s tělem Bhagavána v následujících třech a půl měsících je všeobecně známo díky novinám, knihám ášramu a skrze stoupence, kteří dvakrát denně obdrželi jeho *daršan* a kteří do poslední okamžiku byli v a kolem ášramu. Po všech stránkách je nepochybné, že Ramanášram konal tak, jak se čekalo a nemohl konat jinak, a to z nedostatků jiných lékařských prostředků, kterých se tehdy nedostávalo. Kromě toho, jako věrní stoupenci Bhagavána musíme mít jeho víru, že vše bylo ustanoveno Osudem a skrze neradostný OSUD se vše takto odehrálo. Musíme být Bhagavánovi vděční, že jeho přítomnost – jakožto čisté vědomí a věčná blaženost - je pociťována stále stejně starými i novými stoupenci, a dokonce i těmi, kteří se za jeho života v těle ještě ani nenarodili.

Ti, kdo po Bhagavánově *mahásamádhi* navštívili ášram, vědí, že stará hala se od té doby stala nejposvátnější dvoranou meditace, a to díky dlouholetému působení Mistra, který ji učinil svojí přijímací halou, ložnicí, kancelářím, studovnou a schránou jeho velebného vyučování.

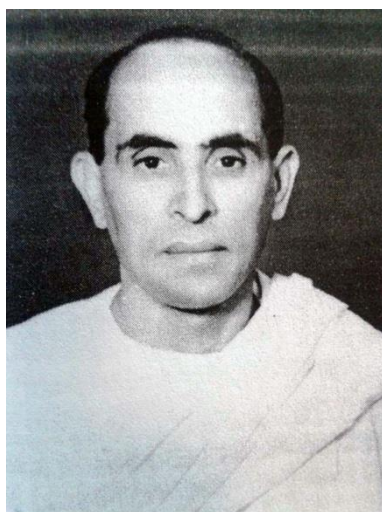
A když člověk pozvedne svůj zrak a spatří obraz v životní velikosti, který je umístěný na původní pohovce, kde se obraz opírá o původní podušky, které po spoustu let podepíraly jeho záda a končetiny, pak člověk překročí iluzi času a prostoru a cítí, že Bhagavánova fyzická přítomnost je

vlastně zde, a tak nikdo nemůže reagovat jinak než láskou. Člověk se klaní Jemu, jehož nazývali Bhagavánem Ramanou – Arunáčalou, Guruem všech Guruů, Svrchovaným Vědomím a ztělesněnou Milostí.

OM TAT SAT

dnešní pohled na Bhagavánovu pohovku ve staré hale Ramanášramu

S. S. Cohen